

BULLETIN

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ CENTRÁLA

Úvodní mezinárodní konference projektu

Relief

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Jaké výsledky přináší akce GROWSHOPY?

CBRNE: BÍLÝ PRÁŠEK

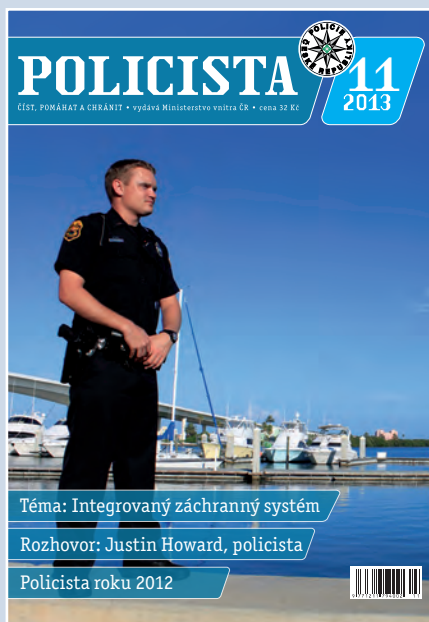
Droga, jed nebo cukr?

Drogy v dopravě

IDEC XXXI. – ROMA 2014

Twinning projekt v Srbsku

Vážení čtenáři,

časopis Policista je koncipován jako odborně poučné a zábavné periodikum, které každý měsíc přináší zkušenosti z práce útvarů P ČR, reportáže, zpravodajství, rozhovory apod. Prostřednictvím odborné přílohy informujeme o aktuálních odborných názorech a metodách, nových zákonech a metodách, nových zákonech i s komentáři, předpisech či nařízeních, které slouží k rozšiřování právního vědomí policistů i občanů. Další části časopisu věnujeme prevenci kriminality, systému vzdělávání policistů, informacím o policii v zahraničí, aktuálním informacím z krajů a nechybí ani nahlédnutí do novinek o zbraních. Přinášíme články s kriminální tematikou – kriminalistické kauzy a z policejních archivů v seriálové podobě – jistě zaujmou i širší veřejnost. Prioritou časopisu je přispívat k pozitivnímu vztahu mezi veřejností a Policií ČR.

Redakce časopisu Policista

Adresa redakce:
Redakce Policista
Olšanská 4
130 00 Praha 3
tel.: 974 841 683
e-mail: redakce@mvcr.cz

Objednávací lístek

Objednávám u Vás pravidelný odběr měsíčníku Policista v počtu ks
Časopis zasílejte na adresu:
Jméno, příjmení:
Policista, občanský zaměstnanec MV ČR:
Adresa, bydliště:
Okres:
Město, obec:
PŠČ: Ulice:
(v případě placení fakturou) IČO: DIČ:
Souhlasím s tím, že výše uvedené informace budou v databázi distributora.
Tyto údaje budou využity výhradně distributorem časopisu a nebudou zpřístupněny žádným třetím osobám.
Datum:
Podpis: Razítko:

**BULLETIN
NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY**

Vydavatel:

Policie České republiky
Národní protidrogová centrála
Služby kriminální policie a vyšetřování

Redakční rada:

plk. Mgr. Jakub FRYDRYCH
plk. Ing. Petr KOČÍ
plk. JUDr. Břetislav BREJCHA
Doc. Dr. JUDr. Jan HEJDA
Doc. JUDr. Jozef ČENTĚŠ, PhD.
Doc. JUDr. Jozef METENKO, PhD.
Doc. Ing. Renata ŠTABLOVÁ
PhDr. Miroslav NOŽINA, PhD.
Mgr. Jaroslav ŠEJVL
ppk. JUDr. Ing. Marek BLAŽEJOVSKÝ

Vedoucí redakce:

kpt. Bc. Petr Procházka
Tel. 974 836 429, 731 670 480

Adresa:

Policejní prezidium České republiky
Poštovní příhrádka 62/NPC
170 89 Praha 7
bulletinnpc@centrum.cz

Vydává:

oddělení vydavatelství obchodního odboru
Tiskárny MV, Bartůňkova 1159/4
Poštovní schránka 10, 149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 341, 974 887 335
Fax.: 974 887 333

Tiskne:

Tiskárna MV, p. o., Bartůňkova 1159/4
149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 312
Fax.: 974 887 395
Vychází 4x ročně, cena 73,- Kč
Roční předplatné 292,- Kč
Plus distribuční poplatky

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Tiskárna MV, p. o., obchodní úsek,
Bartůňkova 1159/4, 149 01 Praha 4
Tel.: 974 887 334, 974 887 335, 974 887 341
Fax.: 974 887 333
e-mail.: bohumiil.strnad@tmv.cz

Distribuci vyřizuje:

Jindřich MATOUŠ – distribuce tiskovin

Ze věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povoleno pouze se souhlasem redakce

Podávání novinových zásilek

Povolila Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Praha,
Čj.: 6119/96 ze dne 15. 10. 1996

Určeno pro služební potřebu Policie ČR, Obecní policie,
Státního zastupitelství, soudů a vybraných institucí

Povoleno MK ČR – 7834

ISSN 1211-8834

Grafické zpracování:

Radek Kšír

OBSAH:

KONFERENCE RELIÉF <i>pplk. Mgr. Vladimír Táborský</i>	3
JAKÉ VÝSLEDKY PŘINÁŠÍ AKCE GROW-SHOPY? <i>kpt. Mgr. Bc. Veronika Školná</i>	9
DROGY V ODPADNÍCH VODÁCH <i>Ing. Věra Očenášková, Ing. Danica Pospíchalová, Ing. Alena Svobodová, Ing. Petr Tušil, Ph.D., MBA</i>	13
CBRNE: BÍLÝ PRÁŠEK – DROGA, JED NEBO CUKR? <i>Mgr. Karel Lehmert, Ph.D., Ing. Martin Kuchař, Ph.D.</i>	23
NÁVYKOVÉ LÁTKY V DOPRAVĚ <i>kpt. Mgr. Barbora Kudláčková</i>	29
MEZINÁRODNÍ KONFERENCE ŘEDITELŮ PROTIDROGOVÝCH JEDNOTEK V ŘÍMĚ <i>plk. Mgr. Jakub Frydrych</i>	31
IMPLEMENTACE PROTIDROGOVÉ STRATEGIE V SRBSKU <i>Mgr. Jiří Nový</i>	33
PROJEKT CHOPIN – SETKÁNÍ V POLSKÉM DUBIECKU <i>plk. Mgr. Petr Mácha</i>	35
JEDNÁNÍ K MEZINÁRODNÍ OPERACI „SINA“ V BUDAPEŠTI <i>plk. Ing. Dalibor Muszela</i>	38
BEZPEČNOST V LABORATORNÍM PROSTŘEDÍ <i>Mgr. Karel Lehmert, Ph.D.</i>	40
METAMFETAMIN – DOBYTÍ ASIE <i>PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D.</i>	48
PSI VYCVIČENÍ V ČR POMÁHAJÍ V BOJI PROTI PAŠOVÁNÍ DROG V JIŽNÍ AMERICĚ <i>Josef Dušánek</i>	51

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v období těsně po dovolených si vám dovolujeme nabídnout další číslo našeho mezioborového čtvrtletníku, jehož obsah jsme pečlivě připravili s ohledem na nejaktuálnější vývoj v oblasti nelegálních drog.

Mediální prostor v České republice není v otázce informací o nelegálních drogách příliš plastický. V „rychlých“ zprávách jsou bez kontextu akcentovány jednotlivé policejní zásahy proti producentům či distributorům, v otázce spotřeby jsme zavalováni moraliizujícími informacemi o snadné dostupnosti všech druhů drog zejména pro mladé lidi, a v mezinárodním kontextu se cyklicky opakuje informace o postoji Německa vůči českému pervitinu a stesky na volný polský trh s pseudoefedrinovými léky.

Pokud v médiích vystupují protidrogoví odborníci z řad závislostních lékařů, dozvídáme se buď vysloveně pozitivní zprávy, které se týkají stabilizace problémového užívání opioidů v České republice, nebo naopak zprávy téměř poplašné o nárůstu problémového užívání pervitinu. Neúčinnost represe a legislativních regulací na straně nabídky bývá doprovázena obavami z kriminalizace uživatelů.

O to více mě překvapují argumenty obsažené v koncepčních dokumentech, které se týkají patologického hráčství a opatření proti nadměrné konzumaci alkoholu a tabákových výrobků, kde nezřídka titíž odborníci akcentují nezastupitelnou roli regulace dostup-

nosti, přísné legislativy, kontroly a sankce, zejména při ochraně rizikových částí populace.

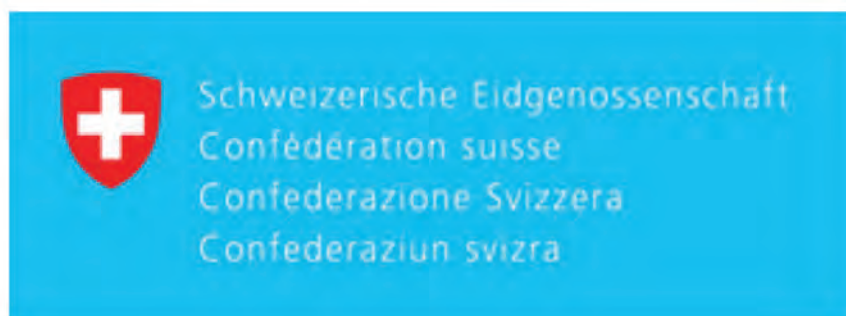
Již léta mi není jasné, proč k formování postoje společnosti k zneužívání nelegálních drog většinou veřejně promlouvají stále stejní lidé, kteří opakují stále stejné mantry. Postrádám prostor pro hlasy odborníků z psychosociálních služeb, kteří přichází do kontaktu s nedospělými rizikovými uživateli konopí či syntetických drog. Postrádám hlas rodičů, jejichž děti zmarňují svůj potenciál experimentováním s drogami i hlas školského prostředí, které má s relativizovanými riziky spojenými se zneužíváním drog své bohaté zkušenosti. Místo toho jsme přesycováni informacemi, které nás mají přesvědčit, že zneužívání drog či experimentování s nimi je normou.

Lidé, kteří drogy užívají, prodávají a vyrábějí či dovážejí nejsou totiž nějakí anonymní „ONI (rozuměj zlí)“, jsou to naši příbuzní, kolegové, spolužáci, přátelé. Každý z nich byl minimálně původně obklopen předivem sociálních vztahů, na které působí užívání drog či doprovodná trestná činnost jako rakovinotvorná buňka. Lhostejnost a salonní teze o bezbřehé svobodě každého jednotlivce jenom pomáhají jejímu bujení. Jak moc bude společnost nemocná, záleží na rozhodnutí každého z nás.

*plk. Mgr. Jakub FRYDRYCH
ředitel NPC*

**ÚVODNÍ MEZINÁRODNÍ KONFERENCE
PROJEKTU RELIÉF V RÁMCI PROGRAMU
ŠVÝCARSKO – ČESKÉ SPOLUPRÁCE
KONANÁ VE DNECH 28. – 29. 5. 2014
V KONGRESOVÉM SÁLU HOTELU
CORINTHIA PRAHA**

pplk. Mgr. Vladimír Táborský – Policejní prezidium ČR

Mechanoskopická expertíza v oblasti dokazování drogových deliktů, tzv. metoda Reliéf, není příliš dlouho v České republice využívána a v odhalování a dokazování mezinárodních případů není využívána doposud. V České republice je v současné době aplikace závěrů mechanoskopických expertíz při zkoumání zadržených zásilek drog běžnou praxí, která je upravena interními akty řízení pro orgány konající vyšetřování. Stejně tak je využívána již speciálně vytvořená kriminalistická databáze mechanoskopických stop zajištěných na povrchu slisovaných zásilek drog,

kteří vznikají v důsledku působení vysokého tlaku kovových částí lisů na lisované zásilky. Stávající, avšak doposud ne plně optimálně vyvinutá a pro mezinárodní trestní stíhání nedostačující kriminalistická databáze umožňuje komparaci reliéfů kovových částí lisů, které nesou specifické znaky po opracování nebo opotřebení s reliéfem zobrazeným na lisovaném produktu. Z pohledu kriminalistické praxe jsou mechanoskopická expertíza a využívání databáze průlomovou metodou, která by měla být dále rozvinuta.

V rámci Programu švýcarsko – české spolupráce

byla získána podpora projektu Reliéf, jehož cílem je stávající systém včetně mechanoskopické expertízy zdokonalit a vybavit modernějším technologickým zařízením pro detekci mechanoskopických stop (modernizace HW, SW) a tento systém nabídnout členským i nečlenským státům EU. Kriminalistická databáze mechanoskopických stop (reliéfů) zajištěných na povrchu slisovaných zásilek by na mezinárodní úrovni umožnila komparace těchto stop za účelem zjišťování, zda zadržená zásilka slisovaná na stejném zařízení nebyla již zajištěna v jiném předcházejícím případě nebo státě. Na základě vydaného stanoviska mohou pak zainteresované státy cestou následně otevřené právní pomoci zvolit další postup při dokazování trestné činnosti. Komparací zajištěných shodných znaků na dalších zásilkách lze s vysokou perspektivou postupovat již proti organizované skupině působící na území více států. Jejím členům tak mohou hrozit podstatně vyšší trestní sazby. Projekt byl poprvé na mezinárodní scéně prezentován v rámci předsednictví České republiky v Evropské unii v roce 2009 na European Police Chiefs Task Force v Bruselu. Delegaci Policie České republiky tehdy osobně vedl a prezentoval policejní prezident České republiky generál Mgr. Oldřich Martinů.

Současný policejní prezident Policie České republiky plk. Mgr. Tomáš Tuhý, svým rozkazem č. 129 ze dne 21. června 2013, zřídil společný tým k zajištění realizace projektu Reliéf. Hlavním cílem projektu Reliéf je vytvoření unikátní mezinárodní kriminalistické sbírky mechanoskopických stop dokumentovaných na povrchu slisovaných zásilek omamných a psychotropních látek. Tato první a světově unikátní mezinárodní kriminalistická sbírka z oboru mechanoskopie má ambice se v budoucnu dále rozvíjet. Ve své databázi bude evidovat informace i z dalších kriminalistických oborů. Stane se tak sbírkou všech využitelných relevantních informací získaných ze zkoumání kriminalistických stop na zásilkách drog. Sbírkou bude významným nástrojem policejní mezinárodní spolupráce v boji proti nelegálnímu obchodu s drogami, která do současné doby na mezinárodní scéně výrazně absentuje. Manažerem projektu a zároveň vedoucím realizačního týmu byl jmenován plk. Mgr. Tomáš Kubík, náměstek ředitele Národní protidrogové centrály služby kriminální policie a vyšetřování. Členem užšího vedení týmu je dále specialista z oboru mechanoskopie, pplk. Ing. Pavel Rak z Kriminalistického ústavu Praha. Jako první vypracoval znalecký posudek z oboru mechanoskopie a prakticky aplikoval projekt Reliéf do praxe orgánů činných v trestním řízení jako soudní důkaz. Jeho zásluhou metoda projektu Reliéf vstoupila do podvědomí evropských protidrogových policistů.

V prvním čísle Bulletinu národní protidrogové centrály z roku 2011 bylo prezentováno úspěšné pra-

covní setkání policejních expertů evropských zemí, které se konalo ve dnech 6. – 8. 12. 2010. Cílem expertního setkání bylo představit hlavní myšlenky projektu Reliéf zástupcům národních protidrogových jednotek a expertních pracovišť kriminalistických ústavů z oboru mechanoskopie ze 17 států ležících na Balkánské cestě nebo sousedících s Českou republikou. Výsledkem setkání bylo přijaté společné konstatování, že na povrchu lisovaných zásilek drog skutečně vznikají mechanoskopické stopy s individuální identifikací, které lze vzájemně mezi sebou komparovat. Na setkání byla ověřena možnost spolupráce na vytvoření společné mezinárodní kriminalistické sbírky Reliéf. Úvodní mezinárodní koordinační konference, konaná ve dnech 27. – 29. května 2014 v konferenčním sále hotelu Corinthia Praha, si dala za cíl navázat na výsledky setkání z roku 2010 a prezentovat současný vývoj systému projektu Reliéf v rámci Programu švýcarsko – české spolupráce. Cílem setkání mezinárodních expertů ze všech kontinentů světa, kromě Antarktidy, byla diskuze k harmonizaci metod technologického řešení a jejich začlenění do mezinárodních struktur. Účast na setkání přijali i zástupci Eurojastu, Interpolu a Europolu. Vytvoření společné mezinárodní kriminalistické sbírky je plánovaným výsledkem celého souboru jednotlivých kroků, které bylo nutno pro přiznání švýcarského grantu podrobně popsat a připravit. Součástí tohoto procesu je dodání a instalace databázového serveru pro provoz sbírky, vývoj zcela nového softwaru pro automatizované vyhledávání, dokumentaci a porovnávání mechanoskopických stop a vývoj forenzní stanice. To vše je podmínkou pro zahájení rutinního provozu nového systému. Vybudování mezinárodní kriminalistické sbírky není myslitelné bez podpory strategického partnera působícího v oblasti koordinace mezinárodní policejní spolupráce. Vedoucí národní jednotky Interpolu Policie České republiky plk. Mgr. Miroslav Tichák navázal úzkou a velice úspěšnou spolupráci se zástupci Generálního sekretariátu Interpolu v Lyonu. Ústředna Interpolu dlouhodobě provozuje systém hlášení o záchytu zásilek drog ve formě tzv. ST zpráv (statistických zpráv). Vytvořením mezinárodní kriminalistické sbírky může projekt Reliéf systém hlášení statistických zpráv Interpolu povýšit na úroveň aktivní mezinárodní policejní spolupráce. Podmínkou zdokonalení systému ST zpráv Interpolu je v souladu s projektem Reliéf doplnění statistických zpráv o otázku, zda byla zachycená zásilka lisována, či nikoliv. Propojení systému Interpolu s mezinárodní kriminalistickou sbírkou přináší ovšem i problém s nakládáním s daty z jednotlivých států. Po poměrně složitém jednání mezi zástupci Interpolu a projektu Reliéf bylo nalezeno společné řešení v ustanovení pozice mezinárodního styčného důstojníka v Lyonu. Jeho úkolem

bude koordinovat mezinárodní spolupráci a aktivní výměnu dat ze statistických hlášení o zadržení slisovaných zásilek drog, s odkazem na možnost komparace ve vytvořené mezinárodní kriminalistické sbírce. Vytvoření pozice styčného důstojníka pro projekt Reliéf při Generálním sekretariátu Interpolu v Lyonu bylo schváleno jak vedením Interpolu, tak i policejním prezidentem Policie České republiky. Pro další vývoj projektu je nesmírně důležitá dennodenní komunikace se zahraničními partnery, kterou doposud vynikajícím způsobem koordinuje pplk. Mgr. Jan Drápal z odboru mezinárodní spolupráce policejního prezidia. Optimálním řešením by ovšem bylo navýšení počtu policistů na mezinárodním oddělení národní protidrogové centrály o policistu, který by tuto komunikaci koordinoval. Příprava a realizace provozu první mezinárodní kriminalistické sbírky stop na zásilkách drog a její význam pro pozici Policie České republiky v rámci mezinárodní policejní spolupráce navýšení počtu policistů národní protidrogové centrály plně odůvodňuje.

Program úvodní mezinárodní konference byl oficiálně zahájen přivítáním zahraničních účastníků v hotelu Corinthia Praha, které provedl ředitel národní protidrogové centrály plk. Mgr. Jakub Frydrych. Ve svém uvítacím projevu vyjádřil naději, že konference splní svůj účel a zkvalitní mezinárodní policejní spolupráci.

Hlavní program konference byl zahájen druhý den vystoupením policejního prezidenta Policie České republiky plk. Mgr. Tomáše Tuhého. Policejní prezident ve svém projevu uvítal účastníky jednání konference Reliéf, na niž přijali pozvání zástupci více jak 33 zahraničních delegací, a to jak policejních specialistů, tak i specialistů z oblasti forenzního zkoumání. Zdůraznil, že si velmi váží velké účasti zahraničních specialistů, kteří přijali účast na jednání v ČR k rozvoji nového tématu problematiky drogové scény v rámci projektu Reliéf.

Pplk. JUDr. Aleš Borovička z oddělení mezinárodní spolupráce národní protidrogové centrály ve svém vystoupení popsal současnou situaci v oblasti využívání hlavních světových drogových tras. Zdůraznil, že problém tras pro obchodování s drogami představuje ve světě poměrně složitý, dynamický a vnitřně silně strukturovaný jev. Pplk. Mgr. Vladimír Táborský z oddělení koncepce a strategické koordinace policejního prezidia, který je v projektu odpovědný za operativní stránku využití této nové metody, připomněl důležitou roli pplk. Ing. Pavla Raka z Kriminalistického ústavu Praha, která spočívá v gesci za vývoj nových technologických postupů a zařízení. Ve svém vystoupení prezentoval případ ukončeného trestního řízení, ve kterém byla využita metoda projektu Reliéf. Na základě provedené kriminalistické expertízy z oboru mechanoskopie se podařilo sloučit

několik trestních řízení do jednoho společného případu proti organizované skupině osob s podstatně vyšší trestní sazbou. Metoda projektu Reliéf se v rámci této kazuistiky z roku 2010 stala oficiální soudní důkazní metodou.

Plk. Ing. Jan Hořínek z národní protidrogové centrály ve svém vystoupení názorně představil možnosti provozní aplikace mezinárodní kriminalistické sbírky. Vkládané fotoreliéfy bude moci ve sbírce za pomoci speciálně vyvíjeného software porovnávat každý protidrogový specialista nebo kriminalistický expert s uděleným přístupem, prakticky z kteréhokoliv místa na světě. Podmínkou úspěšné aplikace metody bude aktivní vkládání fotoreliéfů ze zadržených zásilek slisovaných drog. Do kriminalistické sbírky lze vkládat i stopy z tabletovacích zařízení a povrchu tablet. Do oficiálního zahájení provozu mezinárodní kriminalistické sbírky je možno ke konzultacím, realizaci expertíz a případných komparací využít provizorní e-mailové spojení na národní protidrogové centrále – reliéf@npdc.cz.

Plk. Tomáš Kubík, náměstek ředitele národní protidrogové centrály pro výkon a trestní řízení ve svém vystoupení zdůraznil význam hledání nových forenzních metod v boji proti mezinárodnímu obchodu s drogami. Současně prezentoval rozkaz ředitele Národní protidrogové centrály, kterým se stanoví pravidla pro zkoumání slisovaných zásilek v České republice tak, aby nedocházelo ke znehodnocení trasologických stop na povrchu zkoumaných objektů.

Plk. Mgr. Stanislav Najman, vedoucí I. odboru národní protidrogové centrály, odboru, který se primárně zabývá prověřováním trestné činnosti nelegálního obchodu drog přírodního původu, prezentoval ve svém vystoupení první zahraniční služební cestu z projektu Reliéf do Albánie. Společně s protidrogovými experty Albánie byla v Tiraně, ve zdejším kriminalistickém ústavu, provedena expertíza na zásilkách zadrženého heroinu. Mechanoskopickému zkoumání předcházela poměrně složitá povolovací procedura ze strany albánské prokuratury. I tak se Albánie stala první zemí, která umožnila na svém území prezentaci metody projektu Reliéf.

Pplk. Ing. Pavlem Rákem z Kriminalistického ústavu Praha byla dle stanoveného programu úvodní mezinárodní konference přítomným účastníkům předvedena praktická ukázka lisování heroinu a kokainu na lisu zajištěném z trestního řízení. Zahraničním kolegům byla v přímém přenosu, za využití nově vyvinuté forenzní stanice, představena celá aplikace metody, včetně vyhledávání, dokumentace a komparace mechanoskopických stop na povrchu slisovaných zásilek.

Hlavním bodem programu třetího dne jednání mezinárodní konference byla diskuze k otázkám možného zapojení účastnických států do kriminalistické sbírky.

Přepis diskusních příspěvků zástupců jednotlivých účastnických států:

Maďarsko

Na počátku roku 2014 byl v Maďarsku proveden záchyt 25 kg kokainu, bohužel zde nebyla k dispozici metoda Reliéf. Zajímavá by byla aplikace metody na tabletách. V Maďarsku jsou zadržovány lisy. Maďarsko je schopné se ke kriminalistické sbírce připojit. Po právní stránce je aktivní zapojení pro Maďarsko přijatelné.

Finsko

Ve Finsku řeší problémy především v oblasti trestné činnosti spojené se syntetickými drogami. Problematika obchodu s kokainem a heroinem je na nízké úrovni, nejsou zde zadržovány lisy. Idea projektu Reliéf je dobrým nápadem a nástrojem. Finsko se ke kriminalistické sbírce připojí, nejsou zde žádné právní překážky.

Estonsko

Hlavním problémem jsou zde syntetické drogy, ne heroin a kokain. Poslední zásilka kokainu ve slisované podobě zde byla zadržena před 7 lety. Projekt Reliéf považuje Estonsko za velmi užitečný, je připraveno spolupracovat, nejsou zde žádné právní překážky.

Srbsko

Heroin a jeho obchod na balkánské cestě představuje v Srbsku největší problém. Stejně tak i kokain. Heroinové i kokainové zásilky jsou obchodovány ve slisovaných zásilkách. Projekt Reliéf je v Srbsku aplikovatelný.

Španělsko

Ve Španělsku nemají k dispozici prezentované skenovací zařízení na vědecké úrovni. Problémem se jeví využití metody u početných lisovaných zásilek. Podle zákona se ve Španělsku musí zadržené drogy co nejdříve zlikvidovat a to je problém. Obecně by ale bylo možno zkoumání podle metody provádět.

Austrálie

Austrálie není klasickou tranzitní zemí, lisované zásilky drog se zde vyskytují, vzácně i kokain. Metodu Reliéf zde lze uplatnit. Jsou zde ale zadržovány velké zásilky, např. 700 kg.

Kolumbie

Projekt Reliéf je velmi dobrý pro mezinárodní spolupráci. V Kolumbii jsou zadržovány zásilky obrovských množství kokainu, aplikovat metodu Reliéf na těchto zásilkách se kapacitně jeví jako problematické. Ve zločineckých laboratořích je velké množství lisů, plně podporují další spolupráci. Způsob aplikace metody je

široký. K aplikaci metody Kolumbie považuje za nejlepší možnost realizace návštěvy a názorné prezentace.

Interpol

Interpol v současné době nespátřuje v aplikaci projektu Reliéf žádný právní problém a je připraven metodu podporovat.

Europol

Metodu považují za zajímavou a podporují ji. Europol navrhuje poskytnout mezinárodní podporu formou platformy pro kontakty v rámci pravidelných koncepčních porad, kde lze Reliéf podporovat. Bylo by dobré se spojit s UNDCP, mají zde projekt o záchytech. Problémem zůstává odpověď na otázku, kde byly zadržené zásilky lisovány.

Portugalsko

V Portugalsku je zadržován především kokain. Metodu projektu Reliéf zde mohou používat. Pro heroin nejsou cílovou zemí, jeho záchyty zde nejsou velké, ale i zde mohou metodu využívat, stejně tak i na hašiš. V právním systému není problém. Metodu mohou používat ihned, disponují skenováním mechanoskopických stop.

Švýcarsko

Švýcarsko je především spotřebitelská země. Je zde spíše zadržován heroin, po právní stránce zde lze metodu bez problému aplikovat. Je třeba brát ovšem v úvahu územní uspořádání na kantony a absenci centrálního kriminalistického ústavu.

Ekvádor

Metoda by byla přínosná především pro konečné příjemce, jako je Itálie nebo Belgie, jedna tuna kokainu obsahuje cca 1000 balíčků.

Rumunsko

Většina zadržovaných zásilek drog je v lisovaném stavu, důležité je zjišťovat, kde k lisování dochází. Projekt je velmi dobrý pro mezinárodní spolupráci.

Polsko

Polsko nezachycuje ve velkých množstvích lisované zásilky heroinu nebo kokainu, problém zde je s amfetaminem a marihuanou. Zkoumat ale lisované zásilky mohou ihned, mají připravený obor mechanoskopie.

Anglie

Do Anglie je dovážen především kokain ve velkých lisovaných zásilkách, ale i heroin. V Anglii je realizován vlastní projekt na zkoumání profilace heroinu a kokainu. Projekt Reliéf je v Anglii považován za přínosný. Problémem mo-

hou být náklady a možnosti soukromých laboratoří. V Anglii je expertizní činnost výlučně prováděna v soukromém sektoru. V právní oblasti zde není spatřován žádný problém. Je nutno řádně zabezpečit webové stránky.

Slovensko

Na Slovensku není častý záchyt slisovaných zásilek nebo lisovacích zařízení. Vloni zde byla zadržena zásilka lisovaného kokainu, lisovací zařízení nebylo v minulosti zadrženo. Projevuje se nárůst výskytu tablet. Projekt Reliéf je zde považován za přínosný.

Turecko

Turecko považuje metodu Reliéf za potenciálně novou, důležitou pro mezinárodní policejní spolupráci. V Turecku nyní dochází k legislativním změnám.

Chorvatsko

Metoda projektu Reliéf je v Chorvatsku aplikovatelná a budou se na ní podílet.

Řecko

Většina zadržovaných zásilek heroinu a kokainu v Řecku je lisována. Na tranzitu jsou tyto zásilky v Řecku často přelísovávány. Z právního hlediska není problém zde metodu aplikovat.

Japonsko

V Japonsku jsou zadržovány jak zásilky kokainu, tak i heroinu. Projekt Reliéf je zde považován za velice užitečnou a pozitivní metodu.

Makedonie

V minulosti zde nebylo zadrženo lisovací zařízení, zadržovány jsou zásilky heroinu i kokainu. K projektu Reliéf se mohou připojit, zástupci z konference navrhnou svým nadřízeným připojení k mezinárodní sbírce, po právní stránce zde nevidí žádné problémy.

Albánie

Zásilky heroinu i kokainu jsou v Albánii přelísovávány, metoda projektu Reliéf je pro Albánii velice zajímavá a přínosná pro mezinárodní spolupráci.

Itálie

Reliéf je velmi zajímavá metoda, kterou doposud v Itálii nikdo neaplikoval. Do projektu a spolupráce se aktivně zapojí. Italský zástupce navrhuje dvoustrannou dohodu o spolupráci, po právní stránce zde není žádný problém.

Nigerie

Metodu projektu Reliéf zástupce Nigérie považuje za velmi užitečnou. V Ni-

gérii je protidrogová centrála. Je zde zadržován jak heroin, tak i kokain. Zásilky jsou většinou pašovány letecky.

Jednání mezinárodní konference se zúčastnila i vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová. Ve svém vystoupení vyjádřila optimistický názor na mezinárodní aplikaci metody, neboť jak se sama přesvědčila, na konferenci jsou exkluzivně zastoupeni zástupci mnoha zemí. Vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová vyzdvihla spolupráci s národní protidrogovou centrálou, se kterou spolupracuje po celou dobu své profesní dráhy. Tento policejní útvar považuje za útvar, který i díky své velikosti, jež mu umožňuje rychlou koordinaci, kooperaci a soudržnost, a samozřejmě i díky úzké specializaci na drogovou problematiku, za jeden z nejlépe, ne-li nejlépe fungujících útvarů v celé České republice.

Na závěr mezinárodní konference projektu Reliéf zhodnotil její průběh ředitel národní protidrogové centrály plk. Mgr. Jakub Frydrych. Všem zástupcům poděkoval za aktivní účast. Ve svém projevu zdůraznil význam nenápadného původu nápadu autorů projektu, který tkví v tom, že umožňuje tunelové nahlížení do případů. Na konferenci byla účastníkům nabídnuta možnost mezinárodního sdílení taktiky a v některých případech i procesně využitelných informací, které mohou propojovat skupiny působící v různých státech. Všem účastníkům byl na závěr jednání předán certifikát ředitele národní protidrogové centrály Policie České republiky o účasti na konferenci.

V rámci implementace Programu švýcarsko-české spolupráce a v souladu s příslušnými mezinárodními dokumenty jsou stanoveny na národní a nadnárodní úrovni subjekty s jasně definovanými odpovědnostmi za jednotlivé činnosti. Spolupráce těchto subjektů vyžaduje vysoce kvalitní koordinační schopnosti a manažerské předpoklady. To vše plně za využití svých zkušeností na vysoké úrovni zajišťuje Mgr. Helena Brotánková z Kanceláře projektů evropských fondů Policejního prezidia Policie České republiky.

Do plnění úkolů projektu Reliéf jsou v rámci Programu švýcarsko – české spolupráce zapojeni zástupci útvarů Policejního prezidia Policie České republiky z Národní protidrogové centrály, oddělení koncepce a strategické koordinace, oddělení balistiky a mechanoskopie, Kriminalistického ústavu Praha, Kanceláře projektů evropských fondů, oddělení odboru mezinárodní policejní spolupráce, odboru informatiky a provozu informačních technologií a jednotlivých odborů a oddělení Správy logistického zabezpečení. Proces plnění dílčích úkolů v oblasti strategie dosažení stanovených cílů projektu Reliéf je koordinován mezi jednotlivými útvary v rámci pravidelných měsíčních setkání. Na těchto setkáních jsou vždy stanoveny

úkoly s konkrétními termíny a osobní odpovědností za jejich plnění. Do plnění úkolů při realizaci projektu a implementaci výsledků projektu do praxe formou zpracování projektových žádostí bylo policejním prezidentem jmenováno do realizačního týmu projektu Reliéf celkem 25 policistů a pracovníků z odpovídajících útvarů Policie České republiky. Členy týmu jsou dále i ředitel správy logistického zabezpečení, vedoucí finančního odboru, odboru veřejných zakázek a odboru správy majetku Policejního prezidia Policie České republiky. Za plnění úkolů v oblasti mezinárodní spolupráce je odpovědný vedoucí národní jednotky Europolu a Interpolu. Jednotliví zástupci uvedených součástí Policejního prezidia Policie České republiky plní své úkoly za svěřené úseky se svými odpovídajícími partnery na ministerstvu vnitra a ministerstvu financí. Z uvedeného výčtu jednotlivých součástí a počtu specialistů, zapojených do činnosti týmu, je zřejmé, že pro optimální provoz týmu je nutné mít k dispozici kvalitní komunikační projektový nástroj. Oblast koordinace a komunikace v rámci plnění úkolů projektu Reliéf je nutno průběžně zdokonalovat a přizpůsobit mechanismu tvorby zadávacích dokumentací a vyhlašování bezproblémových výběrových řízení, a to striktně dle ustanovení zákona o veřejných zakázkách. Připomínková řízení jednotlivých subjektů policejního prezidia, zástupců ministerstva vnitra a ministerstva financí, cílená na dosažení maximální kvality výběrových řízení, jsou důvodem celkového prodlužování procesů vyhlašování.

Autor projektu, pplk. Mgr. Vladimír Táborský, je bývalým policistou národní protidrogové centrály. V současné době pracuje na oddělení koncepce a strategické koordinace Policejního prezidia P ČR. Se

svým novým kolektivem zde usiluje o založení Rady pro vědu a výzkum Policie České republiky, která bude ve své činnosti vycházet ze zkušeností získaných při prosazování projektu Reliéf. Rada bude podporovat a zkvalitňovat realizaci vědecko-výzkumných aktivit každého policisty Policie České republiky. Jedním z hlavních úkolů bude zjednodušení procesu realizace obdobných projektů. Myšlenka projektu Reliéf byla poprvé zmíněna již v roce 2001. Získat grant ve výši 18 000 000 Kč z Programu švýcarsko-české spolupráce na projekt Reliéf se podařilo nakonec až v roce 2013. Program švýcarsko-české spolupráce je určen na podporu vědecko-výzkumných aktivit a je významným mimorozpočtovým zdrojem Policie České republiky. Konání úvodní mezinárodní konference předcházelo ocenění hodné a usilovné vyjednávání Mgr. Jany Posové a Mgr. Petra Procházky z národní protidrogové centrály. Při přípravě bylo překonáváno mnoho problémů v oblasti výběrových řízení, od publicity, ubytování, stravování, překladatelské činnosti až po refundaci letenek apod. Do poslední chvíle nebylo vůbec jisté, zda se podaří konferenci uskutečnit. Řešení problémů kolem konání, v historii Policie České republiky jedné z největších konferencí, si vyžadovalo často originální přístupy, které jsou bez řádných komunikačních nástrojů projektového řízení značně komplikované a zdlouhavé. Získané zkušenosti nicméně kolektiv realizačního týmu projektu Reliéf využije při přípravě a organizaci závěrečné hodnotící mezinárodní konference. Její konání je plánováno po realizaci všech výběrových řízení a celkové přípravě mezinárodní kriminalistické sbírky Reliéf na rok 2015.

JAKÉ VÝSLEDKY PŘINÁŠÍ AKCE GROWSHOPY?

kpt. Mgr. Bc. Veronika ŠKOLNÁ – NPC

GROWSHOPY. Slovo, které již nějakou dobu zaznívá v oblasti protidrogové politiky. Slovo, které dosáhlo výraznějšího celospolečenského významu vzhledem k událostem z minulého roku, tedy díky policejnímu zásahu proti provozovatelům growshopů po celé České republice. Slovo, které v souvislosti s těmito událostmi výrazně zarezonovalo ve společnosti a tudíž vyvolalo i výrazný zájem médií. Toto slovo tak za necelý rok zaznělo v médiích nespočetkrát a v současné době zaznívá i na půdě justice.

A co vlastně znamená? Pojem **GROW-SHOP** pochází z angličtiny. Je to složenina z „to grow“, což v překladu znamená růst, a „shop“, tedy obchod. Growshop v České republice představuje obchod zaměřený na prodej a distribuci zboží pro pěstitelské účely. Zde nabízený a prodávaný sortiment slouží zejména pro pěstování konopí a aplikaci marihuany. Ve většině případů obchod nabízí kompletní sofistikovaná zařízení k pěstování konopí, jako jsou pěstební stany, osvětlení, předradníky, ventilátory, filtry s pohlcovači pachů apod. Dále obchod nabízí různé chemikálie určené zejména k tzv. indoorovému

pěstování konopí setého. Tento způsob pěstování přispívá k dosažení vysokého podílu psychoaktivní látky THC v pryskyřici pěstovaných rostlin, tudíž se tak zvyšují účinky marihuany na jejího uživatele. V obchodech lze také zakoupit vyšlechtěné odrůdy semen konopí či další potřeby pro aplikaci samotné marihuany (cigaretové papírky, bonga, drtičky apod.). Jinak řečeno, při zavítání do takového obchodu zákazník nakoupí potřeby pro pěstování konopí, pro výrobu marihuany a pro její následnou aplikaci. Takový nákup je podněcován i atraktivním provedením. Dalším možným návodem pro pěstování konopí a výrobu a užívání marihuany jsou různá literární díla s touto tematikou, ať už se jedná o časopisy, knihy či letáky. Zvýšení zájmu může podpořit i prodáváč, který zboží nabízí, propaguje či radí zákazníkovi, který druh sortimentu je vhodný pro pěstování konopí v určitém prostředí, co může zákazník od nabízených produktů očekávat atp. Moderní doba však nabízí další možnosti, jak oslovit větší okruh zákazníků. Growshop tak může mít nejen podobu kamenné prodejny, ale může být provozován ve virtuál-

ním prostoru jako internetový obchod. Další z možností, jak oslovovat potencionální zákazníky, je reklama v médiích nebo různých tiskovinách.

Každý **OBCHOD** (či správně legislativně řečeno „podnik“) je primárně zaměřen na dosažení co nejvyššího zisku. Oslovuje určitý druh lidí a nabízí na základě průzkumu trhu pokrytí jejich potřeb. K realizaci samotného podnikání je třeba stanovení druhů podnikatelských činností a způsobu jejich provádění, to vše při současném dodržování zákonnosti celého podnikatelského procesu. U growshopu, tak jak jsem ho výše popsala, je formální překážkou zejména zákonnost.

V českém právním řádu je stanoven **PROSTOR SVOBODY JEDNÁNÍ** každého jedince. Konkrétně je vymezen zásadou zakotvenou v naší Ústavě i v Listině základních práv a svobod: „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“¹⁾ Tato svoboda je tedy **OHRANIČENÁ ZÁKAZEM**, který musí mít zákonnou formu. Takovým je i zákaz páčání trestné činnosti. Co je trestný čin, pak definuje trestní zákoník. „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“²⁾ Současně je však třeba zmínit i princip „neznalost zákona neomlouvá“. Ergo, každý právně odpovědný jedinec je svobodný ve svém jednání do doby, než překročí zákonnou hranici omezení či zákazu určitého jednání. Zároveň se nemůže obhajovat slovy, že nevěděl, že takový zákaz je či že ho již překročil. Takové argumenty byly velmi často používány při obhajování provozovatelů growshopů. Tedy, že nevěděli, že páčali trestnou činnost. **BYLI SI VŠAK VELMI DOBRĚ VĚDOMI, ŽE SE NA TĚTO HRANICI POHYBUJÍ.**

TRESTNÍ PRÁVO se mimo jiné řídí principem „ultima ratio“, resp. představuje prostředek poslední instance. Společnost si zvolila trestní právo jako ochranný prostředek, který ji a určený okruh společenských vztahů má chránit před útoky, které označila jako nejnebezpečnější a neškodlivější. Méně škodlivé útoky na společenské zájmy jsou pak chráněny dalšími právními předpisy. A proto jsou určitá jednání a chování, stanovená trestním právem hmotným, označována jako trestné činy (v případě mladistvých jako „provinění“) a jsou taxativně vymezena právním předpisem – trestním zákoníkem. Každý trestný čin má stanovenou skutkovou podstatu, kterou

musí pachatel tohoto deliktu naplnit, aby byl za trestný čin odpovědný a mohl za něj být trestně stíhán.

Stejně jako jsou vymezeny trestné činy, jsou stanoveny i **LÁTKY**, které společnost označila za **ŠKODLIVÉ** a snaží se tak určitým způsobem omezit nakládání s nimi. Marihuana mezi tyto látky patří a nakládání s ní je stanoveno zákonným předpisem.³⁾ Marihuana společně s metamfetaminem (pervitinem) mají oproti jiným druhům omamných a psychotropních látek na české drogové scéně dominantní postavení. Počet uživatelů drog se rok od roku zvyšuje, a stejně tak se narůstá objem drogové kriminality.

POLICIE ČR je povinna zabývat se veškerými trestnými činy, které jsou definovány v trestním zákoníku. Konání Policie ČR lze tedy zařadit do prvoinstančního stupně vymáhání spravedlnosti, ale také do generální prevence v podobě předcházení páčání trestných činů a do tvorby právních jistot, které tak poskytuje společnosti.

TRESTNÍ PRÁVO JAKO NORMATIVNÍ SYSTÉM má pevně stanovené základy. Ovšem dovolují si ho přesto označit za **ŽIVÝ ORGANISMUS**, který se stále vyvíjí a transformuje do podoby odpovídající vývoji společnosti. Organismu zůstává pevná a stabilní kostra tvořená právními principy a zásadami právního demokratického státu, jejichž interpretace se stala ustálenou a všeobecně uznávanou notrietou. Ovšem orgány a svaly organismu jsou tvořeny společenskými hodnotami, které se postupem vývoje společnosti mění, přičemž se současně mění i intenzita ochrany, kterou jim společnost poskytuje. V důsledku toho se pak mění buď ona „kostra“ (např. definováním nových trestných činů), nebo se vyvíjí interpretace jednotlivých ustanovení trestního zákoníku, protože se mění i okolnosti, za kterých, a způsoby, kterými byly činnosti, označené zákonodárcem jako ilegální, spáchány. Dokud společnost označuje **MARIHUANU ZA OMAMNOU A PSYCHOTROPNÍ LÁTKU** a považuje za potřebné nakládání s ní nějakým způsobem omezit, musí to reflektovat i **protidrogová politika**. Na druhou stranu je nutno konstatovat, že liberální přístup ke konopným drogám je v české společnosti v posledních několika letech stále zřetelnější. Tento trend je silně ovlivněn **nedostatečnými informacemi o rizicích konzumu marihuany**, které se mohou projevovaly jak ve formě zdravotních, tak sociologických problémů. **Množství marihuany na černém trhu roste společně se zvy-**

¹⁾ Článek 2, odst. 3. Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod. Článek 2, odst. 4 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů, Ústava České republiky.

²⁾ § 13, odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákoník

³⁾ Úmluva o psychotropních látkách, seznam IV. (vyhláška č. 62/1989 Sb.), zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách ve znění pozdějších předpisů

šující se počtem indoor pěstíren konopí. Díky snadné dostupnosti této drogy roste i počet konzumentů marihuany. Stále více se propagují pozitivní účinky na organismus, o negativních účincích konzumu marihuany a o možných zdravotních rizicích se jaksi nemluví. Laicky a nesprávně, přesto veřejně v některých sdělovacích prostředcích, je marihuana mnohdy označována za tzv. „lehkou“ drogu, jejíž užívání je „normální“. Zákonodárci reagovali na společenský zájem nezneužívat drogy a chránit společnost proti následkům jejich zneužívání v trestně právní oblasti vytvořením tzv. „**drogových paragrafů**“ v trestním zákoníku. Významná je pak **interpretace** jednotlivých ustanovení. Na tomto místě bych se chtěla vrátit k myšlence o trestním právu jako živém organismu, a to na **konkrétním příkladu, který spočívá ve významu interpretace a kvalifikace trestného činu šíření toxikomanie. Dále pak použití tohoto ustanovení v kauzách** provozování growshopů. Tato významnost je dána odlišností oproti ostatním drogovým paragrafům. Ustanovení trestného činu šíření toxikomanie nemá tak jednoznačně a taxativně vymezen výčet podmínek pro naplnění objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu. Obtížné při kvalifikování tohoto trestného činu je pak tedy posouzení, zda obligatorní atributy objektivní stránky trestného činu- jednání, následek a jejich příčinný vztah – jsou natolik zřejmé a natolik závažné, že splňují požadavek společnosti „chránit společnost před šířením toxikomanie“. Policejní orgán posuzuje, zda pachatel jednal natolik škodlivě, resp. měl takový „úspěch“, že ovlivnil zákazníky obchodu takovým způsobem, aby začali nebo pokračovali v užívání drog nebo v páčání nelegální trestné činnosti, jako je např. výroba drog. Skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie je velmi flexibilní. Tento trestný čin představuje jedno z mála ustanovení trestního zákoníku, které dokáže aktivně reagovat na vývoj drogové scény, aniž by potřebovalo stále nově a zdoulhavě upravovat změnou zákona jako takového.

Po zvážení všech skutečností na drogové scéně, jejího vývoje a priorit protidrogové politiky se Policie ČR zaměřila na provozovatele growshopů. U každého jednotlivého growshopu a jeho provozovatele posuzovala, zda svým jednáním naplňuje znaky trestného činu, zejména trestného činu šíření toxikomanie. **Ve většině již ukončených kauz byli provozovatelé, případně další osoby spojené s provozováním**

growshopu, uznány vinnými. Tato fakta svědčí o tom, že zásah Policie ČR byl oprávněný, ergo jako takový společností vyžádaný. Ukládání trestu v jednotlivých kauzách se pak řídilo smyslem a účelem trestu, stanoveným trestním právem.

Smysl trestu vychází z několika historických teorií.⁴⁾ V současné době se při ukládání trestů aplikuje tzv. „teorie smíšená“, která se snaží o vyváženost dvou stran – výše zadostiučinění pro poškozené (pro společnost) a výše újmy pro pachatele. Účelem trestu je ochrana společnosti před dalším páčání trestné činnosti v podobě generálního účinku, dále způsobení újmy pachateli za jeho spáchané činy a zároveň jeho vychování k řádnému způsobu života. Ukládání trestů vychází z právních myšlenek, z právních zásad. Trest musí být dle zákona, musí být přiměřený ke všem okolnostem, měl by postihnout zejména pachatele a uložení trestu se řídí zásadou humanitosti, tedy že pokud postačí s ohledem na osobu pachatele a okolnosti případu sankce mírnější, měla by být tato sankce použita. A proto byly provozovatelům growshopů, kteří byli uznáni vinnými ze spáchaní trestných činů, ukládány mírnější sankce, které postačily k naplnění smyslu a účelu trestu. Z celkových 85 osob, proti kterým bylo zahájeno trestní řízení, a z počtu osob, které byly a jsou prověřovány pro trestnou činnost v souvislosti s provozováním growshopu, **bylo o 15 z nich již pravomocně rozhodnuto.**

Proti **čtyřem osobám** bylo vyneseno rozhodnutí formou „**Podmíněného zastavení trestního stíhání**“ (dle §307 trestního řádu⁵⁾) (je to jeden z tzv. „odklonů trestního řízení“). Pachatelé se k činu doznali, nahradili škodu, pokud ji činem způsobili, vydali bezdůvodné obohacení, které činem získali a splnili podmínku řádného způsobu života, který jinak vedli (nebyli dříve trestáni). Ve většině případů se jednalo o jejich první závažný prohřešek. Pachatelé vyjádřili lítost a přijali navrhované tresty. Trest v podobě uložené podmínky vedení řádného způsobu života byly uloženy v rozmezí 12 až 18 měsíců. Dále byl ve většině případů uložen **trest propadnutí věci** (ať už se jednalo o finanční obnos, který získali nelegální činností, nebo o věci, které byly zabavené v rámci domovních prohlídek, zejména pak zboží z growshopů). Vzhledem ke všem okolnostem jednotlivých skutků, osobě pachatele a dalším skutečnostem byly tyto druhy trestu přiměřené.

Trestní řízení bylo u tří osob ukončeno rozhodnu-

⁴⁾ Absolutní teorie vychází z myšlenky „punitur, guia peccatum est“ – pachatel bude potrestán, protože spáchal něco špatného. Teorie relativní pak přináší myšlenku „punitur, ne peccetur“ – tedy myšlenku prevence. Pachatel bude potrestán, aby se špatnosti nepáchaly. JELÍNEK, J. a kol. (2009): Trestní právo hmotné, 1. Vydání podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., s. 346 – 352. ISBN: 978-80-87212-24-0.

⁵⁾ Zákon č. 141/1961, ve znění pozdějších předpisů, Trestní řízení soudní (Trestní řád).

tím dle §179g/3 trestního řádu „**Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání**“⁶⁾. Toto rozhodnutí vydává ve zkráceném přípravném řízení státní zástupce, jestliže byly splněny podmínky pro možnost ukončení řízení tímto odklonem. Podmínky a okolnosti jsou stejné jako u odklonu dle §307 trestního řádu (rozdíl je zejména v tom, že §307 se podmíněně odkládá po klasickém přípravném řízení, kdežto §179g se podmíněně odkládá po zkráceném přípravném řízení). Účinky a smysl tohoto ukončení a potrestání jsou totožné jako u podmíněného odložení dle §307 trestního řádu.

Proti **čtyřem osobám** byl vynesena rozsudek, kdy dvě kauzy, díky odvolání pachatelů, byly projednávány u krajských soudů jakožto u druhoinstanční instituce. Všem osobám byly u **prvoinstančních soudů uloženy tresty odnětí svobody ve výši cca 12 měsíců**, kdy současně tento druh trestu byl **podmíněně odložen na dobu 12 – 24 měsíců**. **Jedné osobě** krajský soud **trest odnětí svobody zrušil, ale ponechal trest propadnutí věci, nebo jiné majetkové hodnoty**. V současné době tyto rozsudky již nabyly právní moci.

U **dvou osob** bylo řízení skončeno rozhodnutím ve formě **trestního příkazu**. Padl **trest odnětí svobody v trvání 12 měsíců**, opět s **podmíněným odložením**

na dobu až do tří let. Současně byl uložen **trest propadnutí věci**.

Proti **třem osobám** byla trestní věc odložena dle §159a/1 trestního řádu, tedy **nejednalo se o trestný čin**.⁶⁾ Vyplyvá z toho, že **kauzy byly řešeny jednotlivě a byly zohledněny všechny skutečnosti**, které s konkrétní kauzou souvisely. Jen pro doplnění bych zde chtěla uvést, že celorepubliková koordinace, zahrnující tedy i termíny konkrétních realizací, byla potřebná vzhledem k charakteru páchání této kriminální činnosti a z důvodu úspěšného získání důkazů pro trestní řízení v jednotlivých kauzách.

Provozovatelé growshopů si byli a jsou dobře vědomi, k jakému účelu je jejich zboží využíváno, ať už je to k pěstování konopí a výrobě marihuany či k užívání této drogy. Díky vysoké poptávce po marihuaně si provozovatelé growshopů vytvořili výnosný business a začali se pohybovat na hraně zákona. Celorepublikový policejní zásah proti této činnosti, byl dalším krokem ke snížení dostupnosti prostředků, kterým je páchána trestná činnost v podobě pěstování rostlin konopí a výroby marihuany, dostupnosti prostředků sloužících k užívání marihuany a potlačení šíření toxikomanie, a tak faktické ochrany společenských hodnot. Nemalým přínosem této celorepublikově koordinované akce byl i její generálně preventivní charakter.

⁶⁾ §159a/1 trestního řádu. „Njde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak. Takovým vyřízením může být zejména
a) odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu, nebo
b) odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání.“

DROGY V ODPADNÍCH VODÁCH

Ing. Věra OČENÁŠKOVÁ, Ing. Danica POSPÍCHALOVÁ,
Ing. Alena SVOBODOVÁ, Ing. Petr TUŠIL, Ph.D., MBA
– Výzkumný ústav vodohospodářský

Drogy provázejí lidstvo od nepaměti. Nejspíše i pračlověk při ochutnávání různých bobulí a bylin zjistil, že některé mají zajímavý účinek. Drogy byly součástí podomácku vyráběných léčebných přípravků i lékařských receptů. Z jazykovědných výzkumů provedených v 80. letech minulého století vyplývá, že např. konopí, označované staroarménským pojmem „kanehbosm“ (voňavé rákosí), bylo také součástí starozákonní posvátné masti. Kokainovník pravý byl Inky uctíván jako posvátná rostlina, která utiňuje hlad a dává zapomenout na všechna strádání a směly ho užívat jen nejvyšší vrstvy při náboženských obřadech kultu Slunce a iniciačních rituálech.

Užívání nebo spíše zneužívání drog jako látek přinášejících nějaký požitok se začalo rozšiřovat až v 17. století, kdy se začínají rozvíjet technické vědy a syntetická výroba nových látek.

Epidemiologie odpadních vod

V roce 2008 byl ve zvláštní zprávě Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA) popsán nový přístup k monitorování a zpřesnění odhadu prevalence a užívání drog v populaci pomocí tzv. **epidemiologie odpadních vod – sewage epidemiology**. [1]

První zmínku a hypotézu o použití výsledků sledování koncentrací nelegálních druhů drog v komunálních odpadních vodách ke zpětnému výpočtu spotřeby drog v populaci přinesli Daughton a Ternes v roce 1999 a 2001 [2,3] Vycházeli z toho, že i drogy a jejich metabolity svou povahou jsou v podstatě běžnými chemickými látkami, které lze sledovat v jakémkoli prostředí pomocí nově se vyvíjejících vědeckých metod analytické organické chemie a stali se tak pomyslnými zakladateli epidemiologie odpadních vod – sewage epidemiology. Na počátku 21. století došlo k významnému rozvoji analytických metod a stále dokonalejší přístrojové vybavení dnes umožňuje stanovit různé látky již při velmi nízkých koncentracích (řádově 1 – 0,1 ng/l), a to v jakékoli matrici. Tyto metody umožnily také identifikovat nelegální drogy a jejich hlavní metabolity vyloučené v moči do odpadních vod. Odpadní vodu lze z tohoto pohledu přirovnat k velmi zředěnému vzorku moči celé populace (namísto jednoho uživatele).

Výše uvedenou hypotézu metodicky později v praxi rozvedl Zuccato et al., když v roce 2005 publikoval tento postup na příkladu kokainu jako modelové drogy [4] a jako první potvrdil, že výsledky sledování drog a jejich metabolitů korelují s odhadovaným množstvím spotřeby drog v „odkanalizovaném“ vzorku populace. Castiglioni v roce 2006 dále rozpracoval postupy pro zpětné bilancování spotřeby

drog v populaci na základě výsledků koncentrací drog a jejich metabolitů v komunálních odpadních vodách [5]. Za určitých předpokladů lze tedy z množství jednoho metabolitu v surových komunálních odpadních vodách výpočtem zpětně dojít k určitému odhadu množství „mateřské“ drogy spotřebované ve společnosti, jak je uvedeno ve výroční zprávě EMCDDA, 2011 [6].

Stanovení množství nelegálních drog (mateřských drog a/nebo jejich metabolitů) v odpadních vodách může tedy být použito pro zpětný výpočet látkového množství mateřských drog a/nebo jejich metabolitů. Tyto výsledky mohou následně sloužit při odhadu spotřebovaných dávek za časový interval, např. v gramech/den, v dávkách jednotlivých drog/den atd. V případě výpočtu dávek je třeba si uvědomit, že je uvažována průměrná dávka čisté látky. Pro prezentaci výsledků lze použít i různé vyjádření např. gramy/den na 1000 obyvatel a tímto způsobem mohou být porovnány různé odkanalizované lokality, aglomerace apod.

Publikací o nálezech nezákonných drog v komunálních odpadních vodách je již celá řada. Využití analýzy odpadních vod pro zjištění spotřeby drog v Austrálii popisují Irvin et al. [7]. Sledování drog v odpadních vodách v Paříži se zabývá Karolak et al. [8]. Množství drog v nátoku a výtoku 25 ČOV na území Francie a mapu spotřeby drog uvádí Nefau et al. [9]. Jednu z prvních informací o množství drog v odpadních vodách v České republice publikoval v roce 2012 D. Baker et al. [10]. V roce 2011 proběhla srovnávací kampaň v 19 evropských městech, která měla za cíl sjednotit analytické postupy pro stanovení drog a jejich metabolitů v odpadních vodách K. V. Thomas et al. [11].

Informací o nezákonných drogách v pitých vodách

je zatím poměrně málo. Nálezů drog v povrchových a pitných vodách v povodí řeky Tajo uvádějí Valcárcel et al. [12]. V roce 2006 se výskytem některých psychoaktivních drog v povrchových, odpadních a pitných vodách zabýval Hummel et al. [13]

V roce 2010 proběhla v Radě EU diskuse na téma výměny informací o výzkumu souvisejícím s drogami. V rámci této diskuse Evropská komise předložila přehled jí financovaných výzkumných projektů a zdůraznila vysokou přidanou hodnotu těchto aktivit a iniciativ. Centrum EMCDDA v roce 2011 prezentovalo přehled mechanismů a témat výzkumu souvisejících s drogami v členských státech EU a doporučení svého vědeckého výboru ohledně budoucích priorit výzkumu v této oblasti. Priority dalšího výzkumu zahrnují pět klíčových oblastí [6]:

- Intervence.
- Politická analýza.
- Nabídka nelegálních drog.
- Epidemiologický výzkum – doporučuje se série dlouhodobých srovnávacích studií, aby bylo možné pochopit dlouhodobý průběh různých vzorců užívání látek, a nadále je nutné pokračovat ve zdokonalení a zpřesnění metody pro odhad velikosti populace užívajících drogy zejména pomocí moderních analytických metod komunálních odpadních vod.
- Základní výzkum v oblasti etiologie a průběhu užívání drog.

Vzhledem k výše uvedeným prioritním oblastem výzkumu v oblasti monitorování užívání drog v populaci (zejména na základě 4. bodu) lze označit epidemiologii odpadních vod (sewage epidemiology) jako moderní vědní nástroj, který je vhodný k monitorování a tím ke zpřesnění údajů o konzumaci drog v různých oblastech a populacích.

V porovnání s klasickými metodami průzkumu a screeningu spotřeby drog v populaci jsou metody „sewage epidemiology“ méně finančně nákladné, anonymní a lze je provádět v téměř reálném čase. Tato metoda s sebou nese i řadu dalších obecných výhod v porovnání s konvenčními metodami průzkumu a vzhledem ke své určité univerzálnosti může být dále použita i například pro:

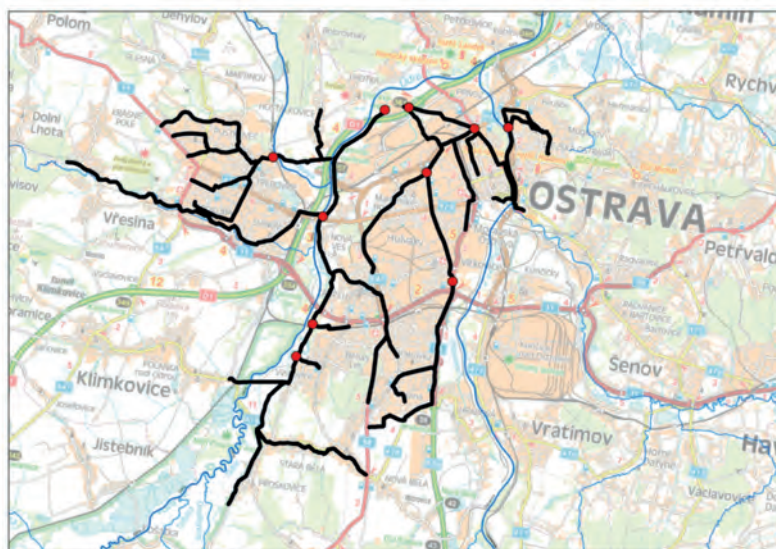
- rychlou identifikaci tzv. hot-spots míst z pohledu užívání drog v určité lokalitě,
- testování a porovnatelnosti programů prevence užívání drog v určité lokalitě,
- validaci výsledků konvenčních způsobů zjišťování spotřeby drog v populaci,
- odhad množství peněžních prostředků na drogovém trhu v dané lokalitě, jak uvádí ve své práci van Nuij [14].

Oblast epidemiologického výzkumu odpadních vod se za více než deset let své existence stala multidisciplinárním oborem, který se dále rozvíjí za významného přispění řady dalších oborů, včetně analytické chemie, fyziologie, biochemie, technologie odpadních vod, environmentálního inženýrství a konvenční epidemiologie. Setkání odborníků v rámci EMCDDA v roce 2012, které se konalo na téma analýzy odpadních vod, identifikovalo nejméně osmnáct výzkumných skupin působících ve třinácti evropských zemích, které v této oblasti realizují své výzkumné aktivity. Setkání konstatovalo, že zatímco první výzkumy se zaměřovaly především na zjišťování přítomnosti kokainu a jeho metabolitů v odpadních a povrchových vodách, další výzkumy již přinesly výsledky odhadů spotřeby a míry užívání konopí, amfetaminu, metamfetaminu, heroinu a metadonu. Rovněž nejnovější výzkumy zaměřené na ketamin a další psychoaktivní látky poskytují zajímavé a slibné výsledky. Výroční zpráva EMCDDA 2011 uvádí, že za prioritní úkol do nejbližší budoucnosti je možné označit dosažení určité shody a harmonizace metod odběru vzorků a použitých nástrojů, a dále vytvoření kodexu správné praxe pro tuto oblast [6]. V 2013 roce v centru EMCDDA v Lisabonu setkala 100 odborníků z 26 zemí na konferenci Testing the waters: first international multidisciplinary conference on detecting illicit drugs in wastewater.

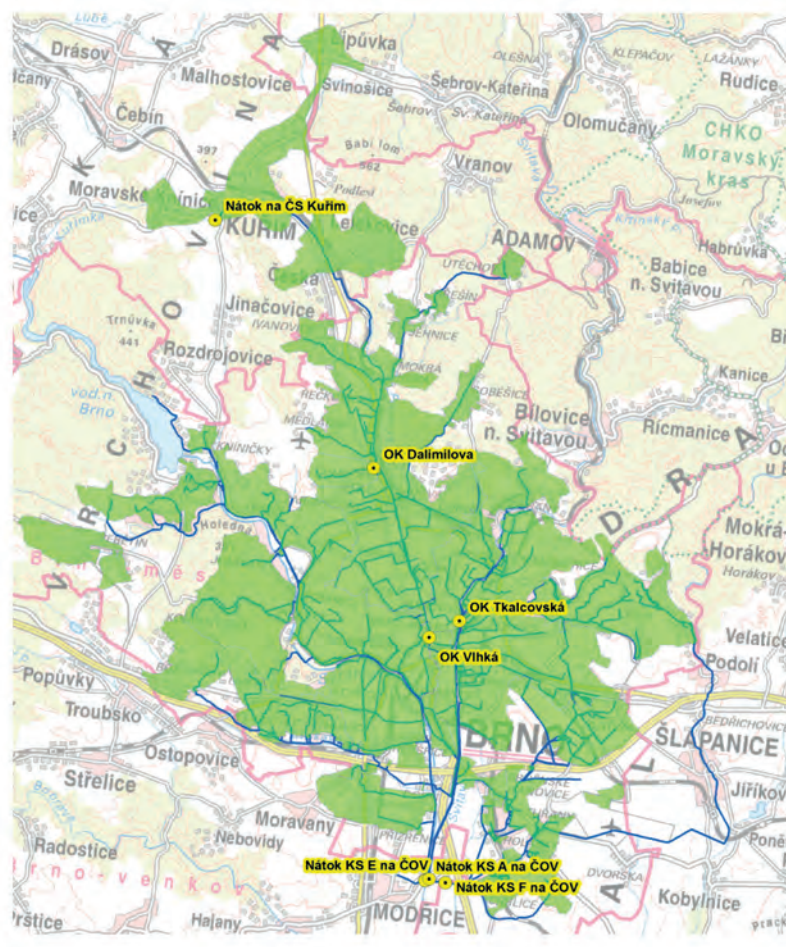
Představení projektu

Projektový tým Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka, veřejné výzkumné instituce (VÚV TGM, v.v.i.) řeší aplikaci metody „sewage epidemiology“ v podmínkách České republiky v rámci projektu **Stanovení množství nezákonných drog a jejich metabolitů v komunálních odpadních vodách – nový nástroj pro doplnění údajů o spotřebě drog v České republice**. Projekt financovaný z prostředků Ministerstva vnitra ČR, je zaměřen na sledování nelegálních druhů drog a jejich metabolitů v surových komunálních odpadních vodách se zaměřením na jednotlivá klíčová místa – uzly kanalizační sítě velkých aglomerací. Ze získaných výsledků sledování budou odhadnuta množství spotřebovaných drog v jednotlivých aglomeracích. Novým přístupem, který bude použit, je právě monitorování koncentrací drog a jejich metabolitů v surových komunálních odpadních vodách v uzlových bodech kanalizační sítě, což umožní odhadnout množství spotřebovaných drog v jednotlivých větších městských částech nebo obvodech, které jsou odkanalizovány na společnou městskou čistírnu odpadních vod.

Na obrázcích 1 a 2 jsou mapy s kanalizační sítí a odběrovými místy v Ostravě a Brně

Zdroj: OVaK, a. s., VÚV TGM, v. v. i., ACCENDO o. p. s
Obrázek 1: Monitorovací místa na kanalizační síti města Ostravy.

Zdroj: BVK, a. s., VÚV TGM, v. v. i., ACCENDO o. p. s
Obrázek 2: Monitorovací místa na kanalizační síti města Brna.

Jako modelové aglomerace pro aplikaci metod epidemiologie odpadních vod byly v projektu po konzultaci s Národním monitorovacím centrem pro drogy a jiné závislosti a Národní protidrogovou centrálou vybrány – Praha, Brno, Ostrava, Plzeň a Ústí nad Labem. Kromě těchto lokalit byly odběry

v roce 2013 prováděny i v dalších městech v Moravskoslezském kraji – Český Těšín, Frýdek-Místek, Karviná, Havířov a Orlová. V roce 2014 přibyla ještě další města, a to Cheb, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Aš, Olomouc, Opava a Nový Jičín.

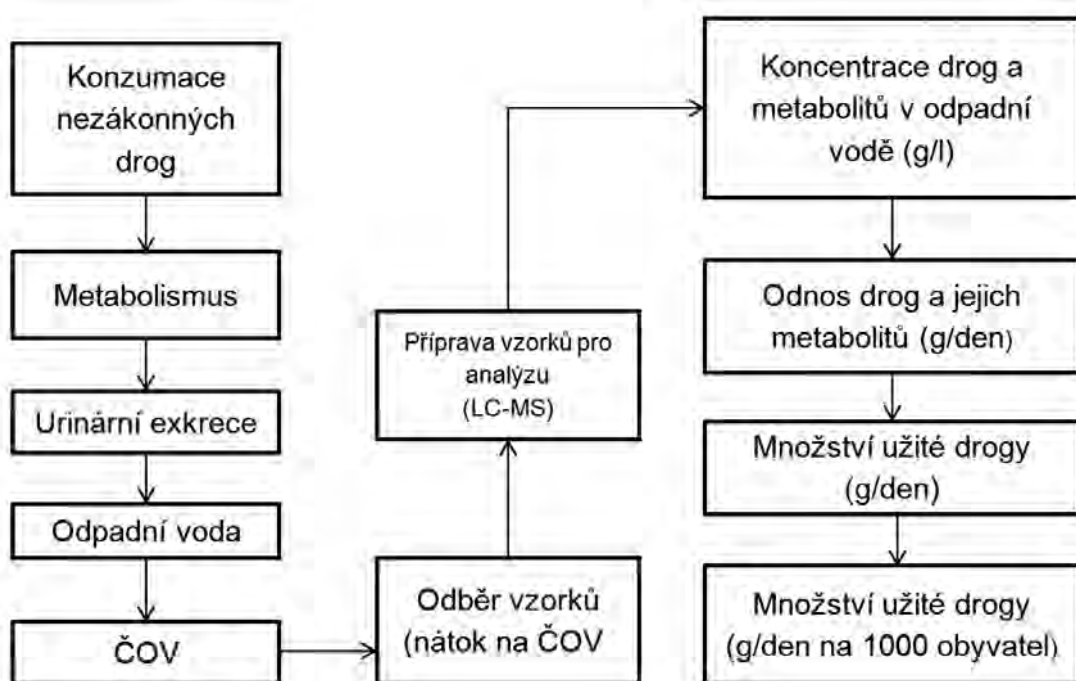
Tab. 1: Přehled vybraných městských aglomerací a ČOV sledovaných v roce 2013

Agglomerace	Počet obyvatel	Průměrný denní průtok (m³/den) 2010	Průměrný průtok (m³/sec) 2010
Praha	1 241 664	518 400	6,00
Brno	378 965	168 548	1,95
Ostrava	305 998	138 238	1,60
Ústí nad Labem	94 258	36 986	0,43
Plzeň	167 302	71 233	0,82
Karviná	58 833	20 000	0,23
Český Těšín	25 154	10 959	0,12
Havířov	78 713	21 600	0,25
Orlová	30 988	8 022	0,09
Frýdek-Místek	57 747	32 877	0,38

V každé z výše uvedených lokalit je vybráno několik vzorkovacích míst podle možností dané kanalizační sítě. V roce 2013 proběhly celkem čtyři sedmi-denní odběrové kampaně. Při těchto odběrových kampaních byly odebírány slévané 24 hodinové vzorky. Každý den byl tedy získán jeden průměrný vzorek odpadní vody. Vzorky byly odebírány většinou od středy do středy. Lze tak velmi dobře sledovat „rekreační“ užívání některých drog, např. extáze. V roce 2014 rovněž probíhají obdobné odběry ve všech uvedených lokalitách.

Látkami sledovanými v projektu jsou: amfetamin (AMP), metamfetamin (MAMP), extáze (MDMA), heroin (HER), morfin (MOR), LSD, kokain (CO), dva metabolity kokainu – kokaethylen (COE) a benzoylecgonin (BE), THC, metadon a jeho nejdůležitější metabolit EDDP, subutex, efedrin a tramadol.

Ze získaných výsledků je prováděn zpětný výpočet (back calculation) odhadu spotřeby nelegálních drog v dané lokalitě. Schematicky je tento přístup znázorněn na obr. 3.

Obrázek 3: Schematický přehled epidemiologického přístupu.

Metoda je založena na znalosti metabolizace jednotlivých drog v těle. Odhad celkové spotřeby vyplývá ze vztahu

$$\text{Spotřeba (g/den)} = M \text{ (ng/l)} \times \text{průtok (l/den)} \times \text{PF},$$

kde: spotřeba = denní spotřeba zvolené drogy;

M = koncentrace látky (metabolitu dané drogy, případně drogy nezměněné), ze které výpočet vychází; stanovené na nátoku na ČOV,

průtok = průtok odpadní vody ČOV za den;

PF = přepočítávací faktor, který se stanoví jako poměr molekulárních hmotností zvolené drogy a specifické látky (metabolitu nebo nezměněné drogy) násobený průměrnou procentuální metabolizací drogy na zvolený metabolit, příp. nemetabolizaci - prochází-li droga tělem částečně nezměněna.

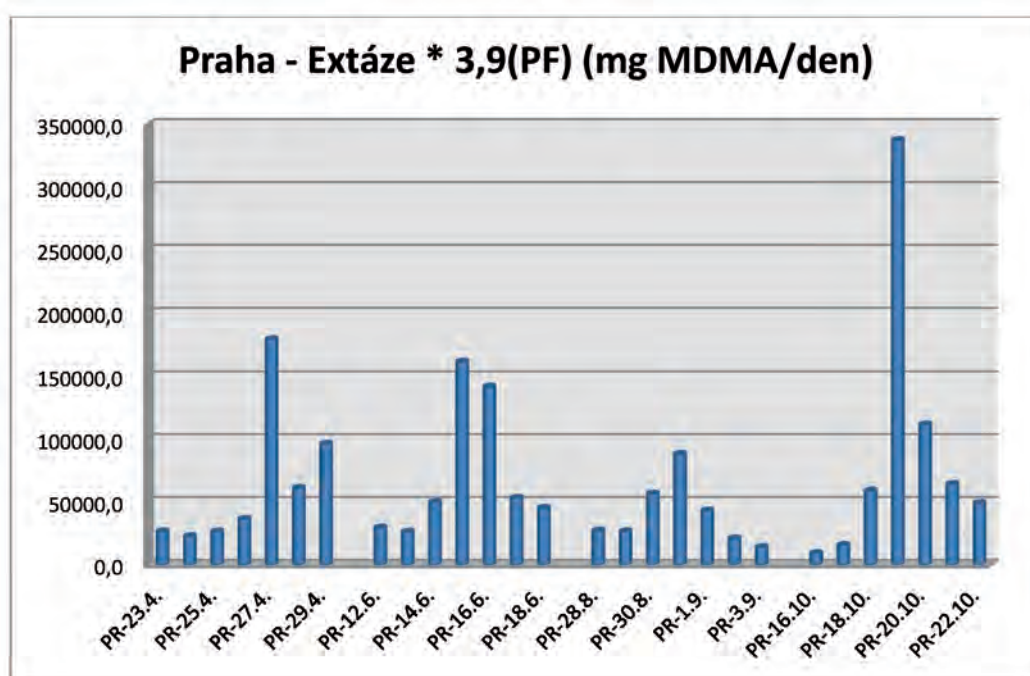
Tyto výpočty mohou být ovlivněny celou řadou faktorů: procentuální složení metabolitů jednotlivých drog má poměrně široké rozmezí, liší se u jednotlivých osob (např. v závislosti na pH moči), některé látky mohou metabolizovat na stejné metabolity (např. metamfetamin amfetamin metabolizuje z 7 % na amfetamin, metabolity některých farmakologických přípravků se shodují s amfetaminy). Pokud se jako základ pro kalkulace volí nezměněné drogy, není jisté, zda tyto drogy byly použity nebo přímo zlikvi-

dovány. Všechny tyto faktory pak mohou způsobovat v konečném hodnocení nadhodnocení, případně podhodnocení výsledků. Na následujících obrázcích jsou ukázány některé z výsledků získaných měřeními v roce 2013. Velikost standardizovaných dávek jednotlivých druhů drog a jejich přepočítávací a korekční faktory jsou převzaty z literárních podkladů Postigo et al.[15].

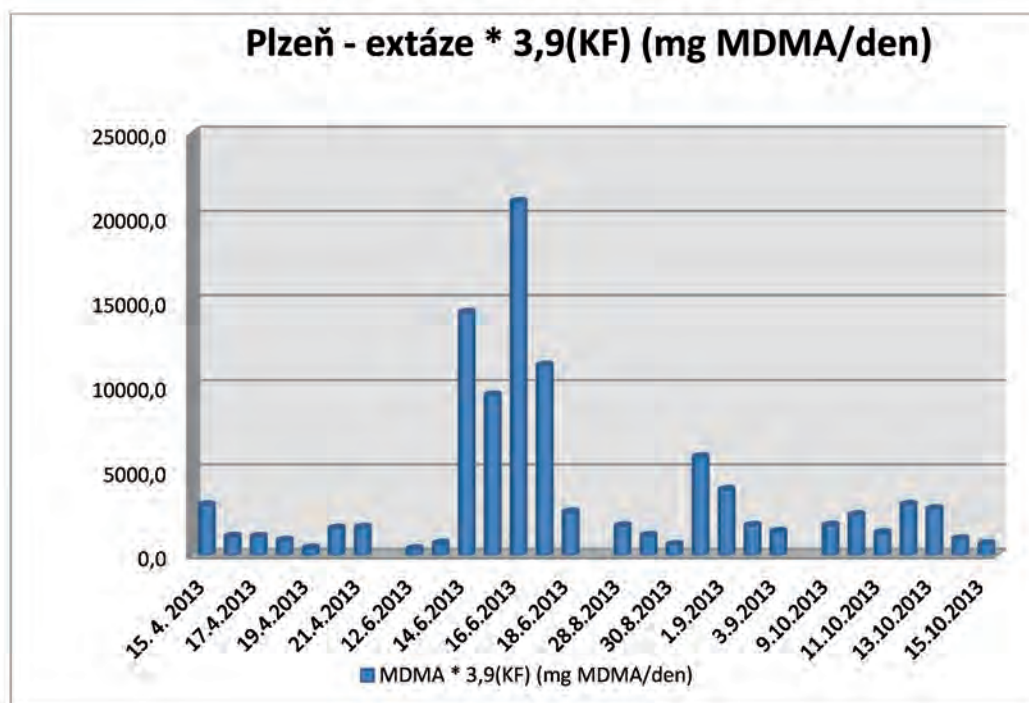
Průběžné výsledky projektu

Z prvního souboru výsledků sledování obsahu drog a jejich metabolitů v komunálních odpadních vodách v roce 2013 lze prozatím konstatovat, že nezákonné drogy byly nalezeny prakticky ve všech analyzovaných vzorcích surových komunálních odpadních vod (odebráno a zanalyzováno bylo téměř 1000 vzorků). Z pohledu dalšího zpracování zjištěných koncentrací je potřeba rovněž posoudit rozsah datových sad a přístup k extrémním hodnotám, které byly naměřeny zejména v případě pervitinu.

Na obr. 4 a 5 s nálezy extáze (MDMA) je zcela jasně vidět, že se tato droga ve zvýšené míře užívá především o víkendech, jedná se o typickou „párty drogu.“

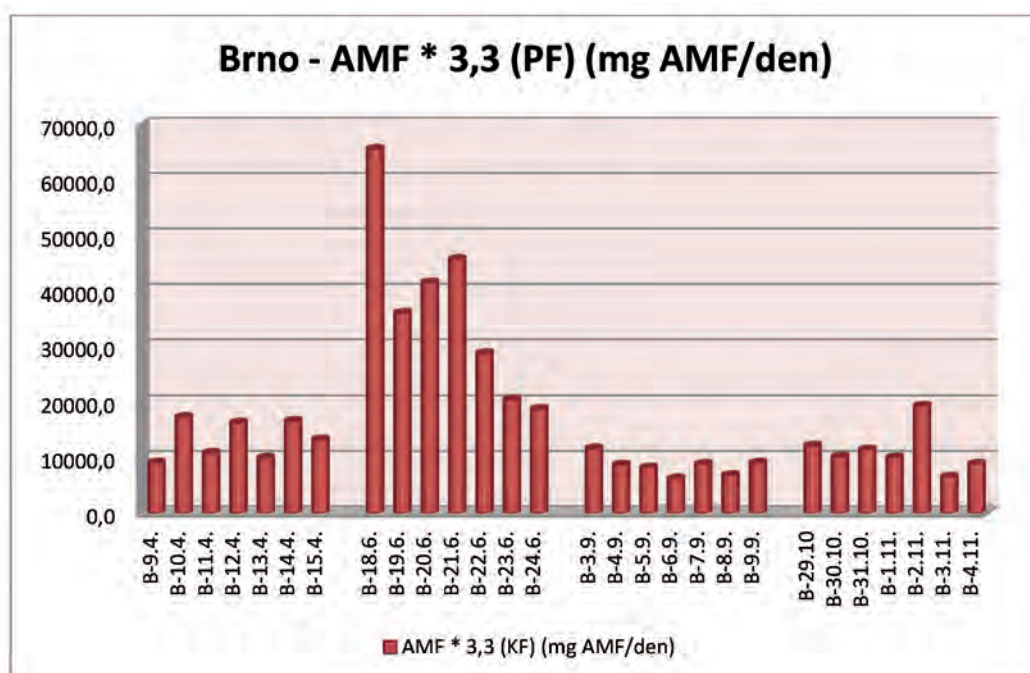
Obrázek 4: Denní množství extáze v komunální odpadní vodě v Praze.

Obrázek 5: Denní množství extáze v komunální odpadní vodě v Plzni.

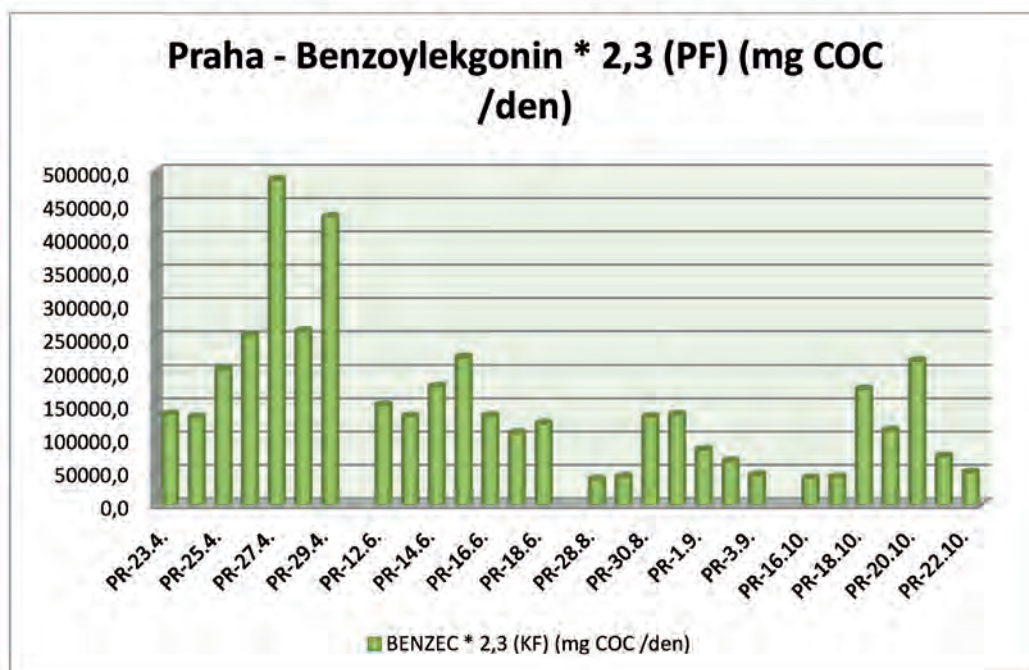
Na obr. 5 s nálezy extáze v odpadní vodě v Plzni je vidět výrazný nárůst spotřeby extáze v průběhu druhé odběrové kampaně. V té době se v Plzni konal festival Summer City Fest 2013. Spotřeba extáze v době konání festivalu podle našich nálezů stoupla 5–10 krát.

Na dalším obrázku je vidět denní množství spotřebovaného amfetaminu v Brně. Spotřeba této drogy se v průběhu týdne příliš nemění. Čím byly způsobeny vyšší hodnoty zjištěné v průběhu druhé odběrové kampaně, se nám zatím nepodařilo zjistit.

Obrázek 6: Denní množství amfetaminu v komunální odpadní vodě v Brně.

Kokain je oblíbený především v Praze. Svoji roli tu hraje pravděpodobně cena této drogy. Denní spotřeba kokainu je na obr. 7.

Obrázek 7: Denní množství kokainu v komunální odpadní vodě v Praze.
Pro výpočet je použit hlavní metabolit kokainu benzoylkonin.

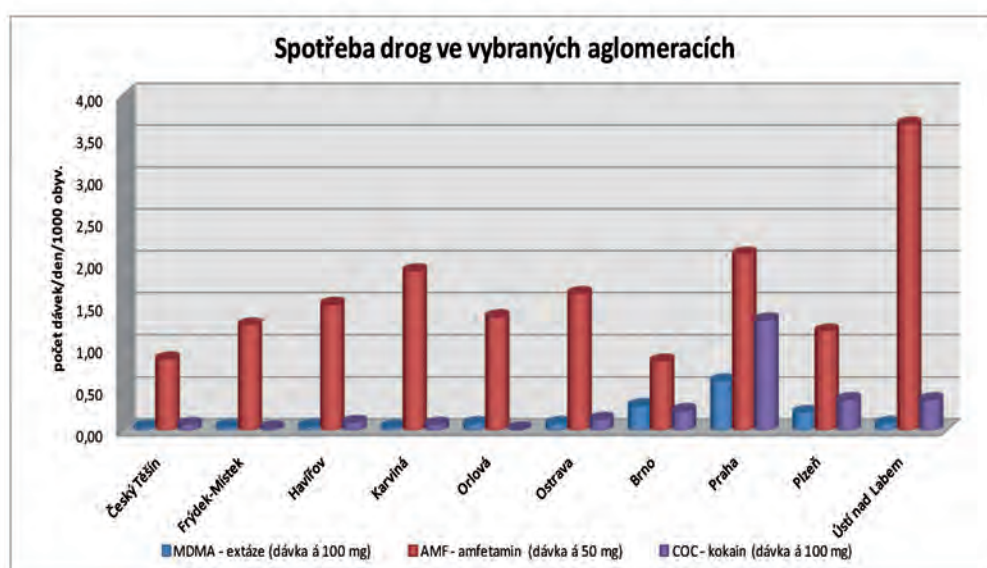
U kokainu je rovněž patrná zvýšená spotřeba drogy o víkendových dnech.

Na následujícím obrázku je graficky znázorněno porovnání spotřeby pervitinu v sledovaných městech. Podle našich nálezů se z pohledu této drogy nejproblatičtější jeví Ústí nad Labem, Ostrava a Praha.

Obrázek 8: Graf odhadu počtu dávek pervitinu na 1000 odkanalizovaných obyvatel/den ve vybraných aglomeracích stanovený pomocí metody „sewage epidemiology“.

Spotřeba dalších drog – amfetaminu, extáze a kokainu – je na posledním obrázku. Denní spotřeba amfetaminu je nejvyšší opět v Ústí nad Labem, dále v Praze a Karviné. Jak již bylo dříve zmíněno, nejvyšší denní spotřeba kokainu je v Praze, která je následována Plzní a Ústím nad Labem. V Praze je také nejvyšší denní spotřeba extáze. Dalšími městy nejvyšší spotřebou této drogy jsou Brno a Plzeň.

Obr. 9: Graf odhadu počtu dávek vybraných druhů drog na 1000 obyvatel/den ve vybraných aglomeracích stanovený pomocí metody „sewage epidemiology“.

Z dosud naměřených výsledků jsme se pokusili odhadnout roční spotřebu v projektu sledovaných drog ve vybraných lokalitách (Tab. 2). Celkem bylo tímto způsobem podchyceno 2 308 420 obyvatel, což představuje více než 20 % populace České republiky. V Belgii byl podobným způsobem proveden odhad spotřeby drog v celé zemi [14].

Tabulka 2: odhad roční spotřeby drog ve sledovaných lokalitách z výsledů naměřených v projektu DRAGON.

Odhad spotřeby drog v ČR (kg/rok 2013) - projekt DRAGON

Aglomerace	počet obyvatel	MDMA (extáze)	AMF (amfetamin)	MAMF (pervitin)	COB (kokain)
Praha	1 134 874	24,52	43,49	360,22	54,73
Brno	421 961	4,54	6,38	54,21	3,69
Ostrava	296 200	0,86	8,71	114,63	1,47
Plzeň	164 000	1,29	3,55	40,86	2,20
Ústí nad Labem	81 358	0,24	9,89	58,47	1,09
Havířov	85 768	0,14	2,35	19,96	0,30
Frýdek Místek	62 635	0,10	1,44	12,22	0,07
Český Těšín	22 790	0,03	0,36	3,50	0,06
Karviná	10 760	0,08	2,04	14,73	0,16
Orlová	28 074	0,08	0,70	4,91	0,02

Závěry

Průběžné výsledky získané v prvním roce měření jsou bezesporu velmi zajímavé. Naměřené hodnoty stále ještě dále zpracováváme, abychom vyloučili možné chyby vlastního měření a ověřili extrémní hodnoty, které byly naměřeny zejména u pervitinu.

V porovnání s ostatními evropskými městy tyto extrémní hodnoty koncentrací pervitinu v Ostravě a v Ústí nad Labem, což se následně promítá i do počtu dávek v těchto městech přepočtených na 1000 odkanalizovaných obyvatel, jsou několikanásobně (6–7x) vyšší než nejvyšší zjištěné hodnoty v evropských městech (Helsinki, Turku, Oslo), které uvádí ve své práci K. V. Thomas et al. [11]. U ostatních druhů sledovaných drog (extáze, amfetamin a kokain) se množství jejich spotřeby pohybuje na evropském průměru nebo spíše pod ním. V roce 2014 jsme se v rámci řešení projektu zaměřili na zpřesnění výsledků obsahu pervitinu v surových komunálních odpadních vodách a doplnili spektrum sledovaných látek. Výše uvedené aglomerace sledujeme i nadále. Využili jsme možnosti rozšířit prostor sledo-

vání o další aglomerace, které mohou zpřesnit celkové přehledy spotřeby drog v jednotlivých aglomeracích, ale i v rámci celé ČR.

Poděkování

Projekt Stanovení množství nezákonných drog a jejich metabolitů v komunálních odpadních vodách – nový nástroj pro doplnění údajů o spotřebě drog v České republice, identifikační číslo VG 20122015101, zkrácený název DRAGON, je řešen v rámci Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2010 – 2015 (BV II/2 – VS) a je financovaný formou dotace z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra České republiky. Projekt by nebylo možno realizovat bez spolupráce s následujícími institucemi: Pražské vodovody a kanalizace, a. s., Vodárna Plzeň, Ostravské vodárny a kanalizace, a. s., Severočeské vodovody a kanalizace, a. s., Brněnské vodárny a kanalizace, a. s., VEOLIA Voda Česká republika, a. s., Aqualia, gestion integral del aqua, S. A., CHEVAK Cheb, a. s.

Literatura:

1. EMCDDA (2008) Assessing illicit drugs in wastewater. Potential and limitation of a new monitoring approach, EMCDDA Insights No 9, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, ISBN 978-92-9168-317-8.
2. DAUGHTON, C. G., TERNES, T. A., (1999). *Environ. Health Perspect.* 107, 907–942.
3. DAUGHTON, C. G., (2001). Illicit drugs: Contaminants in the environment and utility in forensic epidemiology. *Rev. Environ. Contam. Toxicology*, 210, 59–110.
4. ZUCCATO, E., CHIABRANDO, Ch., CASTIGLIONI, S., CALAMARI, D., BAGNATI, R., CHIAREA, S., FANELLI, R., (2005). *Environ. Health*, 414–420.
5. CASTIGLIONI, S., ZUCCATO, E., CRISCI, E., CHIABRANDO, C., FANELLI, R., BAGNATI, R., (2006). Identification and measurement of illicit drugs and their metabolites in urban wastewater by liquid chromatography-tandem mass spectrometry. *Anal. Chemistry*, 78, 8421–8429.
6. EMCDDA (2011), Annual report on the state of the drugs problem in Europe, EMCDDA, Lisbon, November 2011.
7. IRVINE, Rodney J., Chris KOSTAKIS, Peter D. FELGATE, Emily J. JAEHNE, Chang CHEN a Jason M. WHITE. Population drug use in Australia: A wastewater analysis. *Forensic Science International*. 2011, vol. 210, 1–3, s. 69–73.
8. KAROLAK, Sara, Thomas NEFAU, Emilie BAILLY, Audrey SOLGADI a Yves LEVI. Estimation of illicit drugs consumption by wastewater analysis in Paris area (France). *Forensic Science International*. 2010, vol. 200, 1–3, s. 153–160.
9. NEFAU, Thomas, Sara KAROLAK, Luis CASTILLO, Véronique BOIREAU a Yves LEVI. Presence of illicit drugs and metabolites in influents and effluents of 25 sewage water treatment plants and map of drug consumption in France. *Science of The Total Environment*. 2013, 461–462, s. 712–722.
10. BAKER, David R., Věra OČENÁŠKOVÁ, Magdalena KVICALOVA a Barbara KASPRZYK-HORDERN. Drugs of abuse in wastewater and suspended particulate matter – Further developments in sewage epidemiology. *Environment International*. 2012, vol. 48, s. 28–38.
11. THOMAS, Kevin V. et al.: Comparing illicit drug use in 19 European cities through sewage analysis. *Science of The Total Environment*. 2012, vol. 432, s. 432–439.
12. VALCÁRCEL, Y., F. MARTÍNEZ, S. GONZÁLEZ-ALONSO, Y. SEGURA, M. CATALÁ, R. MOLINA, J. C. MONTERO-RUBIO, N. MASTROIANNI, M. LÓPEZ DE ALDA, C. POSTIGO a D. BARCELÓ. Drugs of abuse in surface and tap waters of the Tagus River basin: Heterogeneous photo-Fenton process is effective in their degradation. *Environment International*. 2012, vol. 41, s. 35–43.
13. HUMMEL, D., D. LOEFFLER, G. FINK a T. A. TERNES. Simultaneous determination of psychoactive drugs and their metabolites in aqueous matrices by liquid chromatography mass spectrometry. *Environ. Sci. Technol.* 2006, roč. 40, s. 7321–7328.
14. VAN NUIJS, A., MOUGEL, J.F., TARCOMNICU, I., BERVOETS, L., BLUST, R., JORENS, P. G., NEELS, H., COVACI, A. (2011) Sewage epidemiology – a real time approach to estimate the consumption of illicit drugs in Brussels, Belgium. *Environ. Int.*, 37, 612–621.
15. POSTIGO, C., LOPEZ DE ALDA, M. J., BARCELO, D. (2010) Drugs of abuse and their metabolites in the Ebro river basin: occurrence in sewage and surface water, sewage treatment plants removal efficiency, and collective drug usage estimation. *Environment. Int.*, 36, 75–84.

Autoři článku:

Ing. Věra Očenášková, Ing. Danica Pospíchalová, Ing. Alena Svobodová – Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i., Podbabská 2582/30, 160 00 Praha, vera_ocenaskova@vuv.cz, danica_pospicalova@vuv.cz, alena_svobodova@vuv.cz.

Ing. Petr Tušil, Ph.D., MBA – Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., Macharova 5, 702 00 Ostrava, petr_tusil@vuv.cz.

CBRNE: BÍLÝ PRÁŠEK – DROGA, JED NEBO CUKR?

Mgr. Karel LEHMERT, Ph.D. – VAKOS XT a. s., divize CBRN
Ing. Martin Kuchař, Ph.D. – NPC

Během 20. století byl bílý prášek symbolem pro narkotika. Postava kriminálního, testující kvalitu neznámého prášku olíznutím, je dodnes veselou rekvizitou gangsterek. Od roku 2001 se výskyt bílého prášku proměnil ve strašáka vyvolávajícího masovou paniku a v mnoha zemích je i jen zmínka o něm trestná.

O změně vnímání hrozby svědčí i nedávný případ ze Spojeného království. V den parlamentních voleb sekretářka jedné regionální poslanecké kanceláře zavolala policii k zásilce obsahující lepicí páskou olepenu krabičku na kompaktní disk s bílým práškem a hromádku explicitních fotografií se sexuálními motivy. Částečně vysypaný obsah krabičky dával zasahujícímu kriminalistovi na vybranou pouze dvě možnosti – buď vyhlásit biologický poplach a tedy izolovat v den voleb poslance od voličů, uzavřít město a zahájit nouzové procedury, nebo začít myslet. Zvolil druhou možnost a nechal pečlivě prověřit adresu uvedenou na štítku zásilky. V krátkosti vyšlo najevo, že pošťák zásilku doručil omylem na špatné místo a oprávněným adresátem byl místní narkoman se zájmem v brutální pornografii.

Poučení z toho plynoucí je jasné – vždy je třeba počítat s nejhroší možnou variantou, avšak hledat nejjednodušší řešení. Funguje však tato logika vždy? Zdá se, že nikoliv. Bílým práškem z výše uvedeného případu mohlo být cokoli – narkotika, chemická látka (např. biologický toxin, organofosfáty, výbušnina apod.) nebo třeba cukr. Aby si zasahující policista uvědomil veškeré možnosti potenciální CBRNe hrozby, musí mít patřičný výcvik a praktické zkušenosti.

Co je to CBRNe?

Původně vojenská zkratka pro zbraně hromadného ničení NBC (Nuclear, Chemical, Biological) se na konci 90. let spolu se změnou charakteru hrozby z čistě vojenské na bezpečnostní změnila na CBRN (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) a v posledních letech se transformovala spojením s pyrotechnickou problematikou v CBRNe. Tak se nyní označuje komplexní přístup civilních bezpečnostních orgánů k hrozbě, události i řešení následků ultraterorismu (terorismu za použití zbraní hromadného ničení).

Jednotlivé obory CBRNe problematiky spojují zdánlivě nespojitelné. Chemické látky jsou relativně neměnné, poměrně snadno detekovatelné v reálném čase instrumentálně i průkazem. Radioaktivní a jaderné materiály jsou jednoduše a okamžitě detekovatelné široce rozšířenými instrumentálními metodami stejně jako výbušniny. Oproti tomu **biologická agens jsou v reálném čase nedetekovatelná a jejich symptomy jsou snadno zaměnitelné např. s chřipkou nebo nachlazením**. Navíc jsou neviditelné, bez chuti i zápachu, a snadno se namnoží i z pouhých několika kusů bakterií do hektolitrových objemů. Při jejich použití se bezprostředně neprojeví žádné příznaky (trvá to mnohdy i desítky hodin) a mezitím dochází k sekundární kontaminaci dalších, původně nenakažených osob i desítky kilometrů daleko, díky normální migraci lidí i zvířat z místa činu.

V poslední dekádě se bezpečnostní hrozba změnila. Je konec s útoky pomocí vojenského materiálu, zejména pro jeho náročnost při výrobě, skladování či použití. Onen v české kotlině tak populární sarin je tedy bez jakéhokoliv vztahu k současné realitě. Analýza současných rizik však ukazuje jiné favority – biologické toxiny (např. stále populární ricin), průmyslové chemikálie (na Středním Východě oblíbený chlor, amoniak či organofosfáty) a pak číslo 1 – biologická agens. Snadno připravená, jednoduše aplikovatelná a těžko detekovatelná. Noční můrou je aplikace binární „zbraně“ – směsi biologických agens nebo třeba kombinace biologických a chemických látek. Fungují na velmi jednoduchém principu podání jednoho biologického agens ve vodě, které oslabí imunitu plošně a pak jsou eliminovány již výběrově pouze cílové skupiny pomocí jiného, napohled též nevinného biologického agens.

Základním znakem biologických agens je schopnost jejich růstu, množení. Druhá velká skupina biologických materiálů – toxiny – jsou chemickými látkami, a proto podobně jako třeba kyselina sírová nerostou a nemnoží se. Na přípravu jsou oba druhy biologických materiálů poměrně jednoduché. Oproti mainstreamové propagandě o nutnosti vysoce odborného vzdělání a drahé laboratoři je realita mnohem zajímavější. Pro efektivní výrobu, konstrukci a použití biologické zbraně založené na mikrobiální bázi stačí znalosti středoškolského učiva a v závislosti na způ-

sobu aplikace částka ve stokorunách až jednotkách tisíc. V případě biologických toxinů je dostatečné i základní vzdělání. V obou případech si osobnost pachatele spíše vyžaduje dětskou hravost a představitelství spolu se zaujetím pro věc než akademické vzdělání, které spíše celý akt komplikuje. Pochopitelně se zvyšující se částkou investovanou do způsobu aplikace roste i účinnost a množství zasažených, ale pro výslednou paniku je v podstatě jedno, jestli cena jedné oběti byla 1,50 Kč nebo 0,25 Kč.

Je smutnou skutečností, že oficiální propaganda se vytrvale drží teze o štěstí v neštěstí, neboť žádný biologický útok kromě ojedinělých pokusů dosud nebyl uskutečněn. Pravdou zůstává, že každým rokem je realizován velký počet menších, cílených útoků s malým počtem obětí a průměrně jednou za dva roky se objeví větší, plošný útok. Jako příklady slouží např. letošní ricinové dopisy v USA (2x Obama, Bloomberg, Wicker, Holland atd.), pandemie „prasečí“ chřipky 2009 nebo epidemie EHEC 2011. Podobná situace je i v případě klasických chemických látek. Situace v Sýrii je dostatečně známá a šest útoků v období mezi Vánoce 2012 a květnem 2013 mluví samo za sebe. Důležité na nich je, že kromě jedné výjimky (použití látky BZ) byly všechny další útoky realizovány za pomoci běžných průmyslových chemikálií (např. organofosfáty, chlor). Pro běžné kriminální činy je nejčastěji zneužíván kyanid, mnohdy ve spojení s výbušninami. Varovným příkladem, na kterém by se dala demonstrovat nutnost radikální změny ve fyzickém zabezpečení laboratoří, je duševně nemocný laboratorní technik z hrabství Surrey, UK, který za účelem útoku na autobus plánoval použít biologický materiál. Při následné domovní prohlídce bylo nalezeno 98 chemikálií připravených pro útoky pomocí chloru, kyanidu a výbušnin.

Nebezpečnou novinkou v oblasti zneužívání chemických látek jsou chemické sebevraždy. Tento trend se od roku 2008 pomalu posouvá napříč celou planetou, když si v Japonsku vzalo pomocí toxických plynů (např. sulfan nebo kyanovodík) život cca 500 lidí. Díky přenosu informací přes internet se ještě ten samý rok objevil tento druh sebevražd v USA, zatímco do Spojeného království doputoval ve velkém až v roce 2011. Dnes je tato hrozba zasahujícímu personálu záchranných a bezpečnostních složek naprosto běžná a v západní Evropě je proti ní cvičena i pořádková policie. U nás se dá očekávat podobná módní vlna velmi brzy.

Problematickým se stává rozlišení účelu improvizované laboratoře nalezené při domovní prohlídce. Světové agentury používají jako základní standard pro vzdělávání svých pracovníků „Bioterrorism Prevention Curriculum“, které INTERPOL připravil pro potřeby policejních sborů v roce 2011. Prostřednictvím národních instruktorů-trenérů nebo meziná-

rodního instrukčního týmu se policejní složky dozvídají o moderních trendech v oblasti laboratorních výrob (zejména jejich maskování a kombinací), zdrojů nebezpečných látek i jejich použití a zejména o způsobech operativní a taktické činnosti při potírání nelegálního nakládání.

Mnohdy je totiž nemožné určit, že se jedná o laboratoř nebo že v místě byly vyráběny např. biologické agens či toxiny. Pro běžnou produkci biologických agens (např. *Clostridium botulinum*, producent botulotoxinu) stačí zařízení kuchyně a drogerie potřebná v koupelně. Při izolaci biologických toxinů není třeba ani tolik – zahrádka a dílenský kout v garáži zcela postačuje k izolaci rostlinných jedů, např. nikotin, akonitin, ricin apod. Laboratorní provoz pro produkci drog je ve skutečnosti předurčen k výrobě chemických či biologických látek zneužitelných i ve formě zbraně. A že se při výrobě a distribuci drog stále (i po letech od prvního výskytu v roce 2009) setkáváme s anthraxovými sporami v heroinu, jen nasvědčuje tomu, že kauza Macthrax hned tak neskončí. Za uplynulých 12 měsíců bylo zaznamenáno 14 případů v různých evropských zemích, což ale není tolik v porovnání se 126 osobami v roce 2010.

obr. 1: Improvizovaná produkce *Clostridium botulinum* (foto INTERPOL)

obr. 2: Zařízení pro extrakci ricinu (foto INTERPOL)

Stále častěji se objevují nástrahy použité pro zabezpečení nelegálních chemických laboratoří. V našem prostředí se jedná většinou o mechanické pastě menšího formátu (např. bodce pod parapetem), ale v zahraničí se již tvůrci neostýchají sáhnout k modelům osvědčeným vietnamskou válkou – propadla s otrávenými bambusovými nebo kovovými hroty, kontaktní jedy na předmětech (např. klikách), použití elektřiny jako nástrahy apod. K dokonalosti se blíží použití jedovatých rostlin nebo živočichů. Komu by se nelíbila představa blízkého seznámení s drobným hadem nebo pavoukem, který byl coby nástraha umístěn ve sklepní chodbičce nebo v závěsu nade dveřmi? Podobně zálu-

nou pastí je pak kombinace konopných sazenic v indoorových pěstírnách s jedovatými rostlinami, které ve vhodném růstovém prostředí dokáží svou produkci jedovatých výparů znásobit. A již stačí jen vejít...

Mnohem závažnějším fenoménem, zejména z pohledu kvantitativního, je problematika mobilních laboratoří. Ze západní Evropy oplývající poměrně slušnou dálniční sítí se pomalu posouvá na východ nový způsob mobilní produkce. Zatímco dřív stačilo dojet s autem k lesu se zdrojem tekoucí vody na chlazení a tam si navařit, dnes je již běžná instalace instrumentálního zařízení do nákladního přívěsu za osobní automobil.

obr. 3: Mobilní laboratoř používaná v západní Evropě

Významným problémem při těchto chemických syntézách je produkovaný odpad. Nejobvyklejší způsob „likvidace“ odpadu v západní Evropě je odhození – hromady barelů s chemikáliemi v příkopu u silnice, v lese, volně v krajině, kde zrovna nákladní vůz přibrzdil. Tento fenomén je výrazně rozšířen v zemích s velkokapacitní produkcí syntetických drog, především v Belgii a Holandsku. Náklady na sanaci takovéto skládky se pohybují v řádech statisíců EUR (v průměru okolo 500 tisíc EUR na jednu skládku). Někteří výrobci se pokouší zastříť stopy zapálením nádrží s chemickým odpadem, jiní pracují ve velkém a zapálí rovnou celý nákladní vůz naložený barely s chemikáliemi. Pro zasahující hasiče to bývá nepříjemným překvapením. Někteří producenti jsou ekologičtější. Stačí jim odcizit odstavený návěs kamionu a naložit

ho po okraj chemickým odpadem v nejrůznějších balení i skupenství. Bezpečnostním orgánům pak zůstane na starost roztřídění, zajištění stop v silně kontaminovaném prostředí a předání k likvidaci do certifikované spalovny. Existuje ovšem i způsob skryté likvidace odpadů. Vcelku běžné je vypouštění do veřejné kanalizace, což sice místní pstruhy nepotěší, ale škodu to napáchá až v dlouhodobé perspektivě. Zajímavější je metoda kontinuálního vypouštění, která je realizovaná z upravených dodávkových automobilů. Obsah dvousetlitrového barelu se malým bateriovým čerpadlem během jízdy rozptýlí po silnici jako nic a ostatní řidiči se s tím nějak vyrovnají.

Z odborného pohledu je ohledání a zajištění důkazních prostředků při odstraňování odpadů jedním z nejnáročnějších úkonů. Policejní činnosti v kontami-

novaném prostředí jsou v různých zemích upraveny odlišnými způsoby, z nichž dva protikladně stojí za zmínku. V USA je použití CBRNe materiálů federálním zločinem a FBI má na tuto problematiku vyčleněný samostatný útvar s vycvičenými koordinátory v rámci USA i na vybraných detašovaných pracovištích ve světě. Zaměření činnosti je rozsáhlé – od zpravodajské činnosti přes proaktivní a preventivní činnosti, po operační složky schopné taktického zásahu v kontaminovaném prostoru, CBRN kriminalistické týmy až po odborné vyšetřovatele. Spojené království oproti tomu postupuje odlišně. V rámci každé policejní složky (37 nezávislých složek) je část policistů kromě jiných specializací připravena výcvikem i vybavením na zásah v CBRNe prostředí. Pro efektivní velení jsou velícím důstojníkům k dispozici CBRN taktičtí poradci, k zajištění důkazních prostředků jsou vybráni kriminalističtí technici vycvičení ve specifikách CBRN forenzních disciplín. Celostátní Policejní národní CBRN centrum slouží jako výcvikový, podpůrný a poradní orgán pro CBRN taktické poradce a specialisty všech záchranných a bezpečnostních složek.

V řadě zemí se v různé minimalistické podobě tyto složky objevily už v minulém století, ale hlavní rozmach se projevil až po kauze Amerithrax v roce 2001. Tehdy došlo k sekvenčnímu dopisovému útoku pomocí lyofilizátu spór *Bacillus anthracis* vysoce infekčního kmene Ames. Výsledkem bylo 5 mrtvých a 17 nakažených. V roce 2008 spáchal sebevraždu Dr. Bruce Ivins (USAMRIID), který byl krátce poté označen FBI za pravděpodobného pachatele, ačkoliv důkazy proti němu nebyly nijak přesvědčivé. Ačkoliv tento útok prostřednictvím deklarovaných anthraxových

spor nebyl historicky prvním (byl však první reálný), publicita vykonala své a ve světě se rozšířila masová hysterie provázená mnoha falešnými poplachy.

Použití anthraxu (ani jiného biologického agens) jako zbraně v podobě prášku však není tak jednoduché, jak se nám propaganda pokouší namluvit. Biologické agens „v prášku“ (= lyofilizát) musí projít poměrně složitou technologickou úpravou, aby použití bylo efektivní. Je třeba splnit podmínku velikosti částic (ne moc velké, aby nebyly zachyceny v dýchacích cestách a ne moc malé, aby neprošly skrz plicní sklípku do krevního oběhu), zabránit jejich hrudkování a stabilizovat je proti negativním účinkům při rozptýlu (např. extrémní teplota při výbuchu). Ani bílá barva anthraxového prášku není podmínkou. Ve skutečnosti biologické agens při běžné produkci může mít barvu jantarovou až hnědou, někdy s příměsí krve podle substrátu, na kterém jsou pěstována. Pouze vysoce specializované laboratoře mohou realizovat výrobní proces do takové čistoty, aby byl výsledný produkt čistý.

Naproti tomu dopisní útoky pomocí chemických látek (biologické nebo chemické povahy) byly a jsou běžné. Zejména v anglosaském světě je populární ricin nebo kyanid draselný, obojí díky své relativně snadné dostupnosti. Ovšem podobně oblíbený je i nikotin, který je k dispozici kdykoliv a ani jeho extrakce z tabáku není nijak složitá. Výrobní postupy jsou k dispozici v běžných veřejných publikacích, návody „krok za krokem“ se prodávají za cca 250 Kč na Amazonu. Je nutné selektovat z desítek knih, jejichž recepty jsou obvykle nebezpečnější výrobci než cíli, ale najdou se i publikace funkční od začátku do konce.

obr. 4: Zadržení pachatele v kontaminovaném prostředí (foto VAKOS XT)

obr. 5: Výběr publikací s návody různé kvality
(foto INTERPOL)

Snadná dostupnost pracovních postupů i výchozích materiálů je výhodou pro výrobce, nemožnost kontroly zaručuje nevysledovatelnost. To činí z biologických a chemických látek spolu s problematickou detekcí i terapií zasažených osob ideální prostředky pro skryté použití. Tímto způsobem se používaly již historicky. Dnešní použití se v principu neliší. K ochraně drogových laboratoří se v západní Evropě dlouho používaly obvyklé nástražky – střelné zbraně

se samospouští nebo nástražné výbušné systémy použité velmi kreativně (např. ukrytí NVS v mrazáku, zajištění objektu rodinného domku pomocí 70 kg nálože). Skoro běžná je ochrana stavebních otvorů pomocí elektrického napětí.

S rozšířením produkčních aktivit mezi exotické etnické skupiny se v Evropě objevují i exotické způsoby ochrany, mnohé jakoby přišly z dávné minulosti – nástražné jámy s bambusovými bodci, sklopky s tlouky osazenými vruty. Mnohé z těchto primitivních, ale efektivních zbraní jsou vylepšeny právě pomocí jedů nebo mikrobiálních agens. Stejně tak se používají i kontaktní jedy pro lokální i plošnou aplikaci. Poněkud netradiční ochranou je využití jedovatých živočichů (hadi, pavouci, mnohonožky).

obr. 6: Nástražná jáma s bambusovými bodci

Z těchto důvodů policisté pracující v prostředí drogových laboratoří využívají širokou škálu osobních ochranných prostředků (OOP) a analytických přístrojů. Standardem jsou třeba v zemích Beneluxu detektory ovzduší nebo měřicí přístroje na elektřinu, pro průniky do laboratorních provozů se obecně používají ochranné obleky tříd LERL 2–4. Hlavním důvodem používání OOP je masivní reziduální kontaminace z improvizovaných chemických aparatur, která se u zasahujícího personálu při nedostatečné ochraně projevuje chronickými otravami a sekundární kontaminací dalších prostor (např. šaten, vozidel) nebo nezúčastněných osob včetně příslušníků rodin. Stejně důležitá je i ochrana proti ohni, ať již vzniklému náhodně při zásahu (např. vlivem střelecké nezádně zasahujícího personálu ve výbušném prostředí) nebo úmyslně jako forma obrany (např. zápalnou láhví) či při pokusu o zahlazení stop. Ohni a politím žíraviny je nejlépe čelit pomocí pohotovostních balíčků taktických OOP založených na zatíraném skleném vlákne, které samo o sobě odolá teplotám přes 1000 °C a zá-těr teflonem nebo flegmatizovaným polyuretanem ochrání před kapalnou frakcí.

obr. 7 Taktická ochranná kápě proti hořlavinám a chemikáliím (foto VAKOS XT)

Ačkoliv v praktickém policejním životě si jsou problematiky CBRNe a drog vzdálené tak, jak je to

jen možné, je oblast omamných a psychotropních látek a jedů pouze jednou z částí rozsáhlé skupiny CBRNe materiálů. Vzájemná znalost problematik, hlubší pochopení zákonitostí a možných následků a hlavně realisticky vedený výcvik pro všechny úrovně bezpečnostního personálu od operativní přes taktickou až po strategickou může nejen snížit riziko nežádoucího vývoje situace, ale i zlepšit možnosti realizace znalostí specifík CBRNe materiálů nebo specializovanými forenzními postupy vhodnými pro kontaminované materiály a prostředí.

Specializovaný výcvik pro práci v kontaminovaném prostředí drogových laboratoří je v podstatě specifickou činností v rámci problematiky CBRNe, a proto je mnoho taktických i operativních postupů totožných. V rámci výcvikových standardů prevence bioterorismu dle vzdělávacího schématu INTERPOLu jsou pro policisty připraveny moduly zaměřené např. na práci s informacemi, rozeznávání druhů laboratoří, identifikace rizik, prostředky ochrany osobní i kolektivní nebo třeba forenzní činnosti v kontaminovaném prostředí. Vzdělávací schéma je v současné době v ČR v procesu akreditace a je technicky certifikováno národním instruktorem-trenérem v souladu se standardy INTERPOLu. V rámci EU existuje řada výcvikových kurzů pod záštitou organizace CEPOL, zaměřených na likvidaci nelegálních laboratoří, které jsou však z kapacitních důvodů schopny vyškolit ročně 1–2 experty z každé členské země EU. Ukazuje se tak potřeba hlubšího zaměření na výcvik policistů a zasahujících složek na národní úrovni, která však půjde souběžně se zabezpečením materiálovým vybavením zásahovými ochrannými pomůckami a odpovídajícími detekčními prostředky.

NÁVYKOVÉ LÁTKY V DOPRAVĚ

kpt. Mgr. Barbora KUDLÁČKOVÁ – NPC

Silniční provoz je jednou z oblastí, které se problém drog výrazně dotýká

Koncem února vláda schválila nařízení, kterým se zjednodušuje postup při odhalování přestupku řízení pod vlivem návykové látky a jeho dokazování v přestupkovém řízení. Nově se zavádí právní domněnka, že řidič je ovlivněn návykovou látkou, jsou-li v krevním vzorku zjištěny tyto látky v určitém nadlimitním množství. Odpadá tak nutnost zpracování znaleckého posudku z oblasti psychiatrie. Seznam nejčastěji zneužívaných návykových látek a jejich limitních hodnot je uveden v nařízení. U ostatních návykových látek, které se vyskytují sporadicky, se bude postupovat dle dosavadní praxe, tedy cestou znaleckého posudku z oboru toxikologie a psychiatrie.

Nové nařízení nic nemění na tom, že řidič nesmí řídit vozidlo pod vlivem návykové látky. Limitní hodnoty návykových látek jsou stanoveny pro účely správního řízení.

Řízení pod vlivem návykových látek patří k nejrizikovějším faktorům, které výrazně negativně ovlivňují bezpečnost silničního provozu. Řidiči pod vlivem některých návykových látek přeceňují své schopnosti a více riskují, jiné látky zase způsobují celkový útlum organismu a nedostatek potřebných reflexů. I přes to, že nároky na schopnosti a pozornost

řidiče neustále stoupají, dopravní policisté odhalují stále více lidí za volantem pod vlivem drog.

Na to, jak velkým problémem jsou drogy za volantem a jak s tímto fenoménem dopravní policisté bojují, jsme se zeptali vrchního policejního komisaře z Ředitelství služby dopravní policie pplk. Mgr. Michala Hodbodě.

Jak často se s návykovými látkami u řidičů setkáváte a jaká je současná situace v porovnání s předchozími lety?

S drogami v dopravě se naši policisté setkávají v čím dál větší míře. Pozorujeme každý rok skokový nárůst v počtu odhalených řidičů pod vlivem drog o několik set případů. Pro názornost za rok 2011 bylo policisty služby dopravní policie zjištěno při silničních kontrolách celkem 1 717 případů. V roce 2012 pak 2 195 a v loňském roce dokonce rekordních 2 785 případů.

V čem spatřujete příčinu nárůstu odhalených řidičů pod vlivem návykových látek?

Obecně jsou pro službu dopravní policie drogy v dopravě jednou z hlavních priorit. Těch faktorů, proč dochází k nárůstům, je několik. Policisté používají stále větší množství testů pro detekci drog. Do-

konce se začínají používat i speciální přístroje. Policisté mají v posledních letech velkou úspěšnost v počtech odhalených řidičů i díky zkušenostem, které při boji s touto problematikou nasbírali. V minulých letech jsme prováděli i speciální školení k používání testů pro detekci drog. Dalším milníkem by pak měla být realizace preventivního projektu v letošním roce. Zde dojde ve spolupráci s odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra k nákupu nových technických prostředků pro detekci drog. Od tohoto projektu si slibujeme posunutí latence drogové problematiky ve vytipovaných oblastech. Na druhou stranu stojí za nárůstem drog u řidičů i celkový postoj společnosti vůči drogám a zvyšující se počet jejich konzumentů.

Jakým způsobem s tímto fenoménem bojujete?

Nástrojů je celá řada. Od speciálních dopravně bezpečnostních akcí až po důsledné provádění základních kontrol. Na letošní rok byly například naplánovány dvě týdenní celorepublikové akce. Obdobná opatření se plánují i na úrovni jednotlivých krajských ředitelství policie.

Dotýká se nějak práce dopravních policistů nové nařízení vlády ohledně stanovení limitů návykových látek v krvi řidiče k určení jeho ovlivnění touto látkou? Vítáte tuto novou právní úpravu?

Toto nařízení vlády jednoznačně vítáme. Díky němu by mělo dojít k zefektivnění práce správních orgánů. A přináší i právní jistotu jak pro řidiče, tak pro úřady. Práce Policie ČR se však toto nařízení nedotkne. Stanovení limitních hodnot má sloužit jako jasné vodítko při dokazování před správním orgánem o tom, zda byl řidič skutečně pod vlivem drogy či nikoli.

S jakými návykovými látkami se u řidičů nejčastěji setkáváte?

Především se jedná o marihuanu, amfetamin a metamfetamin.

Jaký postih hrozí řidiči pod vlivem návykových látek u nás a jak je tomu v sousedních zemích?

Postih může být různý. Pokud se jedná o přestupek, hrozí řidiči pokuta od 2 500 Kč do 20 000 Kč, zákaz řízení na šest měsíců až rok a sedm trestných bodů. Pokud by se jednalo o trestný čin, hrozí řidiči, který by byl ve stavu vylučujícím způsobilost, kromě trestu odnětí svobody například peněžitý trest, zákaz činnosti až na 10 let a sedm trestných bodů. Pro porovnání v Německu hrozí řidiči pod vlivem drog sankce 500 až 3000 €, vězení od 6 měsíců až jednoho roku a zákaz řízení. V Rakousku pak může být řidiči uložena sankce ve výši 300 až 5 900 €, dalším postihem je pak zákaz jízdy a případně zabavení vozidla. Vel-

kým peněžním postihem se pak může pochlubit Itálie, kde takový řidič může dostat pokutu v rozmezí od 1 500 do 6 000 €, rovněž mu hrozí trest odnětí svobody a zákaz řízení.

Co by podle Vás pomohlo ke snížení zneužívání návykových látek v dopravě, jak v oblasti represe, tak prevence?

Námi nastavená represivní opatření podle statistik přinášejí své ovoce. Samotnou kapitolou je však prevence. Ta by měla postihovat co nejširší okruh lidí, a to nejen řidičů. Ale především by měla cílit na mládež, tedy ty, kteří za volant v brzké době usednou. Dalším problémem je pak zefektivnění vymahatelnosti práva. Myslím si, že prvním krokem byla novela zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích v minulém roce. Neměl by to však být krok poslední. Domnívám se, že by mělo dojít k revizi, zda zachovat stávající model, kdy je protiprávní jednání řidiče posuzováno jako přestupek, nebo jako trestný čin. Paradoxně v současné době jsou sankce jak za řízení pod vlivem drog v případě přestupku a v případě trestného činu velice podobné, a to v přímém kontrastu s náklady na jednotlivá řízení. V zahraničí se můžeme setkat s jiným modelem, který by bylo možné implementovat i do našeho právního řádu. Takový model by pak vypadal následovně. Pokud je řidič přistižen pod vlivem drog, jednalo by se obecně o přestupek. V případě, že by zde byl již následek, jako je dopravní nehoda, jednalo by se vždy o trestný čin. Jediné, co by pak bylo posuzováno, by bylo to, zda je řidič ovlivněn či nikoli. V praxi by systém představoval jak úsporu vynaložených finančních prostředků například za vedení trestního řízení a vypracované znalecké posudky, tak by došlo k celkovému zefektivnění vymahatelnosti práva, bez nutnosti posuzovat, zda je řidič ve stavu vylučujícím způsobilost či nikoli.

Děkuji za rozhovor

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE ŘEDITELŮ PROTIDROGOVÝCH JEDNOTEK V ŘÍMĚ

plk. Mgr. Jakub FRYDRYCH – NPC

V polovině června měla dvoučlenná delegace Národní protidrogové centrály možnost zúčastnit se 31. konference ředitelů protidrogových jednotek, která probíhala v italském Římě. Na bezchybné organizaci, přípravě programu a doprovodných bezpečnostních opatřeních se rovnocenně podílela jak italská hostitelská strana, tak americká Drug Enforcement Agency, která akci každoročně spolupřipravuje.

Celá akce byla situována do prvotřídního konferenčního hotelu, Rome Cavalieri, který leží přímo nad městem a ze kterého je působivý výhled na Vatikán a další historické dominanty města. Hotel samotný byl schopen pohodlně pojmout zástupce všech 127 zemí, kteří se akce zúčastnili. Pracovní program se odehrával dílem ve velkém konferenčním sále a dílem v saloncích, které sdružovaly zástupce zemí podle jednotlivých kontinentů či jejich částí.

V průběhu tří jednacích dnů byl dán dostatečný prostor pro příspěvky jednotlivých národních delegací, které zprostředkovaly ostatním nejpalčivější problémy svých zemí. Nejfrekventovanější a nejdiskutovanější problémy v sekci Evropa se týkaly problémů spojených s nedostatečnou regulací obchodu s prekurzory a pre-prekurzory drog, pomocnými látkami a ostatními látkami využívanými při nelegální výrobě. Napříč těmito tématy byl diskutován problém drogové kyberkriminality a související vliv internetu a zasilatelských firem na trhy s nelegálními komoditami v celé Evropě. Dalším neméně důležitým probíraným tématem byla problematika odčerpávání výnosů z drogové trestné činnosti. Z pohledu komodit byl napříč Evropou konstatován výskyt méně kvalitního heroínu v pouliční distribuci a bylo poukázáno na významnou renesanci zájmu o syntetické drogy, zejména amfetamin a metamfetamin.

Konkrétně metamfetamin zaznamenal optikou záchytů v retrospektivě pěti let více než 100 % nárůst. V Evropě jsou identifikovány dvě oblasti, v nichž se

tato droga produkuje: jedna je lokalizována ve střední Evropě a kopíruje přibližně území České republiky a států s ní sousedících, Slovenska a Německa, druhá pak v oblasti pobaltských států s centrem v Litvě.

V posledních dvou letech byly však odhaleny i varny s vyšší výrobní kapacitou, přičemž na výrobě metamfetaminu pro export se stále výrazněji podílejí také noví aktéři (organizované kriminální skupiny osob vietnamské národnosti). V Litvě se výroba realizuje zpravidla ve středně velkých varnách, které drogu produkují „na zakázku“, na export do severovýchodních zemí a do Spojeného království. Z aktuálních dat o odhalených výrobních vyplývá, že metamfetamin se v malém vyrábí rovněž v dalších částech Evropy, např. v Belgii, Bulharsku, Řecku, Maďarsku, Nizozemsku, Polsku, Srbsku a Spojeném království. V Evropě se metamfetamin vyrábí pěti hlavními způsoby. Tři z nich (za použití lithia/čpavku, kyseliny hydrofosforečné/jódu a kyseliny jodovodíkové/červeného fosforu) představují jednoduché jednodokrové chemické reakce, při nichž se jako výchozí surovina používá efedrin nebo pseudoefedrin. U zbylých dvou způsobů (Leuckartova metoda a metoda redukční aminace) se jako prekurzor využívá 1-fenyl-2-propanon (benzylmetylketon, BMK).

Výrobní metody založené na využití efedrinu a pseudoefedrinu se uplatňují převážně ve střední Evropě (České republice, Německu, Polsku, Slovensku), zatímco výroba metamfetaminu z BMK je charakteristická pro Litvu. Výskyt varen, kde se prakticky oba tyto postupy, byl zaznamenán v Nizozemsku. BMK a další prekurzory pro výrobu metamfetaminu bývaly v minulosti vyráběny mimo Evropu, například v Číně nebo Rusku. V posledních letech se však BMK stále více vyrábí i na území Evropy za použití pre-prekurzorů, jakým je např. APAAN (α -fenylacetoacetonitril), látka, na kterou se nevztahují ustanovení o mezinárodní kontrole prekurzorů.

Také pseudoefedrin se extrahuje z farmaceutických výrobků, které jsou v mnoha zemích volně v prodeji. Výskyt nového způsobu výroby je hlášen ze Srbska, kde se efedrin a pseudoefedrin získává z L-PAC (fenylacetylkarbinolu). Využívání tohoto nového prekurzoru může mít vliv na způsob výroby drogy i v jiných zemích, kde se doposud jako výchozí surovina uplatňuje efedrin a pseudoefedrin.

Výstupy sekcí byly následně reportovány a diskutovány na plenárních zasedáních konference. Mezi nejzajímavější bilanční vystoupení patřilo bezesporu vystoupení africké sekce, která popisovala dynamické změny v oblasti produkce a distribuce nelegálních drog na africkém kontinentu. Nepříliš povzbudivou

se jeví informace zástupců zemí Střední Asie, kteří konstatovali navýšení produkce opia v Afganistánu na historicky nejvyšších hodnotách.

V neformálních částech konference, které byly vyplněny zajímavým kulturním programem, docházelo k přirozenému navazování či prohlubování kontaktů a přínosným diskusím či výměně zkušeností o legislativních či ryze praktických aspektech práce protidrogových jednotek v jednotlivých zemích.

Konference mimo jiné jasně ukázala nutnost přímé mezinárodní spolupráce a sjednocování legislativy v boji proti drogovému fenoménu, který musí překlenout ideologické a politické zájmy národních států.

IMPLEMENTACE PROTIDROGOVÉ STRATEGIE V SRBSKU

Mgr. Jiří NOVÝ – long-time expert projektu,
bývalý příslušník Národní protidrogové centrály

Implementation of Strategy for Fight against Drugs
Supply and Demand Reduction Components
This Twinning Project is financed by the European Union

Aktivity Národní protidrogové centrály, služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky v twinning-out projektu „Implementace protidrogové strategie“ v Srbsku

Mezinárodní spolupráce v oblasti potlačování nabídky nelegálních drog je jedním ze základních pracovních nástrojů Národní protidrogové centrály, služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky. Formy mezinárodní policejní spolupráce jsou stejně různorodé jako úkoly Národní protidrogové centrály. Mediálně prezentované realizace pachatelů závažných drogových zločinů jsou viditelnou částí práce centrály, která však má také nezastupitelnou úlohu v oblastech protidrogové metodiky a prevence a působí jako nejaktivnější represivní zástupce při tvorbě a realizaci české protidrogové politiky. Důkazem významu Národní protidrogové centrály SKPV a kvality její práce je mimo jiné i důvěra zahraničních partnerů. Vážíme si důvěry našich srbských kolegů, kteří se v rámci přístupového procesu Srbska do EU rozhodli využít zkušeností Národní protidrogové centrály prostřednictvím twinningového projektu EU.

Potřeba praktické implementace protidrogové strategie srbské vlády a nastavení modernějších a efektivnějších forem potlačování nabídky a poptávky po nelegálních drogách v Srbsku vyústila v roce 2011 v iniciativu EU, která ve spolupráci se Srbskem jako kandidátskou zemí vyhlásila výběrové řízení na realizaci twinningového projektu „Implementation of Strategy for Fight against Drugs (Supply and Demand Reduction Component)“. V listopadu 2011 se v Bělehradě uskutečnilo výběrové řízení, kterého se mezi šesti kandidáty zúčastnila také Česká republika v konsorciu se Spolkovou republikou Německo. Výběrová komise složená z reprezentantů srbských institucí podílejících se na projektu, tj. Ministerstva vnitra a Protidrogové jednotky Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu srbské policie, Ministerstva zdravotnictví a Národního zdravotního ústavu v Bělehradě a EU delegace v Srbsku, bedlivě posuzovala všechny navržené projekty. Po organizační i odborné stránce velmi náročný proces výběrového řízení byl ovlivněn mimořádně krátkými termíny. Bez podpory Velvyslanectví České republiky v Bělehradě a Úřadu vlády

ČR by česká účast ve výběrovém řízení nebyla možná. V prosinci 2011 bylo srbskou stranou jako vítězné vybráno právě česko-německé konsorcium, jehož úspěch vyšel především z horizontálního přístupu k protidrogové politice a navrženého zapojení širokého spektra odborníků napříč problematikou protidrogové prevence a represe.

Projekt, jehož rozpočet ve výši 1,5 mil EUR je plně hrazen z fondů EU, je zaměřen na zlepšení současného stavu, posílení kapacit a přenos dobré praxe jak v oblasti kontroly nakládání s omamnými a psychotropními látkami a odhalování drogové kriminality na jedné straně, tak v oblasti prevence, mapování situace (drogového informačního systému) a v oblasti hodnocení a plánování strategie protidrogové politiky na straně druhé. Twinningový projekt se skládá ze čtyř komponentů – první dva se zaměřují na oblast kontroly a potlačování nabídky, další dva na oblast potlačování poptávky, monitorování a koordinaci protidrogové politiky. Projekt zahrnuje aktivity v oblasti mapování legislativního, administrativního rámce a institucionální situace, vzdělávací aktivity a přípravu návrhů na změnu zákonů, podzákonných předpisů, systému sběru dat a pilotních šetření ve vybraných oblastech drogového informačního systému v Srbsku. Základním prvkem tohoto projektu je odborné partnerství a dlouhodobá spolupráce německých, českých a srbských expertů v oblasti protidrogové pre-

vence a represe. Významným faktorem je i podobná drogová situace České republiky a Srbska ovlivněná lokální produkcí syntetických drog a marihuany a geografickým umístěním na transportní asijsko-evropské heroinové trase, tzv. „Balkánské cestě“.

Tento twinning-out projekt je důležitým nástrojem zapojení ČR do externích aktivit EU, jednoho z cílů zahraniční politiky České republiky. Vláda ČR pro realizaci tohoto cíle schválila hlavní teritoriální priority v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (Usnesení vlády č. 388/2005) a Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR (Usnesení vlády č. 91/2002). Mezi hlavní priority českého působení v oblasti twinningu, v návaznosti na výše uvedené koncepcce patří zejména Srbsko. Twinningový projekt „Implementace protidrogové strategie“ je pak významný především rozsahem zapojení české strany do jeho realizace i působením českého twinningového poradce (RTA – resident twinning adviser) na srbském ministerstvu vnitra po dobu implementace projektu.

Za českou stranu projekt realizují Odbor protidrogové politiky a Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti Úřadu vlády ČR a Národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky za účasti odborníků z řady dalších českých státních institucí, univerzit i nevládních organizací. Hlavním partnerem německé části konsorcia je Spolkové ministerstvo zdravotnictví a Centrum pro interdisciplinární výzkum závislosti University Hamburk (Zentrum für Interdisziplinäre Suchtforschung der Universität Hamburg, ZIS).

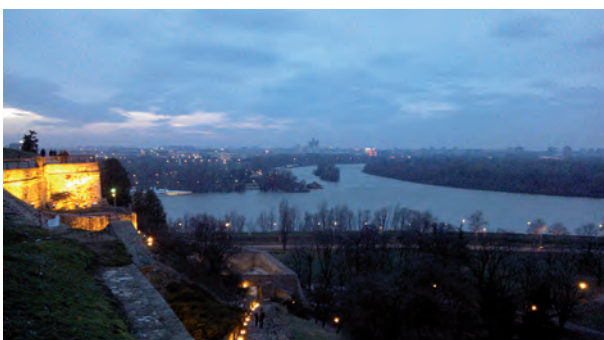
Od října 2012 se v průběhu implementace projektu příslušníci Národní protidrogové centrály Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky podíleli na výcviku více než tří stovek srbských kolegů. V průběhu desítek jednání, workshopů a tréninků bylo kromě zkušeností a příkladů nejlepší praxe předáno také mnoho doporučení směřujících k překonání administrativních i legislativních problémů, se kterými se naši srbští kolegové potýkali a potýkají. V některých oblastech projekt výrazně přerostl svůj plánovaný rozsah a napomohl srbské straně s vyřešením dlouhotrvajících problémů. Prostřednictvím expertních aktivit se českému týmu na-

příklad podařilo obnovit více než deset let blokováný proces likvidace konfiskovaných nelegálních drog v Srbsku. Při návštěvách příslušníků Národní protidrogové centrály v Srbsku, prostřednictvím styčného důstojníka Policie ČR v Bělehradě i přímými komunikačními kanály jsou řešeny konkrétní případy závažné drogové trestné činnosti a probíhá také výměna operativních informací.

Zásadním přínosem twinningových aktivit v Srbsku je posílení spolupráce protidrogových jednotek podpořené navázanými osobními kontakty a důvěrou, kterou srbští kolegové projevují práci, výsledkům a zkušenostem příslušníků Národní protidrogové centrály. Jejím důkazem je mimo jiné i žádost Srbska o prodloužení tohoto twinningového projektu až do poloviny července 2014.

Poznámka ředitele Národní protidrogové centrály:

Projekt zhruba v polovině července opravdu skončil a tak si dovolím malou bilanci. Z reakcí, které jsem obdržel od představitelů srbského ministerstva vnitra i policie, byla lektorská úroveň příslušníků Národní protidrogové centrály na velmi vysoké úrovni. Projekt byl pro srbské kolegy důležitý v jejich cestě při implementaci evropských legislativních standardů a vysoce oceňovali profesionalitu, otevřenost a bezprostřednost všech kolegů, kteří z České republiky v průběhu téměř dvou let do Srbska dojížděli a vzorně reprezentovali nejen Policii České republiky, ale i Českou republiku jako takovou. V dané souvislosti patří velké poděkování všem aktérům twinningového projektu nejen z řad NPC, ale i dalších zainteresovaných útvarů a institucí. Tento typ projektu prověřil schopnost České republiky koordinovaně interpretovat zkušenosti z vývoje a budování komplexu opatření protidrogové politiky. Jsem hluboce přesvědčen, že přínos těchto aktivit se neomezuje pouze na příjemce, ale účelně rozvíjí i podporuje profesní růst angažovaných jednotlivců a schopnost mezioborové kooperace. Výrazem ocenění za odvedenou práci v rámci projektu je medaile „Za zásluhy“, kterou 10. 7. 2014 udělil srbský ministr vnitra bývalému příslušníku Národní protidrogové centrály p. Jiřímu Novému, který v rámci projektu koordinoval průběh aktivit v části projektů týkajících se vymáhání práva a regulace v pozici long-time project expert.

PROJEKT CHOPIN – SETKÁNÍ V POLSKÉM DUBIECKU

plk. Mgr. Petr MÁCHA – NPC

Priorita Syntetické drogy („omezit výrobu a distribuci syntetických drog v EU, včetně nových psychoaktivních látek“) je jednou z osmi priorit v boji proti organizované trestné činnosti, jak je stanovila Rada JHA v dok. 11050/11. Pro každou z těchto priorit jsou vypracovány strategické cíle a jednoleté operační akční plány, jejichž implementace probíhá na základě metodologie EMPACT. Jednotlivé projekty k prioritám byly zahájeny v roce 2012. Česká republika (NPC SKPV) je zapojena v projektu ISEC 2011.

Ve dnech 9.–12. prosince 2013 se konalo v lokalitě Dubiecko – Medyka setkání v rámci projektu CHOPIN (součást Projektu ISEC 2011), který je zaměřen na snižování produkce a distribuce drog v EU. Tohoto meetingu se zúčastnili zástupci Polska, Německa, Nizozemska, Litvy, Česka a Europolu, přičemž zastřešující organizací je Centralne Biuro Śledcze.

V kulisách historického jednacího sálu byli účastníci seznámeni s programem tohoto mítinku, jehož hlavním cílem bylo představit fungování hraničního přechodu (dále HP) Medyka na okraji schengenského prostoru jako vstupní brány do evropského společenství. Specializovaným tématem mítinku byly rozhovory a výměny zkušeností při odhalování utajených skrýší při převozu nelegálního zboží, zejména drog.

Před samotnou návštěvou hraničního přechodu Medyka vystoupili velitelé Celní služby a Pohraniční stráže (Straż Graniczna, dále SG), kteří představili rozsah činností vykonávaných nejen na daném hraničním přechodu, ale i v přílehlé oblasti.

Výklad celní služby byl zaměřen na metody práce i v oblasti směrem do vnitrozemí Polské republiky s cílem odhalovat nelegální dovoz různého druhu zboží, zejména cigaret a alkoholu.

Pohraniční stráž představila souhrn všech činností souvisejících s kontrolou pohybu osob přes hraniční přechod, kontrolu vozidel a celkovou organizaci a uspořádání kontrol na HP. K činnosti SG patří i ostraha tzv. zelené hranice v daném úseku přílehlém k HP Medyka. Na zdejší státní hranici byl zejména

pro účastníky ze západní Evropy raritou způsob úpravy průběhu státní hranice, kdy z ukrajinské strany zůstal zachován drátěný plot s orným pásem a strážními věžemi. Nicméně se jednalo o nejjednodušší ženižně technické prostředky pomáhající kontrolovat „zelenou“ hranici, nikoli o sestavu všech opatření, tak jak jsme je znali z naší např. jižní hranice s Rakouskem.

Návštěva HP Medyka umožnila všem účastníkům mítinku prohlédnout si všechna pracoviště odbavování osob na vstupu a výstupu do schengenského prostoru. Počínaje samostatným terminálem pro odbavování pěších, kdy zde většinou proudí lidé přenášející zboží. Chudoba, která je za hranicí, je zde znát. Z Ukrajiny proudí chodci přenášející povolené množství vodky, piva a cigaret, které jsou hned za hranicí nabízeny za nízké ceny. Např. 0,5 l vodky tak přijde na zhruba 60,- Kč. Z Polska na Ukrajinu putuje vše, co lze unést v ruce nebo uvést na ručních vozících. Takže zde proudí vše, počínaje potravinami a drobným spotřebním zbožím, přes ledničky až např. pneumatiky na osobní vozy.

Odbavování vozidel je rozděleno na nákladní a osobní, které se ještě dělí na odbavování členů EU. Zejména na příjezdu do Polska je věnována zvýšená kontrola všem nákladním a dodávkovým vozidlům, která procházejí jedním ze dvou stacionárních rentgenových zařízení. Zde záleží na zkušenostech obsluhy, která dokáže hledat možné úkryty pašovaného zboží. Snímek každého vozidla, které prošlo rentgenovou kontrolou, zůstává uchovávan a obsluha tak může zkontrolovat, zda vozidlo již bylo kontrolováno a může porovnat obrazy obou vozidel a zjistit případné skryté konstrukční změny.

Rentgenovou kontrolou procházejí nejen nákladní vozy vjíždějící do schengenského prostoru, ale i nákladní vlaky na nedalekém železničním hraničním přechodu. Rentgenovány jsou celé nákladní vagony s cílem opět odhalovat úkryty jak pro nelegální pašování zboží, ale lze tak odhalit i možné úkryty pro nelegální migranty mezi přepravovaným zbožím.

Přímo na hraničním přechodu si bylo možno prohlédnout odhalené skrýše zejména v různých druzích palivových či plynových nádrží. Většinou jsou odhalovány nelegální zásilky cigaret, alkoholu, ale také občas různé druhy drog.

Pro informaci o velikosti HP Medyka dlužno dodat, že jen v prvních osmi měsících roku 2013 bylo odbaveno přes 642 tisíc osobních vozidel, 75 147 nákladních vozidel a 10 511 autobusů.

Zbýlý čas mítinku byl věnován prezentacím účastníků jednání. Nizozemská celní služba prezentovala okruh svých činností a specifika kontrol spojených s lodní dopravou. Litevský kolega prezentoval odhalené skrýše v automobilech, kdy vynalézavost nezná mezí. Polská SG prezentovala databázi fotogra-

fí odhalených úkrytů ve všech druzích dopravních prostředků, kdy lze vyhledávat podle druhu či konkrétního typu dopravního prostředku, a zjistit tak, zda už v takovém prostředku byla odhalena skrýš a tím i lépe směřovat kontrolu daného prostředku.

Místo jednání bylo situováno do venkovského zámeckého sídla v Dubiecku, vzdáleného několik desítek kilometrů od polsko – ukrajinské hranice, obklopeného starým zámeckým parkem, příjemným pro procházky po pracovním programu. Během jednání byly navázány nové pracovní kontakty s pracovníky CBS a SG Polské republiky, které nám tolik chyběly, a snad napomohou k pružnější spolupráci našich služeb.

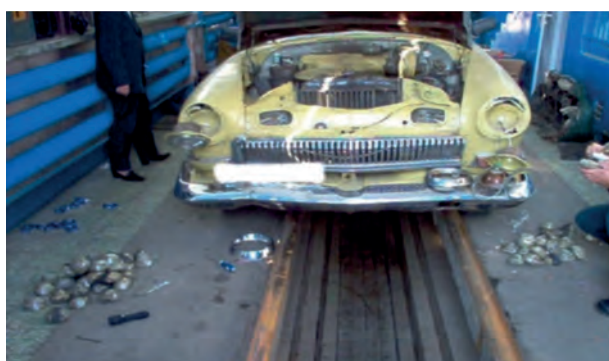

Hraniční přechod MEDYKA. Zdroj: SG Medyka

Úkryty ve vozidle Peugeot 307. Zdroj Litevská kriminální policie.

Odhalené úkryty cigaret. Zdroj Celní služba Przemysl.

JEDNÁNÍ K MEZINÁRODNÍ OPERACI „SINA“ V BUDAPEŠTI

pplk. Ing. Dalibor MUSZELA – NPC

Ve dnech 30. března až 1. dubna 2014 se v centrále maďarské policie v Budapešti uskutečnilo pracovní setkání zástupců policejních a celních složek z několika států Evropy. Předmětem jednání bylo vyhodnocení mezinárodní policejní spolupráce v případě s krycím názvem SINA. Jednání jsem se zúčastnil za Národní protidrogovou centrálu, neboť naše operační skupina participovala na případu. Dále se účastnili pracovníci celního úřadu v Hamburku společně s vrchní státní zástupkyní pro oblast Hamburku, maďarské kriminální policie společně s prokurátorem, který případ dozoruje, rumunské policie a prokuratury a policistů ze Srbska. Z pracovních důvodů se z jednání omluvili zástupci rakouské a slovenské protidrogové jednotky. Maďarská policie, která vedla finální vyšetřování, přijala všechny účastníky s pravou jižanskou pohostinností. Po vřelém přijetí byl program zahájen prezentací maďarské protidrogové jednotky a následoval rozbor samotného případu spojený s odbornou diskuzí o problémech spolupráce v jednotlivých případech, ale i o specifických rozdílech jednotlivých právních řádů. Jak rozbor ukázal, přesto, že se jevila spolupráce na první pohled jednoduchou, nebyly přes snahu spolupracujících policejních složek k dispozici ideální podmínky.

Případ začal všímavý celní inspektor v přístavu v Hamburku, když si jednoho dne koncem prosince 2013 všiml dvou dřevěných kontejnerů, které byly deklarovány jako náklad součástek do osobních automobilů. Odesílatelem byla společnost v Panamě a příjemcem byl muž z Budapešti, jak se později ukázalo, bezdomovec. Překladištěm byl lodní přístav v Miami. S ohledem na původ odesílatele a na základě dalších indicií (kokain bývá zpravidla ukryt v součástkách) byl náklad vyhodnocen jako podezřelý. Prohlídkou autosoučástek však droga nalezena nebyla. Při důkladnějším zkoumání kontejneru si ale celní kontrolor všiml, že dna kontejnerů jsou nezvykle vysoká a rozměrově neodpovídají o několik centimetrů proti běžnému standardu. Při nadzvednutí dvojitého dna bylo zjištěno, že desky jsou slepeny polyuretanovou pěnou a mezi dny je uloženo několik balíčků. Po odebrání jednoho balíčku z každého kontejneru a provedení kontrolního testu na drogy byla zjištěna přítomnost vysoce kvalitního kokainu. Dva odebrané balíčky, z nichž každý vážil jeden kilogram,

byly zajištěny německými celními orgány a s ohledem na příjemce byla kontaktována maďarská policie. Ta již dříve měla informace o tom, že podezřelá skupina osob původem z Izraele, nyní občané bývalého Sovětského svazu, chce zajistit dovoz většího množství kokainu z Jižní Ameriky. Po krátkém jednání bylo rozhodnuto, že s ohledem na okolnosti případu by bylo netaktické zásilku zajistit již v SRN, a proto byla iniciována možnost sledované zásilky, jejímž cílem bude zadokumentování trestné činnosti, zjištění všech pachatelů, kteří se podílí na trestné činnosti, a jejich zadržení.

Z tohoto důvodu byly požádány cestou právní pomoci protidrogové jednotky v České republice, Slovenské republice a Rakousku o zajištění sledování zásilky kokainu přes území pro případ, že kamion, který náklad poveze, sjede z předpokládané trasy a například pojedje do Vídně a ne do Budapešti. Mezitím, co byly vyřizovány právní pomoci, instalovali celníci v Hamburku do kontejnerů technické prostředky, kterými bylo možné sledovat jak kamion, tak i kontejnery. Kromě modulu GPS byl nainstalován i prostorový odposlech v kontejnerech, který monitoroval i hovor v blízkosti kontejneru, což se do budoucna projevilo jako velmi prozíravý krok, neboť pachatelé v telefonických hovorech prakticky nic nesdělili. Začátkem ledna 2014 podezřelá zásilka vyjela v kamionu, jehož řidič, jak bylo zjištěno, nic o nelegálním obsahu nevěděl, směrem na Maďarsko přes území ČR. Po celou dobu byl kamion sledován až na slovenské území, kde si jej převzali slovenští kolegové a následně pak maďarští. Druhého dne dojel kamion do panelového sídliště na předměstí Budapešti. Pachatelé náklad vyložili a hned na parkovišti začali rozebírat kontejner s cílem získat ukrytý kokain. Jakmile začalo praskat dřevo dna kontejneru, zasáhla přizvaná protiteroristická jednotka maďarské policie, která překvapeně dva muže a ženu zatkla. Při zajištění drogy bylo zjištěno, že v dvojitém prostoru kontejnerů bylo 25 kg kokainu, jehož obsah čisté báze byl 90 %. Pachatelům hrozí trest odnětí svobody v rozmezí 20 let až doživotí. Hlavní pachatel, občan Gruzie, původem z Izraele, žijící v Budapešti, navíc kontroloval zásilku po dobu cesty a byl obezřetný k okolí. S ohledem na trestní minulost v Maďarsku, ale i ve světě, lze předpokládat tvrdý trest, blízký se horní

hranici. Pro zajímavost: bezdomovec, který zapůjčil doklady a byl adresátem zásilky, dostal za tuto službu v přepočtu 450,- Kč, aniž by věděl, jakou hodnotu má droga uvnitř ukrytá a navíc o ní vůbec nevěděl. Také výroba kontejnerů nebyla drahá. V Číně, kde byly vyrobeny, stála jejich výroba pouhých 1800,- USD. Hodnota zajištěného kokainu je přitom několik desítek milionů českých korun.

Zásadním problémem, který nastal při procesu aplikace právní pomoci, byla nejednotnost právních řádů, zejména maďarského, neboť v trestním řádu Maďarské republiky chybí institut sledované zásilky. Jedná se o nástroj policejního zákona a jeho povolení podléhá policejnímu velení a ne státnímu zástupci, jako v případě České republiky a Spolkové republiky Německo. Dalším bodem diskuze byla výměna informací a zasilání právních pomoci v urychlené podobě, kdy si státní zástupci mohou žádosti zasílat přímo. V roce 2013 nastala změna právních předpisů v mezinárodní justiční spolupráci a není již třeba složitě zjišťovat místně příslušné státní zastupitelství, které má vydat povolení. V těchto případech se jednalo o státního zástupce v kraji, kde došlo k předpokládanému průjezdu sledované zásilky. V dnešní době již všechny sledované zásilky povoluje státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Praze. V průběhu jednání jsme také narazili na kuriozitu. Na základě mezistátní smlouvy mezi tehdejší Maďarskou lidovou republikou a Československou socialistickou republikou je totiž stále platná dohoda o vyhotovování právní pomoci v úředních jazycích vyžadujících států, což v případě maďarštiny, kterou byla formulována

právní pomoc o sledovanou zásilku, neurychluje práci tak, jako klasická právní pomoc v anglickém jazyce.

Závěrem bylo předsedající maďarskou stranou ve shodě s dalšími účastníky konstatováno, že v případech, jako je tento, je nutné plně spolupracovat v rámci mezinárodní policejní a justiční spolupráce. Pro objasnění trestné činnosti je žádoucí zajistit nejen drogu, ale i pachatele, neboť drogové kartely, které stojí za vývozem drog, nahradí zboží za jiné a lidé, kteří za dovozem a distribucí stojí, zůstávají a budou se dále pokoušet propašovat kokain. Jen s tím rozdílem, že změní systém provedení, neboť jsou poučeni z předchozího nezdaru. Proto je důležité odložit v takových případech rivalitu mezi složkami policie a celní správy a společně oslovit případné spolupracující zahraniční partnery s cílem zadržet i pachatele, kteří mají na starost další nakládání s drogou. Pak je to již o taktice vyšetřování, zda po jejich zatčení bude nalezen dostatek důkazů proti těm, kteří jsou organizátory. Celkově se jedná o nikdy nekončící boj, ale proč si komplikovat případy tím, že drogu pouze zadržíme a pro chvilkovou pozornost médií budeme slavnými, ale nikdy nepotrestáme pravé viníky? Z těchto důvodů je žádoucí, aby si české bezpečnostní složky, zabývající se drogovou trestnou činností, dokázaly poradit s budoucími podobnými případy se stejným nasazením a s vidinou společného cíle. Není rozhodující, kde byl kontraband zadržen, ale zda byli a budou zadrženi a odsouzeni ti správní pachatelé. Pak je teprve možné akci hodnotit jako úspěšnou.

BEZPEČNOST V LABORATORNÍM PROSTŘEDÍ

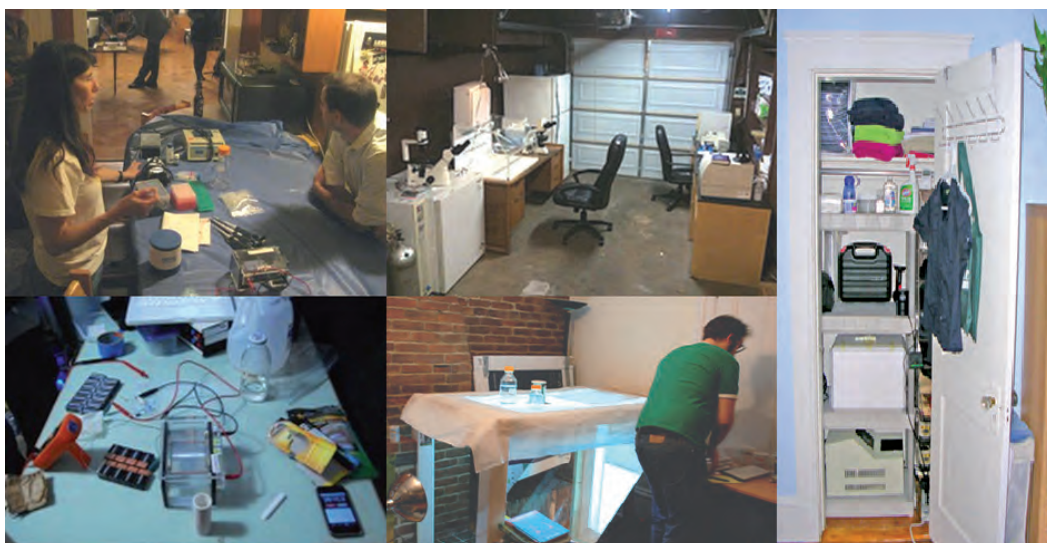
Mgr. Karel LEHMERT, Ph.D. – INTERPOL Bioterrorism Prevention
Trainer, VAKOS XT a. s., divize CBRN

Místa činu kontaminovaná látkami chemickými, biologickými nebo radioaktivními jsou nejobtížnějším terénem jak z hlediska samotného zásahu, tak i ohledání a sběru důkazního materiálu. Zvláštní charakter odběru právně bezchybných vzorků si vyžaduje respektování mezinárodních technických postupů i procesních pravidel daných evropskými normami, aby byla zaručena jistota akceptace důkazního materiálu v průběhu soudního řízení. Veškeré aktivity v kontaminovaném prostředí musí být prováděny personálem odborně trvale připravovaným k výkonu specifických činností v ochranných oděvech. Schopnost odhalování skrytých rizik, správná reakce na ně a rutinní dlouhodobý výkon při plném psychickém soustředění zamezí kontaminaci personálu a případným škodám na zdraví.

Ve světě dochází k nárůstu počtu tajných laboratorních provozů. Většina je zaměřena na produkci narkotik, mnoho z nich však také pracuje s biologickými materiály při přípravě nejrůznějších jedů či biologických kultur. Nezanedbatelná je subkultura Do-It-Yourself (DIY) syntetické biologie, pracující na DNA úpravách sice v domácích podmínkách, ale většinou s velmi profesionálním vybavením. Existuje i nepřeberné množství domácích pyrotechniků, připravujících výbušniny s různým stupněm amatérismu, ale obvykle se značnou efektivitou. Žádnou laboratoř tedy není možné vnímat jako jednoúčelový provoz a zákrok zde konaný se při zachování osobní i kolektivní bezpečnosti nedá považovat za pouhou rutinu.

Získání znalostí a vybavení, včetně velmi sofistikovaných přístrojů, např. pro genetické manipulace, nebo potřebných chemických či biologických látek, je poměrně snadné. Stačí na to členství v některém z internetových fór, účet na portálu eBay nebo jen

prostý nákup v knihkupectví Amazon. Nakládání s vybranými komoditami je regulováno legislativou založenou na mezinárodních smlouvách upravujících způsoby nakládání s látkami použitelnými jako zbraně hromadného ničení. Nikoliv pouze vojenské materiály, ale hlavně jako materiály relativně běžně používané, které mohou být samy o sobě či jako prekurzory určené k dalšímu zpracování a zneužití pro teroristický útok vůči lidem, hospodářským zvířatům či plodinám, nebo vůči ekonomickým cílům. Vojenská definice zbraní hromadného ničení (ZHN) je známá pod anglickou zkratkou „Nuclear, Biological Chemical“ (NBC), civilní zkratka pro teroristicky použitelné látky je „Chemical, Biological, Radiological, Nuclear, explosive“ (CBRNe). Rozdíl je zejména v druzích použitých látek, kdy CBRNe látky se skládají například z průmyslových toxických chemikálií, pesticidů, farmaceutik, biologických kultur či zdravotnických radiologických prostředků.

obr. 1: Příklady DIYbio laboratoří (FBI)

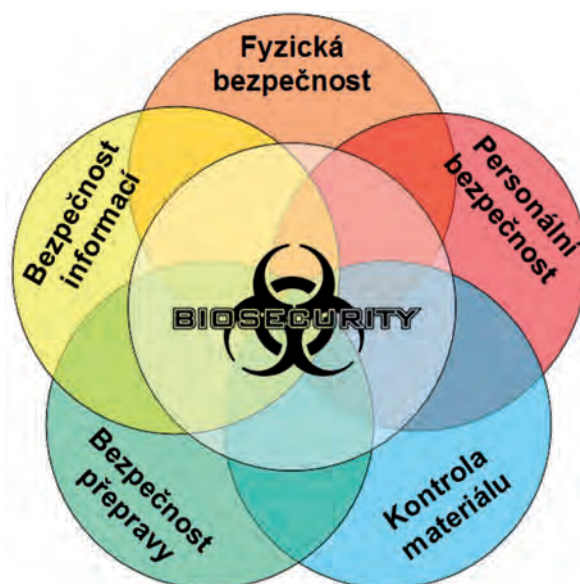
NBC materiály jsou obvykle produkty vojenského průmyslu, podporované vysoce specializovanými vědeckými pracovišti. Příkladem jejich rozšíření je nehoda vojensko-průmyslového komplexu č. 19 ve Sverdlovsku (dnešní Jekatěrinburg) roku 1979, kdy došlo při změně pracovních směn k opomenutí montáže vzduchového filtru z provozu plnicího biologické zbraně vojenským kmenem *Bacillus anthracis*. Do okolí továrny unikaly po dobu několika hodin řádově kilogramy kontaminovaného prachu, který se snašel na nedalekou průmyslovou zónu. Počet nakažených je odhadován na cca 100 osob, známých je však 69 obětí (dle jiných informací 66 obětí) ze skupin dělníků vracejících se z noční směny a slavicích v nedaleké nálevně. Rozsah incidentu byl utajen, obvinění z něj byli překupníci potravin, šířící na černém trhu maso nemocných zvířat. Místní samospráva provedla preventivní opatření ve smyslu DDD, kdy nechala rozhodnutím místního tajemníka KSSS Borise Jelcina vybít toulavé psy, ostříhat stromy a křoviny a oplachovat střechy domů a ulice proudy vody. Toto však vedlo k tvorbě sekundárních aerosolů, zvýšení počtu nakažených a prodloužení epidemické periody.

Podobným zneužitím NBC materiálů se stala kauza Amerithrax, kdy bylo na podzim roku 2001 rozesláno různým osobám 11 dopisů obsahujících spory specifického kmene *Bacillus anthracis* (Ames). Na následky útoku zemřelo pět osob a 17 dalších bylo nakaženo. Z útoku bylo podezřelých několik různých osob, zejména vojenských vědců amerických armádních středisek pro výrobu biologických zbraní. Ačkoliv neexistují důkazy identifikující útočnicka, byl jediným pachatelem označen Bruce Edwards Ivins proto, aby bylo možné ukončit vyšetřování. FBI však nebyla ani schopna určit původ spór, ani osoby s nimi spojené. Oproti tomu CBRNe látky jsou běžné chemikálie, biologické látky (agens i toxiny) či radioaktivní látky, používané v průmyslu, farmacii, zemědělství či zdravotnictví. Jejich zneužití je běžnější z důvodů ekonomických (např. farmaceutickou firmou pro zvýšení prodeje vlastní vakcíny), s významným podílem kriminálních počínů menšího charakteru.

Bezpečné nakládání s biologickými agens se dělí na biosafety (tj. ochranu lidí před biologickými agens) a biosecurity (tj. ochranu biologických agens před lidmi). Biosafety jako koncept ochrany lidí před biologickými agens je v Evropě široce uplatňován zejména ve formě hygienicko-epidemiologického zajištění ochrany veřejného zdraví, výkonu státního dozoru v oblasti geneticky modifikovaných organismů, či vysoce rizikových biologických agens a toxinů.

Principy biosafety a biosecurity se v praxi vzájemně doplňují a nelze je aplikovat samostatně. Toto propojení hraje zásadní roli na všech úrovních biologických laboratoří, které se zabývají diagnosti-

kou nemocí a epidemiologií, analýzou humánních a zvířecích vzorků, výukou, výzkumem a vývojem. Význam biosafety a biosecurity je stěžejní a nejvíce zřetelný v případě laboratoří s vyšší úrovní technického zabezpečení (dle ČSN EN 12128, dle WHO BSL 3 a BSL 4), kdy technické požadavky na tento typ laboratoří snižují riziko zneužití nebo krádeže nebezpečných biologických materiálů či patogenů, se kterými se v těchto laboratořích běžně pracuje. I přes veškerý pokrok ve smyslu zavádění nových přístrojů a technologií však stále patří mezi nejčastější příčiny selhání lidského faktoru. Proto je nutné neustále pracovat na zlepšování systému biologické bezpečnosti všemi dostupnými prostředky.

obr. 2: Bezpečnostní matice biosecurity (VAKOS XT)

V českém právním prostředí problematika biologické bezpečnosti (biosafety) kopíruje oborovou rozdílnost v souladu s mezinárodním rámcem. Nejdůležitějšími oblastmi, chránícími biologické materiály, je humánní (MZd) a veterinární (MZem) zdravotnictví. Oba resorty se důsledně drží konceptu biosafety, stejně jako MŽP kontrolující nakládání s geneticky modifikovanými organismy (GMO). V oblasti evidence zasahuje do problematiky biologické bezpečnosti okrajově i kompetence SÚJB při výkonu dozoru v oblasti zákazu bakteriologických (biologických) zbraní. Koncept biosecurity (fyzické bezpečnosti) není v českém právním prostředí, na rozdíl např. od fyzické bezpečnosti chemických, jaderných nebo radioaktivních látek, nijak zakotven a není ani kompetenčně přiřazen. Problematika biosecurity je v ČR upozaděna odborně i legislativně, neboť si vyžaduje rozsáhlé multidisciplinární znalosti a tím vyšší náklady na přípravu odborného personálu.

Oblasti biosecurity se dotýká také nařízení Rady (ES) č. 428/2009, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití, v platném znění. Nařízení bylo novelizováno v roce 2012 (nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 388/2012). Tato novela obsahuje aktualizovanou přílohu I – seznam kontrolovaného zboží. Nejaktuálnějším mezinárodním předpisem týkajícím se biosecurity je Rozhodnutí Rady EU 2013/391/SZBP z 22. července 2013, vydaného na podporu praktického provádění rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1540 (2004) o nešíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Tato rezoluce je zaměřena zejména na fyzickou ochranu v oblasti nešíření zbraní hromadného ničení (chemických, biologických, radioaktivních a jaderných), jejich nosičů a souvisejících materiálů – původců a precursorů.

Při dokazování trestného činu souvisejícího s výskytem chemických či biologických látek je třeba odebrat vzorek, který by prokázal oprávněnost právní konstrukce založené obvykle na nepřímých – listinných – důkazech. Zde je z právního hlediska poměrně obtížné, zvláště při použití nestabilních chemických látek nebo biologických agens, prokázat právně validní odběr a transport vzorku ke kvalifikovanému rozboru v akreditované laboratoři. Do současné doby neexistoval v České republice subjekt technicky certifikovaný dle mezinárodního standardu a procesně akreditovaný k odběru, uchování a transportu právně validních vzorků chemických či biologických látek.

Vybrané státní orgány – např. Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Česká inspekce životního prostředí, Státní veterinární správa, orgány ochrany veřejného zdraví atd. – mají ze zákona oprávnění k odběru vzorků. Nedostatkem legislativy je však opomenutí klasifikace jednotlivých odběrů, kdy např. environmentální odběry (tj. odběry materiálu z přírodního prostředí, realizované typicky hasiči nebo v rámci hodnocení znečištění životního prostředí) jsou pouze orientační, zatímco zdravotnické odběry (tj. odběry klinického materiálu z živých organismů) jsou určeny pro diagnostickou praxi, forenzní odběry jsou specializované na identifikaci kriminálních mechanismů. Teprve specifický forenzní odběr chemických a biologických látek, provedený v rámci uzavřeného cyklu technicky správně realizovaných a procesně

vhodně dokumentovaných činností, je právně průkazný.

Nezbytnou součástí každé právně validní činnosti je technická certifikace odborných pracovníků provozovatele v souladu s uznávaným mezinárodním standardem. Tato certifikace potvrzuje zvládnutí odborné úrovně prováděcím personálem stejně jako jeho technickou zdatnost a vybavenost při realizaci nutných činností. „Certifikace“ – technická složka odborné kvalifikace, je v českém prostředí obvykle podceňována, neboť není zákazníky subjektivně hodnocena stejně významně jako složka procesní – „akreditace“.

Akreditací se rozumí věrohodnost systému řízení a jeho odolnost proti zásahům zevnitř i zvenčí. Základem akreditačního procesu je „Agreement on Technical Barriers to Trade“, jejímž signatářem je i ČR v rámci World Trade Organization. Právní předpisy EU regulují následující vybrané obory činnosti ve vztahu k systému akreditace:

- a. národní systémy akreditace, certifikace, inspekce, zkoušení, kalibrace atd.;
- b. akreditační orgány, certifikační orgány, inspekční orgány a zkušební a kalibrační laboratoře se budou řídit ustanovením mezinárodních norem týkajících se akreditace;
- c. systémy zabezpečující jakost výrobků musí odpovídat požadavkům norem ISO řady 9000;
- d. upravuje se vzájemné uznávání zkoušek, kalibrací a certifikátů.

Existující systém následného určování vzorků v akreditovaných laboratořích či prostřednictvím soudních znalců je relativně robustní, i když se objevují kritické názory ohledně obtížně hodnotitelné kvality soudně znaleckých posudků (např. Vaněk, 2011). Vhodná volba analytické laboratoře či znalce erudovaného v konkrétním oboru je však spíše již otázkou schopností konkrétního právníka, neboť na výsledcích zkoumání, interpretaci jeho výsledků a formulaci závěrů záleží výsledek případného právního sporu. Je důležité předložit celou kauzu laikům, jako jsou právníci či další strany právního sporu dostatečně srozumitelně a přitom erudovaně, aby byly pochopitelné na první pokus. Co však je snadno pochopitelné a v současnosti i snadno zpochybnitelné, je způsob odběru primárního vzorku a jeho transport k následné analýze.

obr. 3: Odběr vzorků (VAKOS XT)

Je-li vzorek odebrán, skladován či transportován nevhodně nebo v rozporu s pravidly pro nakládání s důkazními prostředky, ztrácí svojí hodnotu a naopak nahrává protistraně. Zde se objevuje klíčový problém současného systému, kdy různé státní či privátní laboratoře jsou procesně akreditované i odborně certifikované k analýze či identifikaci a umí dát prokazatelné výsledky, avšak vyhledání, odběr a transport vzorku jsou činnosti neprokazatelné. Vystavený laboratorní protokol je proto obvykle pečlivě formulovaný tak, aby vyloučil odpovědnost laboratoře za možnou kontaminaci vzorku v průběhu odběru či transportu, stejně jako jeho degradaci nevhodným způsobem odběru či transportu. V rukou schopného juristy je pak jen otázkou času, kdy bude laboratorní protokol prohlášen za neprůkazný. V souvislosti se zvyšující se spoluprací se zahraničními bezpečnostními sbory je vhodné si též uvědomit odlišné právní prostředí, kdy „zákazníkovi“ progresivní právnické firmy mnohdy nabídnou zastupování v kauze zdarma s tím, že honorář si vysoudí na státu.

Základem právně bezchybného postupu je tedy nutnost realizace odběru pouze subjektem, který je k tomu technicky certifikován a zároveň i procesně akreditován. Není-li vzorek odebrán certifikovanými osobami podle procesních pravidel akreditovaného

postupu, je vzorek automaticky považován za neprůkazný. Tím ztrácí na validitě i následný laboratorní rozbor. Správně realizovaný odběr, vhodně dokumentovaný podle schválených standardních operačních postupů, je naopak nezpochybnitelný při případném trestním či správním řízení. Důkazně platná může být za specifikovaných okolností i fotodokumentace, což je důležité zejména při průkazu oprávněnosti použití prostředků a procesů v praxi.

Řešením problému je aplikace mezinárodního standardu vzorkování chemických a biologických materiálů. V letech 2007-10 se zaměřil INTERPOL na vytvoření standardů činností v prostředí kontaminovaném chemickými nebo biologickými látkami, jejichž součástí byl i odběr vzorků v souladu s pravidly právní udržitelnosti. Základem kvalifikovaného vzorkování je bezpodmínečná aplikace forenzních postupů profilace a odběru vzorku dle mezinárodních standardizovaných operačních postupů, transport a značení podle specifikace OSN a důkazní řetězec dokumentace evidující průkazným způsobem nakládání se vzorky. Zároveň byly definovány požadavky na výcvik oprávněných pracovníků jednotlivých oborů tak, aby byly univerzálně uplatnitelné v rámci různých pracovních specializací i kulturních oblastí celého světa. Pro aplikaci tohoto mezinárodně přijatého

standardu byla INTERPOLEM zřízena instrukční skupina složená z expertů různých států, kteří následně vzdělávají další uživatele. Jedním z těchto lektorů disponuje i autorovo pracoviště.

Důležitým prvkem standardu je zabezpečení života a zdraví zasahujícího personálu i třetích osob vhodnými technikami i volbou osobních ochranných prostředků (OOP). Při realizaci činností přichází bezpečnostní personál do kontaktu s velkým množstvím chemických látek, fyzikálních faktorů a biologických materiálů. Jejich toxicita či morbidita může být ovlivněna i způsobem aplikace a mohou zasáhnout organismus mnohem efektivněji, než lze předpokládat. Definice zdravotních rizik otevírá otázku preventivních opatření, kdy úroveň zdravotního rizika určuje druh osobních ochranných prostředků, používaných při výkonu práce. Osobní ochranné prostředky se liší podle formy a intenzity ohrožení. Každý zaměstnanec je povinen redukovat možné riziko ohrožení vlastního zdraví stejně tak jako zdraví třetích osob užitím OOP v souladu se standardy jejich používání. Existuje-li k dané činnosti uznávaný vzdělávací rámec, je zaměstnavatel povinen - v souladu se zákoníkem práce - zajistit zaměstnancům školení u odborně způsobilé osoby.

obr. 4 Taktický zásah v kontaminovaném prostředí v obleku Gronckle (VAKOS XT)

A jaká rizika hrozí v nejtýpějších provozech – pěstírnách a varnách? Hlavním zdravotním rizikem varen je zejména expozice metamfetaminem a také toxickými či hořlavými plyny vyvíjenými v průběhu činnosti laboratoře. Častým zdrojem kontaminace jsou též ostatní prvky v řetězci výroby – prekurzory, reagenty, produkty a meziprodukty a zejména reakční odpad. V domácím prostředí jsou k nelegální výrobě nejčastěji užity vlhké prostory (např. koupelny, prádelny, kuchyně) se zdroji energie a vody. V těchto prostorách je obvykle jak napojení na odtok odpadu do kanalizační sítě tak odsávání do domov-

ního rozvodu vzduchotechniky či rovnou do okolního prostředí. To umožňuje šíření kontaminace mimo primární zdroj v poměrně masivních dávkách a s dlouhou expozicí.

Základní látky používané při výrobě metamfetaminu (fosfin, chlorovodík, čpavek, jód) jsou přítomny v ovzduší v průběhu výroby. Málo očekávaným zdrojem kontaminace je též každá osoba, přicházející do styku s výrobou, včetně nezúčastněných osob v odlišných částech budov. Plynné kontaminanty se depozují v oděvech i v kůži (včetně podkoží) a jsou odpařovány i se značným časovým zpožděním. Aerosol metamfetaminu s částicemi menšími než 0,1 μm umožňuje přímou absorpci z plic do krevního oběhu.

V pěstírnách jsou aktuální odlišné druhy hrozeb. Řada z nich je typická pro vietnamskou komunitu, ale postupně je do svých „standardních operačních postupů“ zařazují i evropští producenti. Vzhledem k dobrému propojení mezi skupinami v různých státech je jen otázkou času, kdy se tyto praktiky dostanou i k nám:

- mechanické nástrahy (nepřehledná podlahová plocha – dráty, pěstební nádoby; nízká visící světla; statické a stavební porušení objektu);
- nebezpečí biologické povahy (jedovaté rostliny – kontaktní jedy nebo toxické výpary; živočichové – hadi, pavouci, mnohonozky);
- fyzikální hrozby (úraz elektrickým proudem – v mokřem prostředí hydroponie, špatně provedenou elektroinstalací; horko – přehřátí a dehydratace; požár či popálení – od světla či elektroinstalace);
- chemikálie používané při kultivaci (poleptání žiravinami regulujícími pH růstového média);
- nástražné systémy – kliky, zábradlí, parapety připojené na elektrický obvod, nebezpečné chemikálie nad vstupními otvory, nástražné hroty (např. pod okny), malé výbušné nebo zápalné nástrahy;
- z hlediska zdravotního je významným rizikem i skelná vata, používaná jako izolant, pachový filtr (nosič) nebo růstová báze pro hydroponii;
- rizikem je i špatná ventilace prostor, kdy dochází ke zvýšení koncentrace CO_2 , produkovaného rostlinami. V přízemních výškách může koncentrace CO_2 dosáhnout nebezpečné úrovně. Odpar pryskyřičných silic z rostlin může způsobit závratě, nevolnost a přetrvávající bolesti hlavy. Přítomnost plísní a plísňových spor je významným rizikem kancerogenního, mutagenního nebo teratogenního charakteru. Některé mykotoxiny jsou i akutně toxické s možností kumulace dávek.

V průběhu výroby a zpracování metamfetaminu dochází ke kontaminaci prostředí řadou toxických, hořlavých nebo žíravých chemikálií (viz následující tabulka). Významné je zejména zamoření vzduchu žiravinami, především chlorovodíkem a hydroxidem sodným (v tabulce pH).

Metamfetamin	Bór a jeho sloučeniny
MDMA	Rtuť
Efedrin a pseudoefedrin	Lithium
Čpavek	Benzaldehyd
Jód	Fosfin
Bróm	Safrol a isosafrol
Kyseliny fosforu & červený fosfor	Chloroform
N-metylformamid	Dichlorometan
Metylamin	pH
Nitroethan	aromatické uhlovodíky benzen, toluen, ethylbenzen, xyleny, naftalín

Plynné kontaminanty mohou být přítomny buď jen v průběhu výroby či krátce po ní (např. čpavek, fosfin), jiné látky však mohou prostor kontaminovat opakovaně, třeba odparem z domácích textilií či porézních povrchů i dlouhou dobu po ukončení laboratorní práce. Metamfetamin (včetně jeho solí) zůstává přítomný v prostředí jako povrchový kontaminant s časem rozpadu v měsících či letech. Residuální kontaminace je trvalejší zejména u solí či kapalin absorbovaných do porézních povrchů (např. omítky, podlahové krytiny apod.). Ke zvýšení koncentrace dochází při depozici v odpadovém potrubí včetně jímk, a ve vzduchotechnice. Některé metody zpracování produkují kapalný odpad s obsahem chloridu rtuťnatého, jiné obsahují ve velkém hydroxid sodný. Vysrážené se rozpuštěním ve srážkové či hasební vodě dostávají daleko od původního místa depozice, zejména při zásahu hasičů na místě požáru či výbuchu nelegální laboratoře.

Nejohroženější skupinou jsou děti vyskytující se v blízkosti laboratorního provozu, např. ve stejném domě či jeho sousedství. Na základě australských studií se jedná o stovky dětí jen v odhalených laboratořích, celkový počet však může být i desetinásobný. Americké studie kontaminace ukazují významný počet dospělých i dětí trpících alespoň menšími behaviorálními, psychickými či fyziologickými dopady. Frekvence a úroveň závisí na povaze, stupni a délce expozice. Zdrojem depozice je i spotřeba narkotik, např. formou kouřením krystalického metamfetaminu, kdy jsou po delším čase kontaminovány i vzdálenější prostory budov. Kontaminace osob se liší v závislosti na jejich činnosti v laboratoři a délce expozice. Na základě zjištění ze stěrů z kůže a oděvů, analýzou vlasů a moči se ukázala průměrná míra kontaminace metamfetaminem u osob přítomných aktiv-

nímu procesu výroby nebo krátce po něm $11,2 \mu\text{g}/100 \text{ cm}^2$ ($0,04 - 580 \mu\text{g}/100 \text{ cm}^2$). Nejvyšší povolená expozice byla mezinárodně stanovena na $0,5 \mu\text{g}/100 \text{ cm}^2$, přičemž např. poruchy spánku se mohou projevit již od hodnot $0,2 \mu\text{g}/100 \text{ cm}^2$.

obr. 5: Sekundární kontaminace služebního vozidla viditelná v UV spektru (VAKOS XT)

Používání OOP není všespasitelné. Nevhodně zvolený druh OOP poskytne uživateli falešný pocit jistoty a bezpečí, vedoucí k ohrožení nezúčastněných osob, např. rodinných příslušníků, kolegů nebo spolucestujících v hromadných dopravních prostředcích. Špatná technika oblékání zanechá v ochranné bariéře OOP mezery umožňující průnik kontaminantu do vnitřních prostor, zejména v okolí zipů u kombinéz, napojení rukávů na rukavice a okraje kapuce a lícnice dýchací masky či respirátoru. Nevhodný postup svlékání jednotlivých částí OOP pak vede k sekundární kontaminaci pododěvních vrstev či pokožky uživatele, která způsobuje kontaminaci uživatelů i jejich okolí. Opakované používání OOP jedním nebo více uživateli pak vede ke křížové kontaminaci či kumu-

lativní expozici. Ani jednorázové prostředky nejsou bez rizika, neboť vzhledem k ekonomickým faktorům (např. ceny likvidace nebezpečných odpadů) vedou uživatele k jejich likvidaci v rámci komunálního odpadu.

Nejčastějším rizikem při použití OOP je tedy neznalost správných procedur při oblékání a svlékání. Vhodné techniky osobní ochrany včetně správného použití OOP však nejsou všespasitelné, pokud není provedena dekontaminace. Chybná nebo nedosta-

tečná dekontaminace zase zanechá reziduální kontaminaci, kterou lze snadno přenést na další uživatele. Správné techniky oblékání OOP redukuje primární kontaminaci (v době výkonu činnosti v kontaminovaném prostředí) a jsou vhodným základem pro redukcii sekundární kontaminace v průběhu dekontaminace. Ačkoliv neexistuje 100% účinná dekontaminace, správné techniky oblékání a svlékání redukuje procento reziduální kontaminace, které je nezávislé na způsobu dekontaminace.

obr. 6: Dekontaminace (VAKOS XT)

Proces dekontaminace není pouhým opláchnutím, ale poměrně sofistikovanou činností, během které lze málo získat, ale hodně ztratit. Správné provedení dekontaminace vyžaduje zvládnutí standardizovaných technik použití doporučených dekontaminačních prostředků. Teprve správně realizovaná dekontaminace včetně zajištění oplachových tekutin minimalizuje možnost rozšíření sekundární kontaminace na služební automobily, prostory a mezi nezúčastněné osoby. Specializované techniky postexpoziční dekontaminace vyžadují zvláštní oprávnění k jejich provedení na základě zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a dodržování mezinárodních technických standardů. Zvláštní kapitolou je dekontaminace místa varny a jejího okolí předtím, než bude předáno k dalšímu užívání jako obytná nebo jinak veřejnosti přístupná prostora.

Na základě praktických zkušeností lze konstatovat, že vhodný výcvik uživatelů dle mezinárodně uznávaného vzdělávacího standardu je zárukou zvládnutí správných technik a snížení rizika vzniku škod na zdraví nezúčastněných osob. Autorovo pracoviště připravilo v rámci projektu výzkumu a vývoje Ministerstva průmyslu a obchodu ČR FR-TI4/659 „Akreditovaná metodika fyzického zabezpečení biologických materiálů a laboratoří“ k akreditaci dle evropské normy ČSN EN ISO/IEC 17024 o certifikaci osob vzdělávací program prevence CBRN pro služební přípravu příslušníků bezpečnostních sborů (Policie ČR a Celní správy).

Metodiky činností jsou založeny na celosvětově uznávaných kurzech INTERPOLu, jež v základech pokrývají komplexní služební přípravu v rámci prevence bioterorismu, použitelnou pro celou oblast

CBRNe. Jedná se o jediný soubor kurzů zaměřený na prevenci a proaktivní činnost, stejně jako na reakci na již proběhnuvší událost. Strukturální zaměření připravovaných kurzů je víceúrovňové. Základní úroveň informačního charakteru (CBRN operátor) je vhodná pro řadový personál, jež by mohl přijít do kontaktu s potenciální CBRN hrozbou. Cílem je získat všeobecné informace umožňující schopnost rychlé identifikace hrozby a adekvátní reakci na ni. Střední úroveň (CBRN specialista) je zaměřena na taktickou připravenost zásahových skupin a specialistů. Strategický kurs (CBRN manažer) je určen pro velitelské kádry s rozhodovací pravomocí. Tento vzdělávací program byl oběma sbory akceptován a v rámci Celní správy již zařazen i do vzdělávacího systému. V obou složkách proběhly praktické evaluace s několika desítkami proškolených absolventů.

V průběhu projektových prací byly standardizované postupy právně validních odběrů úspěšně implementovány řešitelem (VAKOS XT a.s.) do českého právního prostředí na základě mezinárodního forenzního standardu vydaného INTERPOLEM pro potřeby bezpečnostních složek, orgánů hygienicko-epidemiologického vyšetřování a celních. Autorovo pracoviště se dlouhodobě zabývá výzkumem i realizací činností v prostředí kontaminovaném chemickými či

biologickými látkami. Zároveň je jediným subjektem akreditovaným Českým institutem pro akreditaci o.p.s. k forenzním činnostem v CBRNe prostředí (kontaminovaném chemickými, biologickými, radioaktivními/jadernými a výbušnými materiály) jako akreditovaná odběrová laboratoř č. 1655 včetně specializovaných dekontaminačních postupů.

Vzhledem k neexistenci legislativní úpravy fyzického zabezpečení biologických a chemických materiálů v rámci EU, zpracovalo autorovo pracoviště v rámci řešeného výzkumného projektu souhrn metodik akreditovaných Českým institutem pro akreditaci o.p.s. dle ČSN EN ISO/IEC 17020 jako standardní operační postupy nezávislého Inspekčního orgánu CBRNe, VAKOS XT a.s. Nezávislé hodnocení kvality nakládání s biologickými či chemickými látkami je významným potvrzením harmonizace činností a postupů subjektu s mezinárodními pravidly. Řešený projekt byl zaměřen právě na doplnění existujících kompetencí státní správy (administrativní kontrola evidence) definovaným souborem technických opatření, akreditovaných dle jednotného evropského akreditačního systému na základě mezinárodně uznávaných norem, jež vychází z postoje EU specifikovaného v Globální koncepci o přístupu ke zkoušení a certifikaci.

Literatura:

Bioterrorism Incident Pre-Planning & Response Guide, ICPO-Interpol, 2010

Vaněk, D.: Soudní znalci ničí lidské životy! Vesmír, roč. 90 (141), č. 2, str. 71, 2011

enHealth Position Statement: Clandestine Drug Laboratories and Public Health Risks, Australia, 2013

INTERPOL: interní materiály

VAKOS XT a. s.: interní materiály

METAMFETAMIN – DOBYTÍ ASIE

PhDr. Miroslav NOŽINA, Ph.D. – Ústav mezinárodních vztahů Praha

Záchyty metamfetaminu v oblasti východní a jihovýchodní Asie dosáhly podle Zprávy Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC), vydané roku 2013, v předcházejícím roce rekordního množství 227 milionů tablet (což byl 59 % nárůst oproti roku 2011) a 11,6 tun krystalického metamfetaminu (12 % nárůst). Jedná se zhruba o dvě třetiny veškerých světových záchytů této drogy. Zpráva označuje metamfetamin za největší drogovou hrozbu pro východní a jihovýchodní Asii. Metamfetamin je nyní první nebo druhou nejrozšířenější nezákonnou psychotropní látkou ve 13 z 15 zemí regionu. Jeho zneužívání významně vzrostlo např. v Číně, Japonsku, Jižní Koreji, Kambodži, Laosu, Barmě (Myanmaru), Thajsku a Vietnamu. Hlavním zdrojem metamfetaminu je Barma, která je zároveň i hlavním producentem opiátů v regionu. Do nelegálního obchodu s metamfetaminem jsou zde zapojena jak malá regionální uskupení, tak i silné regionální i mezinárodní zločinecké syndikáty, které touto cestou diverzifikují svůj „sortiment“ tradičně založený na opiátech a kanabinoidech. Vynikají mezi nimi čínské, nigérijské a iránské organizace.

Konzumenti

Důvodů, proč se metamfetamin ve východní a jihovýchodní Asii tak rychle uchytil, je několik. Tato droga zde má dlouhou tradici. Metamfetamin byl poprvé syntetizován v Japonsku a v 50. a 60. letech minulého století a byl snadno dostupný v lékárnách v celém regionu. Když byl jeho volný prodej omezen, objevila se v nelegální podzemní distribuci jeho verze známá pod označením *já-bá*, „bláznivá droga“, *já-má* „koňská droga“, *šabu* a podobně. Jde o malé tabletky metamfetaminu smíšeného s kofeinem. Tyto tabletky jsou obvyčejně konzumovány orálně a jejich stimulační efekt je slabší ve srovnání s jinými formami zneužívání metamfetaminu. Nelegální konzumace metamfetaminu proto ve východní a jihovýchodní Asii po léta nezbuzovala takovou pozornost, jak tomu bylo v případě jiných drog – opia či heroínu. *Já-bá* se stala především „drogou pracujících“ – řidičů kamionů, dělníků, zaměstnanců nočních podniků, studentů aj., kteří oceňovali její stimulační efekt, jež jim umožňoval podávat lepší pracovní výkony či vydržet dlouhou dobu bez spánku. Značnou popularitu si *já-bá* získala např. v Thajsku.

Popularita *já-bá* v regionu během let stoupala či klesala, ovšem nedocházelo zde k metamfetaminovým epidemiím, které by rychle propukaly a opět zanikaly, jak tomu bylo v jiných částech světa. Na konci 80. let minulého století se však situace změnila a produkce, ilegální obchod a konzumace metamfetaminu začala prudce narůstat. Objevily se nové způsoby výroby a konzumace této drogy. Toxikomani, ve snaze dosáhnout lepšího

efektu, začali tabletky *já-bá* napařovat a takto vzniklé výpary inhalovat. Objevila se rovněž výroba a distribuce krystalického metamfetaminu, který má daleko silnější účinky a je i podstatně návykovější. Krystalický metamfetamin byl vyráběn na Filipínách již v 70. letech, ovšem jeho produkce získala větší dimenzi až na počátku nového tisíciletí v souvislosti se zřizováním laboratoří na výrobu metamfetaminu v Barmě.

Konzumace tabletek *já-bá* zůstala víceméně omezena na Čínu a země jihovýchodní Asie. V Číně je dnes zneužívání *já-bá* zaznamenáváno prakticky v každé provincii. V jihovýchodní Asii je tradičním centrem toxikomanů Thajsko, ale užívání *já-bá* se objevuje i v dalších zemích regionu, Laosu, Kambodži, Vietnamu, Barmě. Krystalický metamfetamin se naproti tomu rozšířil prakticky po celé východní Asii a v Pacifiku. V tomto regionu dnes celkově užívá *já-bá* asi 1,25 milionu lidí a krystalický metamfetamin asi 5 milionů lidí. Ročně je zde spotřebováno 1,4 miliardy tabletek *já-bá* a 68 metrických tun krystalického metamfetaminu. V oblasti pevninské jihovýchodní Asie (tzv. Regionu povodí řeky Mekongu) a Oceánie je dnes úroveň spotřeby metamfetaminu nejvyšší na světě. Metamfetamin zde v řadě regionů nahradil heroin na pozici nejvíce problémové drogy.

Výrobci

Příznačné pro metamfetamin je, že může být produkován kdekoliv, kde jsou dostupné prekurzory k jeho výrobě. Tyto prekurzory jsou dostupné, ve větší či menší míře, prakticky ve všech zemích světa. Tam, kde nejsou k dispozici dostatečná množství přírodního efedrinu, alkaloidu získávaného z rostlin rodu *Ephedra*, jež je základním komponentem metamfetaminu, jsou zcela využitelnou náhražkou legální farmaka, jež látky pro výrobu metamfetaminu (jako pseudoefedrin) v různých množstvích obsahují. I když výroba metamfetaminu z farmak je zpravidla složitější, nežli výroba z přírodního efedrinu, výsledný efekt je zcela srovnatelný.

Rostliny rodu *Ephedra* je možné nalézt v řadě regionů Asie, vyznačujících se suchým a teplým podnebím. Rod *Ephedra* pravděpodobně původně pochází ze severní Číny a Mongolska, odkud se rozšířil dále do světa. Místní odrůda *Ephedra sinica* S. zde doposud roste na rozsáhlých plochách. Rostliny rodu *Ephedra* divoce rostou v hojném počtu i v jihozápadních čínských provinciích Jün-nanu a Fu-t'ien; cíleně vysazovány jsou i v oblastech na severu Číny, kde významně pomáhají v obraně proti rozšiřování půdní eroze z písečných pouští na zemědělské půdy. Pěstování těchto rostlin je v Číně legální, nezákonné jsou až snahy o získávání efedrinu.

Rostliny rodu *Ephedra* jsou pod jménem mahuang již nejméně 4800 let využívány v čínské tradiční medicíně.

Tedy nic nového. Čína rovněž v posledních třech dekáдах významně investovala do projektů zaměřených na komerční produkci a využití tohoto starého léčiva a stala se v důsledku toho největším světovým výrobcem efedrinu. V současné době v Číně působí nejméně 1500 firem, zabývajících se jeho produkcí a rovněž produkcí dalších stimulantů amfetaminového typu (ATS). Tato výroba sice přináší čínským podnikatelům významné zisky, zároveň z ní ale profitují i nelegální výrobci a obchodníci s drogami. Čínské bezpečnostní složky totiž záhy zaznamenaly stejné problémy, jaké známe z dob toxikomanské scény v bývalém Československu v 70. a 80. letech – totiž úniky efedrinu z výroby na nelegální trh a rovněž zneužívání farmak pro nelegální výrobu metamfetaminu. 26 % nárůst ilegálních konzumentů drog v Číně v období kolem roku 2000 je možné z velké části přičíst na vrub právě místní průmyslové produkci ATS a jejich únikům na nelegální trh. Zejména od roku 2008 zaznamenává rovněž mnoho dalších asijských zemí záchyty značných množství farmak, využitelných k výrobě metamfetaminů, pocházejících z Číny. (Významnými zdrojovými zeměmi těchto farmak jsou i Indie, Jižní Korea a Thajsko).

Další impuls v oblasti výroby a nelegálního obchodu s metamfetaminem v Číně přišel zvenčí a údajně souvisel s činností japonských překupníků. Metamfetamin je v Japonsku znám jako *šabu*. V 80. letech japonská výroba šabu operovala i v Jižní Koreji. Vzhledem k tlaku bezpečnostních složek před zahájením Olympijských her v Soulu v roce 1988 však byli nuceni hledat nové útočiště. Jejich první volba padla na Tchaj-wan. Jeho vláda však v říjnu 1990 prohlásila produkci a užívání metamfetaminu za prioritní sociální problém, který je nutné zlikvidovat a zahájila tvrdé represe proti překupníkům šabu. Japonská producenti a obchodníci byli proto nuceni se znovu přesunout – tentokrát si zvolili za své útočiště provincii Fu-t'ien v jižní Číně. Provincie se záhy stala významným centrem produkce a rovněž konzumace metamfetaminu.

V roce 2012 bylo v Číně zachyceno 102 milionů tablet já-bá. Protože čínská vláda zaujala k ilegálním výrobcům metamfetaminu nekompromisní postoj a na svém území tradičně tvrdě postihuje nelegální obchod s drogami (včetně trestů smrti pro drogové dealery), hledali překupníci další možnosti, jak snížit rizika spojená s produkcí metamfetaminu a zároveň si udržet přístup na lukrativní čínský drogový trh. Proto počátkem 90. let minulého století dochází k přesunu laboratoří na výrobu metamfetaminu za čínskou hranici do severovýchodní Barmy – do oblasti pověstného Zlatého trojúhelníku.

Tímto termínem je označováno rozlehlé území zahrnujících zejména Šanskou vysočinu na severovýchodě Myanmaru (Barmy), pohoří severního Thajska a náhorní planiny Laosu v jihovýchodní Asii. Jeho cípy se ovšem dále natahují i do jihozápadní Číny a severního Vietnamu. Jde převážně o hornatou, izolovanou krajinu, porostlou nezdědkou hustou, těžko prostupnou džunglí. Obyvatelstvo tohoto koutu světa tvoří pestrou mozaiku složenou z desítek etnických skupin, jež se od sebe výrazně liší jazykem, kulturou i způsobem života. V 50. až 90. letech minulého století zde byla produkována většina ne-

legálních opiátů, distribuovaných na světových drogových trzích. Poté Zlatý trojúhelník na čelní pozici v globálním drogovém byznysu nahradil tzv. Zlatý pŕlměsíček na území Afghánistánu, Pákistánu a Íránu. Značná množství opiátů jsou zde však produkována i nadále a vyvážena do řady zemí světa, zejména do Číny, Indie, USA, Austrálie a Tichomoří.

Je zřejmé, že produkce metamfetaminu ve Zlatém trojúhelníku se rozvinula v souvislosti s rychlým poklesem produkce a nezákonného obchodu s opiem a heroinem. Na počátku 90. let se podařilo významně omezit rozlohu polí osázených opiovým mákem v Thajsku, o dekádu později v Laosu, Vietnamu a zčásti i v hlavní producentské oblasti Zlatého trojúhelníku – v Myanmaru. Zprávy UNODC se o tomto vývoji vyjadřovaly s uspokojením, málokdo ovšem věnoval pozornost nově nastupujícímu metamfetaminu, který překupníkům drog záhy začal nahrazovat ztráty způsobené omezováním trhu s opiáty. Laboratoře na výrobu této drogy, ukryté v džungli a horských vesnicích, byly daleko hůře detekovatelné, než pole osázená opiovým mákem, snadno odhalitelná pomocí snímkování terénu z letadel a satelitů. Výroba metamfetaminů se soustředila zejména na severovýchod Barmy, do dlouhodobě bezpečnostně nestabilních a těžko přístupných regionů tzv. Šanského státu. Tyto oblasti dlouhodobě ovládají etnickí povstalci a rovněž ozbrojené milice, jež v minulých letech uzavřely příměří s vládou. Za to získaly od barmské vlády volnou ruku k „podnikání“ na svých územích, včetně produkce a obchodu s drogami. Notoricky známou v této souvislosti je zejména tzv. Armáda sjednoceného Waoského státu, označovaná americkým Úřadem pro potírání drog (DEA) za největší ozbrojenou drogovou organizaci na světě. Toto ozbrojené uskupení v současné době disponuje 30 000 bojovníky vyzbrojenými moderními zbraněmi, jako jsou těžké kulometry, minomety, protiletadlová děla a rakety země-vzduch. Vedle představitelů Waoské armády se do obchodu s metamfetaminem zapojili i předáci dalších ozbrojených skupin v Barmě, napojení na čínské překupnické síť operující v Číně, Hong Kongu, na Tchaj-wanu aj. Barma záhy se stala největším producentem *já-bá* na světě. Vzhledem k nestabilní politické a bezpečnostní situaci, zde ovšem první metamfetaminové laboratoře byly zlikvidovány až v roce 2012 (zachyceno bylo 18 milionů tablet).

Většina produkce metamfetaminu v Šanském státě probíhá v malých mobilních laboratořích, zřízených na územích poblíž barmských hranic s Čínou a Thajskem. Přiznačné je, že Barma nemá vlastní rozvinutý farmaceutický průmysl a její produkce metamfetaminu proto závisí na dovozech prekurzorů ze zahraničí. Jejich zdrojem jsou Indie, Čína, Thajsko a Jižní Korea. Bez těchto dodávek by barmský „metamfetaminový průmysl“ záhy zkolaboval.

Rostoucí počty odhalených laboratoří a záchyty metamfetaminu zaznamenávají i další země: Thajsko (95 mil. tablet v roce 2012), Laos (10 mil.), Malajsie, Indonésie, Filipíny, Kambodža, Austrálie či Nový Zéland. Policejní zprávy udávají, že produkce metamfetaminu je v Indonésii, Malajsií, na Filipínách organizována

zejména sítěmi etnických Číňanů. Filipínské zdroje tvrdí, že od roku 2004 začaly čínské kriminální organizace z Hong Kongu dovážet do země chemiky, specializované na výrobu metamfetaminu ve velkém.

Překupníci

Pouliční ceny metamfetaminu v asijsko-pacifickém regionu se pohybují od 80 USD za gram (v Číně) po 500 USD za gram (v Japonsku a Austrálii). Ochod s já-bá zde generuje částku okolo 8,5 miliardy dolarů ročně a obchod s krystalickým metamfetaminem 6,5 miliardy dolarů ročně. Celkové zisky se pohybují okolo 15 miliard dolarů. Nelegální obchod s metamfetaminem tedy představuje výnosné podnikání. Síť obchodu s touto drogou dnes zahrnují profesionální zločince i příležitostně dealery a delikventy, zkorumpované vládní úředníky či příslušníky bezpečnostních složek.

Metamfetaminy vyrobené v Barmě jsou pašovány do Číny a odtud dále do Japonska, Jižní Koreje a jinam. V Thajsku místní úřady v roce 2010 odhadly, že do země byla z Barmy propašována více jak jedna miliarda tablet *já-bá* a rovněž značné množství krystalického metamfetaminu. Okolo 80 % drogy do země proniklo přes barmskou hranici a 20 % prostřednictvím tranzitů přes Laos a Kambodžu. Droga je pašována za pomoci karavan nosičů a mul cestami v džungli, ukrytá v automobilech či lodích plujících po řece Mekongu; část zásilek putuje i po moři z námořních přístavů Barmy do jižního Thajska, Malajsie a Indonésie. Menší množství kurýrů bylo zachyceno i při pokusech propašovat drogy z Barmy letecky na komerčních linkách směřujících na Filipíny.

Významným překladištěm metamfetaminu se stala Kambodža, kam droga přichází zejména trasou vedoucí z Barmy přes Laos. Málo kontrolovaná mezinárodní letiště v kambodžském hlavním městě Phnom Penhu a městě Siem Reapu využívají například kurýři z Číny a Západní Afriky k dalším exportům drogy do zahraničí.

V organizaci pašování metamfetaminu jsou značně aktivní zejména etničtí Číňané, dlouhodobě usazení v různých zemích asijsko-pacifického regionu. Mezi roky 2006 a 2010 bylo např. na Filipínách zatčeno 233 cizích státních příslušníků v souvislosti s pašováním drog. 125 z nich (54 %) byli Číňané, ve většině případů zapojení do pašování metamfetaminu.

Vedle Číňanů se na nelegálním trhu s metamfetaminem v oblasti východní a jihovýchodní Asie a rovněž Pacifiku výrazně profilují i dvě další uskupení: Nigerijci a Íránci.

Nigerijské síť obchodu s drogami dnes obepínají svět. Velká část jejich členů pochází z jihovýchodní části Nigérie (bývalé tzv. Biafry) a je příslušníky etnické skupiny Ibů. Po válce v Biafře mnoho z nich opustilo zemi a usadilo se v různých částech světa. Zde se začali zapojovat do obchodu s drogami.

Protože Nigerijci dnes již přitahují rutinní pozornost celních a policejních orgánů ve světě, zpravidla drogy nepašují sami, ale najímají si k tomu kurýry jiných národností. Zejména po roce 2010 je v zemích asijsko-pa-

cifické oblasti řada drogových kurýrů původem ze zemí Středního východu, Střední Asie a Východní Evropy zadržována v souvislosti s pašováním metamfetaminu, prováděným pro nigerijské překupníky. Přítomnost nigerijských drogových skupin zaznamenávána v téměř všech zemích regionu. Zejména aktivní jsou v Číně, Indonésii, Japonsku, Malajsii a v Thajsku.

Je poněkud ironií, že metamfetamin na africký kontinent zřejmě jako první nevedli nigerijští překupníci, ale čínské drogové syndikáty. Zhruba od roku 2000 jsou Číňané značně aktivní na jihu Afriky, kde se věnují obchodu s řadou nelegálních komodit, jako například usněmi – chráněnými koryši vysoce ceněnými v čínské kuchyni, na jejichž nelegální sběr se specializují některé místní gangy. Výměnou za místní produkty Číňané začali africkým gangům dodávat i metamfetamin. Posléze v Jižní Africe ovšem kontrolu nad výrobou a pouličním obchodem s metamfetaminem, podobně jako v řadě dalších zemí, převzali Nigerijci. Metamfetamin se stal na jihu Afriky nejproblémovější drogou.

Kolem roku 2008 byly zaznamenány i první transporty drogy z Jižní Afriky do Asie a Pacifiku. V současnosti v tomto směru převážily dodávky metamfetaminu ze Západní Afriky, kde funguje řada metamfetaminových laboratoří. Zatímco v roce 2009 pocházelo pouhých 7,4 % metamfetaminu zadržného v Japonsku z afrických zdrojů, v roce 2010 to již bylo 36 % a tyto záchyty mají nadále stoupající tendenci.

V případě dovozů metamfetaminů vyráběných v Íránu do oblasti Asie a Pacifiku se jedná o poměrně nový fenomén. Zapojení Íránců do nelegální výroby a obchodu s metamfetaminem úzce souvisí se snadnou dostupností jeho prekurzorů v Íránské islámské republice, která je čtvrtým největším dovozcem pseudoefedrinu na světě. Tato látka je široce využívána v místním farmaceutickém průmyslu. Íránská vláda poprvé zveřejnila informaci o nelegální výrobě metamfetaminu v zemi v roce 2008 a první aktivity íránských pašeráků drog byly v oblasti východní Asie a Pacifiku detekovány v roce 2009 v souvislosti s pokusy dopravit leteckou cestou zásilky kapalného a krystalického metamfetaminu do několika zemí regionu. V roce 2010 byly rovněž zaznamenány snahy Íránců zavést nezákonnou výrobu metamfetaminů v Japonsku, Malajsii a Thajsku.

V Japonsku jsou Íránci aktivní na nelegálním drogovém trhu již od 90. let, ovšem jejich aktivity v souvislosti s metamfetaminem zde spíše klesají. V roce 2010 byla v Japonsku odhalena pouze jediná íránská metamfetaminová laboratoř. V Thajsku v posledních letech došlo k významným záchytům íránských drogových kurýrů na mezinárodním letišti Suvarnabhumi v Bangkoku, kde bylo v rekordním roce 2010 zadrženo 166 kg krystalického metamfetaminu pašovaného íránskými kurýry. Hlavním centrem drogových aktivit Íránců se však staly Malajsie a Indonésie, což zřejmě souvisí s íránskými kulturními vazbami na tyto islámské země jihovýchodní Asie.

PSI VYCVIČENÍ V ČR POMÁHAJÍ V BOJI PROTI PAŠOVÁNÍ DROG V JIŽNÍ AMERICE

Josef DUŠÁNEK – Celní správa ČR

Velmi konkrétním příspěvkem v celosvětovém boji proti distribuci a pašování omamných a psychotropních látek se stal ojedinělý projekt Celní správy České republiky v kooperaci s Ministerstvem zahraničních věcí týkající se výcviku služebních psů na vyhledávání drog určený pro státy Jižní Ameriky – Peru a Ekvádor. Na základě navázání vzájemných, velmi úzkých kontaktů, v rámci protidrogové problematiky mezi Českou republikou a zmiňovanými státy Jižní Ameriky, byl ve 2. pololetí roku 2012, realizován projekt nákupu, vycvičení a předání 2 služebních psů určených pro vyhledávání drog pro Celní správu Peru a Policii Ekvádoru.

Oba služební psi, němečtí ovčáci, Karo a Rocky, byli vycvičeni instruktory Výcvikového zařízení služební kynologie Celní správy České republiky v Heřmanicích, které má také mezinárodní statut Regionálního výcvikového centra Světové celní organizace. Již od roku 2005 toto středisko Celní správy ČR zabezpečuje také výcvik zahraničních psovodů a služebních psů v rámci mezinárodních výcvikových kurzů. Závěr přípravy obou služebních psů pak proběhl již za přítomnosti kynologických expertů Celní správy Peru a Policie Ekvádoru, kteří si oba vycvičené psy přebrali v heřmanickém středisku koncem prosince 2012. Celá tato záležitost byla i velmi důležitou společenskou událostí, ostře sledovanou médií, neboť služební psi byli předáváni za přítomnosti velvyslankyně Peru v ČR pí. Marity Landaveri a styčného přídelece Ekvádoru v SRN p. Diega Enriqueze.

Ihned po přeletu do Peru a Ekvádoru museli nej-

prve oba psi projít aklimatizací a více jak měsíční karanténou. Po jejím absolvování pak byli již zařazeni do výkonu služby na letištích v peruánské Limě a v ekvádorském Quiku. Od samého počátku pak začali podávat výborné výkony a např. německý ovčák Karo se stal na letišti v Limě velmi záhy postřachem pašeráků. S jistotou začal označovat kufry pasažérů pašujících většinou kokain nebo heroin a za 8 měsíců práce měl na svém kontě již více jak 75 kg zachycených drog. Má zkušeného psovoda a spolu tvoří výborný pátrací tým. Mezi jeho nejzajímavější záchyty patří, mimo jiné, např. již po dvakrátě nález kokainu napuštěného do oděvů, o celkové váze 32,624 kg, které v kufrech pašovali polský a peruánský občan. Karo byl již též testován v extrémní nadmořské výšce – téměř 4000 m.n.m., kde pracoval ve městě Puno na peruánsko-bolivijské hranici nedaleko jezera Titicaca. Další jeho testování proběhlo v městech Arekipa a Cusco. Díky jeho výsledkům se o něho ihned začala zajímat i média a navštívili ho již i zástupci Senátu ČR v rámci své pracovní návštěvy Jižní Ameriky. Díky hlavnímu kynologovi CS Peru Enrique Zamorovi, který vycvičeného psa Kara u nás v prosinci 2012 přebíral, máme o jeho práci a záchytech drog velmi podrobné informace.

Druhý pes Rocky vycvičený pro Policii Ekvádoru měl po přeletu menší aklimatizační potíže. Jeho psovod musel též nastoupit do důstojnického kurzu, takže do výkonu služby se dostal v podstatě až začátkem dubna 2013. Má však také výborné výsledky a středisko je ve stálém kontaktu s jeho psovodem

a tak i o tomto „odchovanci“ má skvělé reference. Také Rocky se tedy společně se svým psovodem postaral celní správě a výcvikovému středisku Heřmanice, díky svým výsledkům, o výbornou propagaci české výcvikové metodiky. Lze tedy konstatovat, že předložný kynologický projekt, určený pro zmiňované jihoamerické státy, koordinovaný Generálním ředitelstvím cel ČR a Ministerstvem zahraničních věcí ČR, naprosto plní a v mnohých směrech již výrazně předčil očekávání. Oba psi vycvičení v Heřmanicích výborně plní svoji jihoamerickou protidrogovou misi a pomáhají prosadit i další projekty.

Rockyho úspěchy na letišti v Kitu, kde měl také velkou řadu velmi zajímavých záchyťů (např. více jak 18,3 kg kokainu pašovaného v povlečení v kufru, nebo 4,3 kg kokainu ukrytého v kolech invalidního vozíku), v podstatě odstartovaly v pořadí již 2. kurz ekvádorských policistů, který v heřmanickém výcvikovém středisku proběhl od 16. září do 15. prosince 2013. Oba účastníci kurzu Francis Guevara a Richard Acurio absolvovali kurz instruktorů, ve kterém se učili pracovat s přidělenými psy podle české výcvikové metodiky, dále jako rozhodčí pro posuzování výkonu služebních psů a oba se také učili pracovat jako lektori teoretické přípravy. Během kurzu též měli možnost zhlédnout a být přímými účastníky 15. a 6. Mezinárodního šampionátu psovodů služebních psů Celní správy ČR ve vyhledávání drog a tabáku a navštívit rovněž 37. Ročník přeboru Vězeňské služby ČR ve všestranné kynologii, Mistrovství světa FCI IPO v Roudnici nad Labem a Mistrovství České republiky belgických ovčáků v Chanovicích. V rámci kurzu též absolvovali návštěvy různých kynologických zařízení bezpečnostních sborů ČR jako např. Chovnou stanici PČR Domažlice, pracoviště psovodů na letišti V. Havla v Praze, Veterinární základnu AČR Chotyně a také např. Centrum pro výzkum chování psů na České zemědělské univerzitě v Praze. I s těmito

instruktory je výcvikové středisko Heřmanice v trvalém kontaktu a v současné době již probíhá aplikace českých výcvikových metod v probíhajících kurzech ekvádorských psovodů.

Karovy úspěchy na letišti v Limě pak taktéž souvisí s uvažovaným navýšením početního stavu protidrogových psů u Celní správy Peru, kdy v letošním roce má být proveden nákup dalších 12-ti psů a v krátkém horizontu má být dosaženo celkového počtu okolo 50-ti služebních psů. V současné době již probíhají jednání o dalším výcviku peruánských psovodů ve výcvikovém středisku Heřmanice. Celní správa Peru chce také v brzké době vybudovat, po českém vzoru, vlastní výcvikové středisko a výrazně tak zefektivnit přípravu vlastních psovodů a služebních psů. Všechny tyto aktivity také úzce souvisí s blížícím se pořádáním Mistrovství světa ve fotbale v Brazílii, kdy, dle sdělení peruánských a ekvádorských kolegů, v současné době dochází k výrazné aktivizaci narkokartelů Jižní Ameriky. Bylo sděleno, že již v loňském roce se v Ekvádoru policejní záchyty kokainu zvýšily o zhruba trojnásobek obvyklého ročního průměru na, na české poměry, neuvěřitelných 32 tun, což má přímou souvislost právě s blížícím se fotbalovým šampionátem.

Projekt spolupráce v oblasti boje proti pašování drog iniciovaný českou celní správou a Ministerstvem zahraničních věcí nemá však ve svém programu pouze výcvik instruktorů, psovodů a služebních psů, neboť jeho další část se týká také proškolení protidrogových specialistů Peru a Ekvádoru prostřednictvím kolegů z Celní protidrogové jednotky Celní správy ČR. Celní správa České republiky se tak bude podílet prostřednictvím Výcvikového střediska v Heřmanicích a Celní protidrogové jednotky Generálního ředitelství cel na přímém boji proti distribuování kokainového fenoménu nazývaného v Jižní Americe „bílou smrtí“...

Ochrana v CBRNe/HAZMAT prostředí

Forensic *T*ouch

"Neprostupná bariéra se zřejmou identifikací"

Akreditovaná odběrová laboratoř CBRNe č. 1655

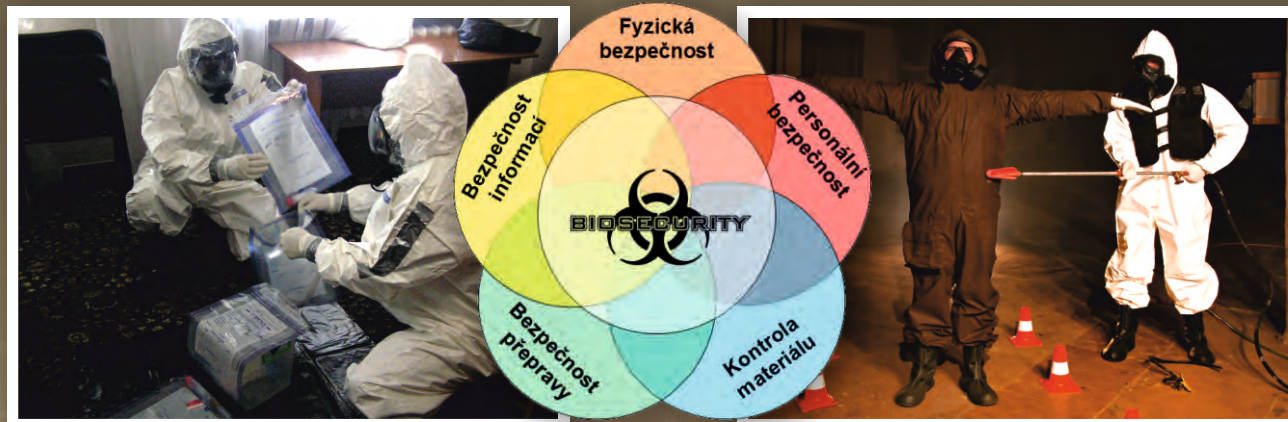

Detekce drog

Detekce výbušnin

Bezpečnost v laboratorním prostředí

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE ŘEDITELŮ PROTIDROGOVÝCH JEDNOTEK

**IDEC
XXXI**

**INTERNATIONAL DRUG
ENFORCEMENT CONFERENCE**
ROME, ITALY 17-19 JUNE 2014

Psi vycvičení pro Jižní Ameriku

